

บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม

THE ROLE OF MONKS ON THE BUDDHIST PROPAGATION
IN NAKHORNPATHOM PROVINCE

พระใบฎีกาณัฐพร จานวุฒโต

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม

พระใบฎีกาณัฐพร จานวุฒโต

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

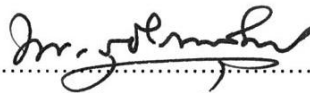
**THE ROLE OF MONKS ON THE BUDDHIST PROPAGATION
IN NAKHORNPATHOM PROVINCE**

Phrabaidika Nattaporn Thānavuddho

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)
Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2011**

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

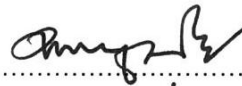
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.,ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(พระครูปริมาณวัชร, รศ.,ดร.)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี)

กรรมการ

(ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม)

กรรมการ

(อาจารย์พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร.พิเชฐ หังโต)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

ประธานกรรมการ

อาจารย์พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ กรรมการ

อาจารย์ ดร.พิเชฐ หังโต

กรรมการ

- ชื่อวิทยานิพนธ์ : บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ในจังหวัดนครปฐม
- ผู้วิจัย : พระใบฎีกาณัฐพร จานุกุลไธ
- ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์
- : ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม, พธ.บ., M.A., Ph.D.(Pol. Sc.)
 - : พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, น.ธ.เอก, ป.ธ. ๑-๒,
พธ.บ., (เกียรตินิยมอันดับ๑), ศศ.ม. (พัฒนาสังคม)
 - : อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต พ.ม.ช., พธ.บ., M.A., Ph.D.(Pub. Admin.)
- วันสำเร็จการศึกษา : ๓๑ / มีนาคม / ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ (๑) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม (๒) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ (๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม

โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระภิกษุในจังหวัดนครปฐม จำนวน ๓๔๗ รูป ซึ่งผู้ศึกษาทำการสำรวจ (Survey Research) และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อหาค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) รวมทั้งเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่าเอฟ (F – test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) การทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

ผลการวิจัย พบว่า

๑. บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านพบว่า พระสงฆ์มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ (๑) ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม (๒) ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไป (๓) ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการจัดกิจกรรมต่างๆ (๔) ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบสื่อต่างๆ

๒. ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าพระสงฆ์ที่มี อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิ การศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาขั้นสูง วุฒิการศึกษาปริญญา และประสบการณ์ในการทำงาน แตกต่างกัน อีกทั้งยังพบว่า พระสงฆ์ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลดังกล่าวแตกต่างกันนั้น มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๓. ในด้านปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาดังกล่าว มีดังนี้ (๑) พระสงฆ์ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการที่พระสงฆ์จะเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๒) ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรของคณะสงฆ์เอง รวมทั้งจากหน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (๓) ประชาชนไม่มีความเข้าใจในการที่พระสงฆ์เข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ต่างๆ (๔) อุปสรรคในการให้ความสะดวกแก่พระสงฆ์ในการอบรมหรือในการเผยแผ่มีน้อย ส่วนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ดังนี้ (๑) เจ้าคณะผู้ปกครองควรให้ความสนใจกับหน่วยงานต่างๆที่พระสงฆ์จะเข้าไปทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือควรมีการปรึกษา ประชุมเพื่อทำความเข้าใจกันเบื้องต้น (๒) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการเผยแผ่อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง ชัดเจน (๓) พระสงฆ์ควรทำความเข้าใจกับประชาชน และทำความเข้าใจกับพระสงฆ์ เพื่อให้ประชาชนเปิดรับสิ่งที่พระสงฆ์จะมอบให้ และ (๔) ควรมีการสนับสนุนอุปกรณ์เพื่อการเผยแผ่ รูปแบบของการเผยแผ่บางรูปแบบ อุปกรณ์มีความจำเป็นอย่างมากในการสื่อสารกับผู้รับการเผยแผ่

Thesis Title : Role of monks on the Buddhist propagation
in Nakhonpathom Province

Researcher : Phrabaidika Nattaporn Thānavuddho (HanWiriyametha)

Degree : Master of Arts (Buddhist Management)

Thesis Supervisory Committee

: Asst .Prof. Dr.Surapon Suyaporn, B.A., M.A., Ph.D.(Pol. Sc.)

: Phrakhrusangharak Kiattisak Kittipaño, Pali I-II, B.A., M.A.

: Dr.Phichet Thangto, B.A, M.A., Ph.D.(Pub. Admin.)

Date of Graduation : 31/ March / 2012

ABSTRACT

The objectives of this research to study the Monks role on the Buddhist Propagation in Nakhonpathom province as follows: 1) to study the Monks role on the Buddhist Propagation 2) to compare the Monks role on the Buddhist Propagation by classifying personal factors 3) to study the problems and suggestions of the monks role on the Buddhist Propagation in general.

Populations used in the study are the Monks in Nakhonpathom Province zinging to 347 is in number The survey research studies, questionnaires, and data analysis are performed by computer using statistical software packages, finding the frequency,percentage,mean, and standard deviation as well are comparison of the Monks role on the Buddhist Propagation by classifying personal factors

The research results

1. The Monks role on the Buddhist Propagation in Nakhonpathom Province as overall is found high in many levels. When considered in each field of, Propagation via mass media.

2. The comparison of the Monk role on the Buddhist Propagation in Nakhonpathom province classified by sex age, educational background, personal experience in the operation is found that, the personal factors of the Monk concerned are significantly differences at.01 following the hypothesis

3. The problems and suggestions to the Monks role on the Buddhist propagation in Nakhonpathom Province are as follows : 1) The Sanghas received a few cooperation from the other Organizations concerned 2) Unsufficient budget received Sanghas organization as well as government offices: 3) The public do not realize no the objective of the Buddhist Propagation, and 4) instruments and tolls to Propagation are not satisfied.

As for the problems and suggestions on the Monks role in Buddhist Propagation in Nakhonpathom Province, they are 1) The Sanghas supervisors should take part in the initiation of Buddhist Propagation to all the Monks concerned and and public in general: 2) The concerned organizations should provide sufficient budget to support continually: 3) The Sangha s should make understand to the peoples with the things that want to present and 4) The instrument and tools for the propagation and the methods are considered importees to the Buddhist Propagation.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จได้ด้วยดี ก็โดยได้รับเมตตานุเคราะห์จากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระครูปริมาณุรักษ์, รศ.ดร. ประธานคณะกรรมการควบคุม วิทยานิพนธ์อาจารย์ ดร. ทรงวิทย์ แก้วศรี ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ อาจารย์ ดร.พิเชฐ ทังโต ที่ได้ช่วยให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัยมาตลอดตั้งแต่ต้น จน วิทยานิพนธ์นี้จบบริบูรณ์

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๕ ท่าน คือ พระมหาบุญเลิศ อินทปัญโญ, ผศ.พระ มหาสม กลยาโณ พระมหาโยตะ ปยุตโต อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต และ อาจารย์วันชัย สุข ตาม ที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบเครื่องมือเพื่อนการวิจัย พร้อมทั้งให้คำแนะนำ ในการปรับปรุงแก้ไขแบบเครื่องมือให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณพระเดชพระคุณ พระราชรัตนมุนี เจ้าคณะจังหวัดนครปฐม พระครู อดุลย์พัฒนาภรณ์ เจ้าคณะอำเภอสามพราน ขอขอบพระคุณเจ้าคณะและพระสังฆาธิการใน จังหวัดนครปฐม ที่ได้เมตตานุเคราะห์ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณพระเดชพระคุณ พระราชวิริยาลังการ เจ้าอาวาสวัดไร่ขิง พระอาราม หลวง พระครูพิทักษ์วีรธรรม (สืบ ปริมุฑโต) เจ้าคณะตำบลท่าพระยา วัดสิงห์ ขอนุโมทนา ขอบคุณ คุณโยมจิตรวรรณ ชาญปรีชา ที่ทุกท่านให้การอุปการะและส่งเสริมสนับสนุนใน การศึกษา พระครูโกวิทสุตการ พระมหาปทุม คุณากโร ที่ได้ช่วยให้คำปรึกษาและแนะนำในการ ทำวิทยานิพนธ์ตลอดจนเพื่อนสหธรรมิกที่ได้ให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ หากจะพึงมีคุณค่าและประโยชน์ใดๆ ผู้วิจัยขอน้อมถวายบูชาคุณ พระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และมอบเป็นกตเวทิตาคุณแก่ มารดาบิดา พระอุปัชฌาย์อาจารย์ ญาติโยม ผู้ที่ได้ถวายปัจจัยสี่และท่านผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ที่มีส่วน ช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้จนเป็นผลสำเร็จเรียบร้อยบริบูรณ์ ดังที่ปรากฏอยู่นี้

พระใบฎีกาณัฐพร จานุกุโธ (หาญวิริยะเมธา)

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(๑)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(๓)
กิตติกรรมประกาศ	(๕)
สารบัญ	(๖)
สารบัญตาราง	(๘)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(๑๒)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๖
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๖
๑.๕ สมมติฐานงานวิจัย	๗
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๘
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	๙
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์	๑๘
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่	๒๖
๒.๔ คณะสงฆ์ในจังหวัดนครปฐม	๓๘
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓๙
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๘
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๕๙
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๕๙
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๕๙
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๖๐
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๒
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๓

บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๕
๔.๑ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	๖๕
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในจังหวัดนครปฐม	๖๙
๔.๓ การเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน จังหวัดนครปฐมโดยจำแนกตามปัจจัยส่วน บุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาทางสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี และประสบการณ์ในการทำงาน	๗๔
๔.๔ ผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการ เผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม	๑๐๗
๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๐๘
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๑๑๐
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๐
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๑๓
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๑๘
บรรณานุกรม	๑๒๐
ภาคผนวก	๑๒๗
ภาคผนวก ก. รายนามผู้เชี่ยวชาญและหนังสือขอความอนุเคราะห์ ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ๕ ท่าน	๑๒๘
ภาคผนวก ข. ผลการหาดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (ค่า IOC)	๑๓๕
ภาคผนวก ค. หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบ ความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม	๑๓๘
ภาคผนวก ง. หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๔๐
ภาคผนวก จ. แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๑๔๒
ประวัติผู้วิจัย	๑๔๘

สารบัญตาราง

ตารางที่	รายการ	หน้า
๒.๑	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๘
๔.๑	จำนวน และคำร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม	๖๖
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม	๖๙
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่รูปแบบการอบรม	๗๐
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่รูปแบบการจัด กิจกรรม	๗๑
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่รูปแบบทั่วไป	๗๒
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่รูปแบบสื่อต่างๆ	๗๓
๔.๗	การเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามอายุ	๗๕
๔.๘	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)โดยภาพรวมอายุ	๗๖
๔.๙	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม	๗๗
๔.๑๐	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบสื่อต่างๆ	๗๘
๔.๑๑	การเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามพรรษา	๗๙
๔.๑๒	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)โดยภาพรวมจำนวนพรรษา	๘๐
๔.๑๓	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม	๘๑
๔.๑๔	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)การเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไป	๘๒

ตารางที่	รายการ	หน้า
๔.๑๕	การเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามตำแหน่ง	๘๒
๔.๑๖	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) โดยรวมตามตำแหน่ง	๘๓
๔.๑๗	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม	๘๔
๔.๑๘	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการจัดกิจกรรมต่างๆ	๘๕
๔.๑๙	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไป	๘๖
๔.๒๐	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบสื่อต่างๆ	๘๗
๔.๒๑	การเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ	๘๘
๔.๒๒	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) โดยรวมตามวุฒิการศึกษาสามัญ	๘๙
๔.๒๓	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม	๙๐
๔.๒๔	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการจัดกิจกรรมต่างๆ	๙๐
๔.๒๕	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไป	๙๑
๔.๒๖	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบสื่อต่างๆ	๙๒
๔.๒๗	การเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามวุฒิการศึกษานักธรรม	๙๓
๔.๒๘	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) โดยรวมจำแนกตามวุฒิการศึกษานักธรรม	๙๔
๔.๒๙	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม	๙๔

ตารางที่	รายการ	หน้า
๔.๓๐	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)ด้านการเผยแพร่ในรูปแบบการจัดกิจกรรมต่างๆ	๙๕
๔.๓๑	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)ด้านการเผยแพร่ในรูปแบบทั่วไป	๙๕
๔.๓๒	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)ด้านการเผยแพร่ในรูปแบบสื่อต่างๆ	๙๖
๔.๓๓	การเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม	๙๗
๔.๓๔	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)โดยรวมจำแนกตามวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม	๙๘
๔.๓๕	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)ด้านการเผยแพร่ในรูปแบบการอบรม	๙๙
๔.๓๖	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)ด้านการเผยแพร่ในรูปแบบการจัดกิจกรรมต่างๆ	๑๐๐
๔.๓๗	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)ด้านการเผยแพร่ในรูปแบบทั่วไป	๑๐๑
๔.๓๘	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)ด้านการเผยแพร่ในรูปแบบสื่อต่างๆ	๑๐๒
๔.๓๙	การเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน	๑๐๓
๔.๔๐	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)โดยรวมจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน	๑๐๔
๔.๔๑	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)ด้านการเผยแพร่ในรูปแบบการอบรม	๑๐๔
๔.๔๒	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)ด้านการเผยแพร่ในรูปแบบการจัดกิจกรรมต่างๆ	๑๐๕
๔.๔๓	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)ด้านการเผยแพร่ในรูปแบบทั่วไป	๑๐๕
๔.๔๔	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)ด้านการเผยแพร่ในรูปแบบสื่อต่างๆ	๑๐๖

ตารางที่	รายการ	หน้า
๔.๔๕	ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม	๑๐๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิง โดยจะระบุที่ เล่ม/ข้อ/หน้า หลัง คำย่อชื่อคัมภีร์ ตัวอย่างเช่น ที.สี.(บาลี) ๙/๓/๓๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก ที่มกนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๓ หน้า ๓๖, ที.สี.(ไทย) ๙/๑๗๐/๕๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก ที่มกนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๑๗๐ หน้า ๕๖

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การบริหารกิจการของคณะสงฆ์นั้น มีความสำคัญต่อการสร้างระเบียบแบบแผน และการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์จึงถือว่าเป็นตัวแทน หรือ เป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระบรมศาสดาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งมีหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเพื่อการเผยแผ่ และ ถวายทอดพระธรรมคำสอน ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้บัญญัติไว้ เพื่อให้ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนา ได้น้อมนำพระธรรมคำสอน ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและในสังคม

การเผยแผ่ และ ถวายทอดพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถือเป็นภารกิจสำคัญยิ่ง ที่คณะสงฆ์ต้องปฏิบัติ นอกจากนั้นการปฏิบัติและการดำรงชีวิตของพระภิกษุตาพระธรรมวินัย สามารถสร้าง ความศรัทธา ความเลื่อมใส ให้เกิดขึ้นแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป ทั้งยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชน ได้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนในฐานะชาวพุทธอีกด้วย เมื่อเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระธรรมวินัย และ คำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ก็มีวิธีการแสดงออกหลายอย่าง ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นชาวพุทธ โดยเฉพาะตั้งแต่สมัยพุทธกาล กุลบุตรชาวพุทธจะต้องหาโอกาสบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย ดังนั้น เมื่อมีการบรรพชาอุปสมบทอย่างแพร่หลาย ทำให้มีพระภิกษุสามเณรเพิ่มมากขึ้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวางระบบการบริหารจัดการ เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม เพราะการปกครองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนา ให้มีความเจริญก้าวหน้า ความตั้งมั่นของพระศาสนาจะเกิดประโยชน์แก่คณะสงฆ์และมหาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม

การศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ในวิชาการเกี่ยวกับความหมายของการปกครองประเภทการปกครองความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ รวมถึงการใช้อำนาจในรูปแบบตามพระวินัยบัญญัติ กับรูปแบบตามอำนาจของรัฐ ซึ่งตราผ่านพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับต่าง ๆ และวิวัฒนาการการปกครองในแต่ละ ยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงตามลำดับ นำมาซึ่งความเข้าใจอันดีงามและมีประโยชน์โดยตรงต่อการปกครองคณะสงฆ์ให้มีความสงบเรียบร้อย

ดีงามเป็นแบบอย่างการปกครองของสังคมทั่วไป ซึ่งในสังคมสงฆ์ได้รับการยกย่องเชิดชูให้มีสถานภาพที่สูงกว่าบุคคลทั่วไป^๑

แต่เดิมมานั้น การปกครองคณะสงฆ์ได้ยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการปกครอง ได้อาศัย อำนาจรัฐ และจารีตเป็นหลักอุดหนุน เมื่อเกิดความไม่เรียบร้อยในคณะสงฆ์ จนเป็นเหตุขัดข้องและจำเป็นต้องพึ่งรัฐ ก็ได้อาศัยอำนาจรัฐช่วยแก้ไข ดังเช่นสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช การคณะสงฆ์และการพระศาสนาได้ดำเนินมา ด้วยลักษณะนี้ และเป็นที่ยอมรับนับถือของพุทธศาสนิกชนทั่วไปตลอดจนองค์ประมุขของประเทศ เพราะคณะสงฆ์ได้ดำเนินกิจการของคณะสงฆ์ และ กิจการพระศาสนาเป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่ไพศาลแก่คณะสงฆ์ และ ประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม ครั้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ พระมหากษัตริย์ทรงถวายอำนาจรัฐเพื่อให้จัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ขึ้นเป็นครั้งแรก ด้วยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์รัตนโกสินทรศก ๑๒๑ คณะสงฆ์จึงได้อาศัย อำนาจรัฐจัดการปกครองตามกฎหมายตั้งแต่นั้นมา ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ ๘ พระมหากษัตริย์ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช ๒๔๘๔ ยกเลิกพระราชบัญญัติฉบับแรก เพื่อให้จัดระบบการปกครอง คณะสงฆ์ใหม่โดยมีรูปแบบคล้ายกับการปกครองในราชอาณาจักรตามระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีองค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ยกเลิกบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช ๒๔๘๔ และมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ โดยมีประกาศพระราชบัญญัติคณะสงฆ์^๒ ว่าตามที่ได้ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่๒) พ.ศ.๒๕๓๕ นั้น อาศัยเหตุผลพอสรุปได้ว่าพระราชบัญญัติ พ.ศ.๒๕๐๕ ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว บทบัญญัติบางมาตราไม่ชัดเจน ไม่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน และในบางกรณีมิได้บัญญัติไว้ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติจึงเห็นเป็นการสมควรที่จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ.๒๕๐๕ ให้เหมาะสมต่อไป

พระสังฆาธิการ เป็นผู้ทำงานคณะสงฆ์อย่างมีอำนาจเต็มตามกฎหมาย และครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด ส่วนรองเจ้าคณะ รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะมีอำนาจหน้าที่เต็มตามตำแหน่ง ก็เพราะได้รับการมอบหมาย จึงบัญญัตินามว่า “พระสังฆาธิการ” ซึ่งเปรียบได้กับข้าราชการของฝ่ายราชอาณาจักร ซึ่งมีหน้าที่สนองงานฝ่ายบริหาร คือ รัฐบาล ส่วนพระสังฆาธิการก็มีหน้าที่สนองงาน ฝ่ายบริหาร คือ มหาเถรสมาคม

^๑ อดิชาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑) หน้า ๒.

^๒ กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๘.

พระสังฆาธิการ มีหน้าที่ในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญ ที่จะบ่งชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไป ก็ต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาสซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน และมีบทบาทโดยตรงต่อการบริหารกิจการ คณะสงฆ์ให้ดำรงอยู่สืบต่อไป^๓

วัดและพระสงฆ์ มีบทบาทที่สำคัญแก่ประชาชนและสังคมมายาวนาน ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ให้การศึกษา การอาชีพ การรักษาโรค การพิจารณาตัดสินคดีความต่าง ๆ การให้คำแนะนำสั่งสอน สร้างความเข้มแข็ง ทางด้านจิตใจ และยังเป็นสถานที่พักผ่อนและปฏิบัติธรรม รวมทั้งการทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่รวมอยู่ในวัด ต่อมาบทบาทดังกล่าวได้ลดน้อยลง ตามสภาพความเจริญและการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง มีการแบ่งความรับผิดชอบกิจกรรมบางอย่างที่วัดเคยมีบทบาทออกไป เช่น การศึกษา การรักษาพยาบาล ประกอบกับวิถีชีวิตของประชาชนที่ได้รับเอาอารยธรรมของชาวตะวันตกมากขึ้น กระทั่งความจำเป็นในการประกอบอาชีพ ได้ทำให้บุคคลที่เคยเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ภายในวัดลดลงไปด้วยความสัมพันธ์ระหว่าง วัด พระสงฆ์กับประชาชนก็ห่างกัน ขาดการส่งเสริมการให้การร่วมมือในกิจกรรมการทำนุบำรุงดูแลรักษาวัด และ กิจการในพระพุทธศาสนาเท่าที่ควร ส่งผลให้โอกาสของประชาชนที่จะได้ศึกษารับรู้หลักธรรมทางศาสนาก็น้อยลง มีผลทำให้คุณธรรม จริยธรรมในสังคมเสื่อมลง ประกอบกับที่มีวัดบางแห่งได้มุ่งเน้นการพัฒนาในด้านวัตถุ มากกว่าการพัฒนาในด้านจิตใจ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้พระสงฆ์สามเณรขาดการสนใจในการศึกษาและการปฏิบัติ เพื่อเผยแผ่ แก่ประชาชน มีการส่งเสริมสนับสนุนเพื่อให้องค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง คือ วัด พระสงฆ์ และ พุทธศาสนิกชนได้มีการฟื้นฟู พัฒนา กำหนดแนวทางดำเนินกิจการพระพุทธศาสนาให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสมบูรณ์ เป็นศูนย์รวมจิตใจ โดยพระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและช่วยชี้แนวทางที่ถูกต้อง^๔

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยก่อนนั้น ได้มีการทำกันหลายรูปแบบ ได้แก่ การปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเลื่อมใส การสนทนา การแนะนำ การตอบปัญหาข้อข้องใจและการแสดงธรรมไปตามลำดับ โดยที่พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการเผยแผ่ ให้พระสาวกยึดถือเป็นหลักปฏิบัติว่า ให้แสดงธรรมมีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปโดยลำดับ ชี้แจงให้เข้าใจในแต่ละแง่แต่ละประเด็น แสดงธรรมด้วยจิตเมตตาอนุเคราะห์มุ่งจะให้ประโยชน์

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๒

^๔ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, กระทรวงศึกษาธิการ, (กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๔๒) หน้า ๑๐๒.

แก่ผู้ฟัง ไม่แสดงธรรมเพราะ เห็นแก่ลาภสักการะ แสดงธรรมไม่ยกตนไม่เสียดสีชมผู้อื่น ตลอดจนยึดหลักโอวาทปาฏิโมกข์คือการไม่กล่าวร้ายผู้ใด มีความสำรวมในศีล เป็นต้น

ครั้นภายหลังพุทธกาล บทบาทและหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็ตกเป็นภาระของพุทธบริษัทโดยตรง โดยเฉพาะพระสงฆ์สาวกซึ่งเปรียบเสมือนทัพหน้าที่จะต้องคอยทำหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์เผยแผ่หลักพุทธธรรมให้กว้างขวางออกไป โดยมีพุทธบริษัทที่เป็นฝ่ายคฤหัสถ์คอยสนับสนุนและให้ความอุปถัมภ์ในด้านต่าง ๆ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมากในชมพูทวีป ถึงแม้ว่าหลังจากที่พระพุทธองค์ทรงปรินิพพานแล้ว เหล่าพระสงฆ์สาวกต่างก็ได้ช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาสืบต่อเรื่อยมาจนถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช พระองค์ทรงให้การอุปถัมภ์ในการทำตติยสังคายนา ครั้นเสร็จแล้วได้อาราธนาให้พระโมคคัลลีบุตรติสสะเถระเลือกสรรพระอรหันต์ส่งไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังนานาประเทศ จำนวน ๙ สาย เมื่อ พ.ศ. ๓๐๓ พระพุทธศาสนาจึงได้แพร่หลายออกไปนอกประเทศอินเดียแต่ครั้งกระนั้น โดยพระโสณเถระกับพระอุตตรเถระ ได้เป็นหัวหน้าพระธรรมทูตมายังดินแดนสุวรรณภูมิ ดังมีหลักฐานประกฏอยู่ที่พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม อันแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมากของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ครั้งนั้น^๕

การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีการแพร่หลายในทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมา นั้น พระสงฆ์นับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เพราะเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัยหนึ่งในพุทธบริษัท ซึ่งถือว่าเป็นองค์หลัก เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาด้วย เพราะพระสงฆ์สาวกส่วนใหญ่เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควร เป็นผู้ควรแก่การค้ำชู ควรแก่การต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรแก่การกราบไหว้บูชา เป็นเนื้อนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลกและไม่เพียงแต่ท่านจะอบรมสั่งสอนหลักธรรม คำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้แก่พุทธศาสนิกชนเท่านั้น ท่านยังสามารถปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมด้วย

สมดังพระสังฆคณว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ปฏิบัติชอบตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว สอนผู้อื่นให้กระทำตามด้วย

นอกจากนั้นพระภิกษุสงฆ์ในพุทธศาสนาอยู่ในฐานะเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณเป็นที่พึ่งเป็นผู้อบรมสั่งสอนหลักธรรมทางศาสนาแก่พุทธศาสนิกชน เพื่อให้สังคมอยู่อย่าง

^๕ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) , พระพุทธศาสนาในเอเชีย , (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา , ๒๕๔๐) , หน้า ๑๔๓.

สงบสุข และในบางโอกาสก็ให้การสนับสนุนช่วยเหลือสงเคราะห์ชุมชนในด้านต่าง ๆ ด้วย โดยที่อยู่ภายใต้กรอบอันติงามของศาสนา จากบทบาทหน้าที่ที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ พระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจสังคม การเมือง การศึกษาและ คุณภาพชีวิต จึงจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้อง และเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม สมัยใหม่อยู่เสมอ ซึ่งความสามารถในการดำเนิน ภารกิจต่าง ๆ ของพระภิกษุสงฆ์ดังกล่าวนั้น จึงเป็นการบริหารการเปลี่ยนแปลงไปตาม สภาวะตาม เหตุปัจจัย

จังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดหนึ่งทางภาคกลางของประเทศไทย ที่มีการแบ่งเขตการ ปกครองคณะสงฆ์ได้เป็น ๗ อำเภอ สำหรับวัดในเขตการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดนครปฐม มีทั้งหมด ๑๙๔ วัด แบ่งเป็นวัดสังกัดคณะสงฆ์มหานิกายจำนวน ๑๙๕ วัด มีจำนวนพระภิกษุ และสามเณรทั้งหมดรวม ๒,๒๕๐ รูป มีพระสังฆาธิการจำนวน ๑๙๕ รูป^๖

ผู้วิจัยเห็นว่า คุณลักษณะของพระสังฆาธิการทุกระดับในจังหวัดนครปฐม โดยเฉพาะในระดับเจ้าอาวาสนั้นมีความแตกต่างกันอย่างมาก ทั้งด้านอายุ พรรษา วุฒิ การศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และจำนวนพระภิกษุสามเณรภายใต้การปกครอง ซึ่งอาจจะส่งผลต่อบทบาทหน้าที่การบริหารจัดการด้านการเผยแผ่ในกิจการคณะสงฆ์

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการ บริหารงานการเผยแผ่ในเขตจังหวัดนครปฐม ว่ามีการบริหารการเผยแผ่ในกิจการคณะสงฆ์ อย่างไรบ้าง และมีปัญหาอุปสรรคในการบริหารงานหรือไม่ ซึ่งเป็นประเด็นการทำวิจัยในครั้งนี้

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัด นครปฐม

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน จังหวัดนครปฐมโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม

^๖ สถิติสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครปฐม ปี ๒๕๕๓.

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ใน ๔ ด้าน คือ ๑). ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม ๒). ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการจัดกิจกรรม ๓). ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไป ๔). ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบสื่อต่างๆ

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑) ตัวแปรต้น ได้แก่ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาทางสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี และประสบการณ์ในการทำงาน

๒) ตัวแปรตาม ได้แก่ บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ใน ๔ ด้าน คือ ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการจัดกิจกรรม ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไป และด้านการเผยแผ่ในรูปแบบสื่อต่างๆ

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ จำนวนพระภิกษุในจังหวัดนครปฐมทั้งหมด ๓,๕๘๓ รูป^๗

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านสถานที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา คือ เขตการปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดนครปฐม

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยระหว่างเดือนธันวาคม ๒๕๕๓ ถึง เดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๔ รวมระยะเวลาทำการวิจัย ๖ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ บทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมเป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมโดยจำแนก เป็นอย่างไร

๑.๔.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม มีอะไรบ้าง

^๗ สถิติจากสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดนครปฐม พ.ศ.๒๕๕๓.

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกัน มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีพรรษาแตกต่างกัน มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางสามัญแตกต่างกัน มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมแตกต่างกัน มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางบาลีแตกต่างกัน มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๖ พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งแตกต่างกัน มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๗ พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ บทบาท หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำ รวมถึงการแสดงออกของพระสงฆ์ในจังหวัดนครปฐม

๑.๖.๒ พระสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุที่ได้อุปสมบทตามหลักของพระพุทธศาสนาซึ่งสังกัดในวัดในจังหวัดนครปฐม

๑.๖.๓ การเผยแผ่ หมายถึง การสืบทอด ถ่ายทอด สั่งสอน แนะนำ หรือการประกาศซึ่งสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้รู้ทั่วกันเพื่อให้เกิดความศรัทธา หรือ ความเข้าใจในสิ่งนั้นๆมากยิ่งขึ้น

๑.๖.๔ พระพุทธศาสนา หมายถึง หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

๑.๖.๕ จังหวัดนครปฐม หมายถึง จังหวัดแห่งหนึ่งในภาคกลาง เป็นปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร มีประชากรส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา

๑.๖.๖ การเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม หมายถึง การอบรมที่มีพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดนครปฐมเป็นพระวิทยากร และมีผู้ที่ถูกอบรม

๑.๖.๗ การเผยแพร่ในรูปแบบการจัดกิจกรรม หมายถึง การเผยแพร่ที่มีพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดนครปฐมเป็นผู้ทำการเผยแพร่แบบมีกิจกรรม หรือสร้างกิจกรรมขึ้นมาช่วยในการเผยแพร่

๑.๖.๘ การเผยแพร่ในรูปแบบทั่วไป หมายถึง การเผยแพร่ของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดนครปฐม ที่ทำการเผยแพร่ในรูปแบบทั่วไป ไม่เจาะจง บ่งชี้เฉพาะเข้าไปในด้าน การอบรม หรือ การจัดกิจกรรม เป็นต้น

๑.๖.๙ การเผยแพร่ในรูปแบบสื่อต่าง ๆ หมายถึง การเผยแพร่ของพระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดนครปฐม ในรูปแบบสื่อทางโทรทัศน์ วิทยุ และ เว็บไซต์

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม

๑.๗.๒ ทำให้ทราบถึงผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ดังนั้นจึงได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยจำแนกออกดังนี้

- ๒.๑. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- ๒.๒. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์
- ๒.๓. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแผ่
- ๒.๔. คณะสงฆ์ในจังหวัดนครปฐม
- ๒.๕. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๖. กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

๒.๑.๑. ความหมายของบทบาท

บทบาท คือ หน้าที่ของบุคคลซึ่งถูกกำหนดขึ้น เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของลูก บทบาทของครู บทบาทของลูกศิษย์ ซึ่งแต่ละหน้าที่มีการปฏิบัติต่างกัน ทั้งนี้พระพุทธรองค์ทรงตรัสในเรื่องของทิศ ๖

ขนิษฐา วิเศษสาธิต และมุกดา ศรียงค์ กล่าวว่า บทบาท หมายถึงการประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่ง ความคาดหวัง หรือตามหน้าที่แสดงจริง^๑

ประภาพิศ สัญชาติเจตน์ กล่าวว่า บทบาท หมายถึงการปฏิบัติหน้าที่หรือการแสดงออกของคน ซึ่งคนอื่นคาดคิดหรือคาดหวังว่าเขาจะทำเมื่ออยู่ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง^๒

ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง พิจารณารอบทบาทนั้นมี ๒ นัย คือ ทางด้านโครงสร้าง บทบาทเป็นตำแหน่งทางสังคม ที่มีชื่อเรียกต่างๆ กันแสดงบทบาทโดยคุณสมบัติและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้นๆ ส่วนทางด้านการแสดงบทบาท หรือการมีปฏิสัมพันธ์ (Social

^๑ขนิษฐา วิเศษสาธิต และมุกดา ศรียงค์, จิตวิทยาสังคมและมนุษยสัมพันธ์, (กรุงเทพมหานคร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๒๖), หน้า ๙.

^๒ประภาพิศ สัญชาติเจตน์, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๒๔) หน้า ๘๙.

Structure) บทบาทเป็นผลต่อเนื่องที่เกิดจากแบบแผนการกระทำของบุคคลที่ได้เรียนรู้จากสถานการณ์ในสังคม^๓

ปราชญา กล้าผจญ ได้ให้ความหมายบทบาทไว้ว่า สิ่งทีบุคคลจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่งหรือหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เหมาะสมสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจนั้น^๔

พระมหาสุภา อุฑโท ให้ความหมายไว้ว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกหรือลงมือปฏิบัติตามคาดหวังของผู้อื่น ตามสถานภาพ และตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่ในขณะนั้นๆ^๕

พัชนี วรกวิน ได้กล่าวว่า บทบาท ก็คือแบบแผนของพฤติกรรมซึ่งเป็นไปตามตำแหน่ง หรือสถานภาพของบุคคล อันเกิดจากความคาดหวังของบุคคลในสังคมนั้นๆ และบทบาทอาจเปลี่ยนไปได้ตามตำแหน่งที่เปลี่ยนไป^๖

พัทยา สายหู ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาท คือ การกระทำต่างๆ ตาม “บท” ที่กำหนดไว้ให้ผู้แสดงต้องทำ ตราบใดที่ยังอยู่ใน “บท” นั้น เปรียบได้เหมือน “บท” ของตัวละครที่กำหนดให้ผู้แสดงในละครเรื่องนั้นๆ เป็นตัวอะไร มีบทบาทที่จะต้องแสดงอย่างไร^๗

ไพบูลย์ ช่างเรียน ได้อธิบายว่า บทบาทของคนในสังคมย่อมขึ้นกับสถานภาพที่ตนครองอยู่ และคุณสมบัติส่วนตัวของบุคคล บทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกันไปตามลักษณะของสถานภาพ อุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มูลเหตุ จูงใจ การอบรมขัดเกลาความพอใจ^๘

วราคม ทีสุกะ กล่าวว่า บทบาท คือสิ่งที่เราทำ หรือหน้าที่ที่เราต้องทำ เมื่อเราเป็นอะไรสักอย่างหนึ่ง สิ่งที่เราทำต้องมาคู่กับสิ่งที่เราเป็นสถานภาพ^๙

^๓ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง, **สถานภาพและบทบาท**, (กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖), หน้า ๑๘.

^๔ปราชญา กล้าผจญ, **พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๓๔.

^๕พระมหาสุภา อุฑโท, **บทบาทพระสงฆ์ในทศวรรษหน้า (๒๕๔๑ - ๒๕๖๐)**, **วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต**, (คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๙.

^๖พัชนี วรกวิน, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๖), หน้า ๕๒.

^๗พัทยา สายหู, **กลไกของสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๔๗.

^๘ไพบูลย์ ช่างเรียน, **สารานุกรมศัพท์ทางสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, ๒๕๑๖), หน้า ๒๙-๓๐.

^๙วราคม ทีสุกะ, **สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๓๔), หน้า ๒๙.

สงวนศรี วิรัชชัย ได้แบ่งลักษณะบทบาทออกเป็น ๕ ประเภท คือ

๑. บทบาทที่กำหนด หมายถึง บทบาทที่สังคม กลุ่ม หรือองค์กรกำหนดไว้ว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมประจำตำแหน่งต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม กลุ่ม หรือองค์กรนั้นๆ
๒. บทบาทที่ผู้อื่นคาดหวัง หมายถึงบทบาท หรือรูปแบบของพฤติกรรมที่คนอื่น (ผู้เกี่ยวข้อง) คาดหวังว่าผู้อยู่ในตำแหน่งจะถือปฏิบัติ เช่น นักเรียนคาดหวังว่าครูจะช่วยอธิบายปัญหาข้อข้องใจเกี่ยวกับบทเรียนให้กับตน เป็นต้น บทบาทนี้มักจะสอดคล้องกับบทบาทที่กำหนด
๓. บทบาทตามความคิดของผู้อยู่ในตำแหน่ง หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งคิด และเชื่อว่าเป็นบทบาทของตำแหน่งที่ตนดำรงอยู่
๔. บทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึงพฤติกรรมที่ผู้อยู่ในตำแหน่งได้ปฏิบัติ หรือแสดงออกมาให้เห็น ซึ่งมักเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบทบาทตามความคิดของเจ้าตัวผู้อยู่ในตำแหน่ง
๕. บทบาทผู้อื่นรับรู้ หมายถึงรูปแบบพฤติกรรมที่ผู้อื่นได้รับทราบเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของผู้อื่นในตำแหน่ง^{๑๐}

สัมพันธ์ เตชะอริก และคณะ ได้กล่าวถึงบทบาทและพฤติกรรมมนุษย์ไว้ ๓ ประการ คือ

๑. บทบาทที่ถูกกำหนดขึ้น เป็นบทบาทตำแหน่งหน้าที่สิทธิทางสังคม
๒. บทบาทที่คาดหวังเป็นบทบาทที่อยู่ในระดับความคิดส่วนบุคคลหรือความคาดหวังของสังคมที่ต้องให้บุคคลแสดงบทบาทตามตำแหน่งหน้าที่ รวมทั้งความคาดหวังของตนเองแสดงพฤติกรรมตามความคาดหวัง
๓. บทบาทที่เป็นจริงเป็นบทบาทที่เจ้าของตำแหน่งหน้าที่ตามสภาพแสดงจริง อาจเป็นบทบาทที่สังคมคาดหวังหรือเป็นบทบาทที่ตนเองคาดหวังหรือเป็นบทบาทที่ถูกกำหนดหรืออาจไม่เป็นไปตามทั้งบทบาทที่ถูกกำหนด และบทบาทที่ถูกคาดหวังก็ได้

สุชา จันทรเฒ และคณะกล่าวว่า “บทบาทมีความหมายใกล้เคียงกับสถานภาพมากบทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพต่างๆ พึงกระทำนั้น คือเมื่อสังคมกำหนดสิทธิ และหน้าที่ให้สถานภาพใด อย่างไรก็ดี แล้วบุคคลในสถานภาพนั้นๆ จะต้องประพฤติหรือปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้”^{๑๑}

โสภา ชูพิกุลชัย ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า หมายถึง การแสดงออกหรือการทำหน้าที่ของบุคคลซึ่งสมาชิกคนอื่นของสังคมมุ่งหวังให้เขาทำ ภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่งโดยถือเอาฐานะและหน้าที่ทางสังคมของบุคคลนั้นเป็นมูลฐาน บทบาทที่ทำให้คนในสังคม

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓ – ๒๔.

^{๑๑} สุชา จันทรเฒ, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : แพร่วิทยา, ๒๕๒๐), หน้า ๔๖.

สามารถคาดคะเนพฤติกรรมของบุคคลอื่น รู้ว่าบุคคลอื่นต้องการอะไรจากตน ทำให้เกิดประโยชน์ในการทำงานร่วมกันเป็นทีม^{๑๒}

ลินตัน ให้ความหมายว่า “บทบาทเป็นจุดของความคาดหวังตามกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวกับสถานภาพสังคมตั้งนั้น บุคคลต่างๆ ในสังคมจะมีบทบาทเป็นกรอบและถูกคาดหวังว่าควรมีพฤติกรรมอย่างไร”^{๑๓}

สรุปได้ว่า บทบาท ก็คือพฤติกรรมที่แสดงออกตามสถานของบุคคลในสังคม บทบาท เป็นแบบแผน ความต้องการ เป้าประสงค์ ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยมและการกระทำของสมาชิกที่ชุมชนคาดหวังว่าจะต้องเป็นตามลักษณะของตำแหน่งนั้นๆ หรืออาจกล่าวสั้นๆ ว่าบทบาทคือสิทธิหน้าที่ในการกระทำของบุคคลหนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่นในสังคมตามสถานภาพของตนเอง

๒.๑.๒ ทฤษฎีบทบาท (Role Theory)

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ผู้ที่เข้าใจบทบาทหน้าที่ และการเข้าใจทฤษฎีบทบาทจะทำให้สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมของมนุษย์ได้ดี ดังนั้น สมาชิกทุกคนในสังคม จึงควรที่จะเรียนรู้บทบาทของกันและกันว่า เมื่อไร เวลาไหน และที่ใด บุคคลควรที่จะแสดงบทบาทอย่างไร จึงจะเหมาะสมอันเป็นที่พึงพอใจของทุกฝ่าย ซึ่งมีรายละเอียดของทฤษฎีบทบาทต่างๆ ดังต่อไปนี้

กรณีการ ขวัญอารีย์ ได้แบ่งลักษณะบทบาทของคนในสังคมไว้ดังนี้ คือ

๑. บทบาทที่กำหนดไว้ หรือบทบาทตามอุดมคติ (The Socially prescribed or ideal Role) เป็นบทบาทตามอุดมคติที่กำหนดสิทธิ และหน้าที่ของตำแหน่งไว้

๒. บทบาทที่ควรกระทำ (Perceived Role) เป็นบทบาทแต่ละบุคคลเชื่อว่าควรกระทำในหน้าที่ของตำแหน่งนั้นๆ ซึ่งอาจไม่ตรง ตามบทบาทอุดมคติทุกประการ และอาจแตกต่างกันไปแต่ละบุคคลก็ได้

๓. บทบาทที่กระทำจริง (The performed Role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่กระทำในแต่ละสังคมในช่วงเวลาหนึ่งๆ^{๑๔}

^{๑๒} โสภกา ชูพิกุลชัย, จิตวิทยาสังคมประยุกต์, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๔๕.

^{๑๓} ทิตยา สุวรรณชฎ, พัฒนาการ : ความคาดหวังบทบาทของพัฒนากร คณะกรรมการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ระดับตำบล : ส่วนท้องถิ่น สังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๔๓.

งามตา สุขประเสริฐ ได้กล่าวว่า การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกันทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่มคน จูงใจคนไปยังจุดประสงค์ โดยทั่วไปแล้ว ผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดี เรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (Positive leader) ผู้นำพลวัตร คือ เคลื่อนไหวนำทำงานอยู่เสมอ (dynamic leader) และผู้นำในทางที่ไม่ดี คือ ไม่มีผลงานที่สร้างสรรค์ ที่เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (negative leader)^{๑๔}

ทิตยา สุวรรณชฎ ได้กล่าวว่า บทบาทเป็นลักษณะพฤติกรรมที่กำหนด และยังแบ่งหน้าที่ออกเป็น “บทบาทตามอุดมคติ” (ideal role) หรือบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งของสังคมควรปฏิบัติ และเป็นผลรวมของบทบาทตามอุดมคติ บุคลิกภาพของผู้ดำรงตำแหน่งอารมณ์ขณะแสดงบทบาทและอุปกรณ์ของผู้ดำรงตำแหน่งที่มีอยู่ ปฏิกริยาของผู้เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม ทิตยา สุวรรณชฎ ได้กล่าวสรุปฐานะตำแหน่ง และบทบาททางสังคมไว้ดังนี้ คือ

๑. มีสถานภาพ (Status) อยู่จริงในสังคม และมีอยู่ก่อนตัวคนจะเข้าไปครอง
๒. มีบทบาทที่ควรจะเป็นประจำอยู่ในแต่ละตำแหน่ง
๓. วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ในสังคมนั้นๆ เป็นส่วนหนึ่งซึ่งสำคัญในการกำหนดฐานะ ตำแหน่งและบทบาทที่ควรจะเป็น

๔. ฐานะตำแหน่งและบทบาทนั้นได้มาจากการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ในสังคมนั้น

๕. บทบาทที่ควรจะเป็นนั้นไม่แน่นอนเสมอไปว่าจะเหมือนกัน พฤติกรรมที่เป็นจริงของคนที่ครองฐานตำแหน่ง เพราะพฤติกรรมจริงเป็นผลของปฏิกริยาของคนที่ครองตำแหน่งที่มีบทบาทที่ควรจะเป็นบุคลิกภาพของตนเอง และของคนอื่นที่เข้าร่วมพฤติกรรม และเครื่องกระตุ้น (Stimulus) ที่มีอยู่ในเวลา และสถานที่ที่เกิดการติดต่อทางสังคม^{๑๕}

มินต์ซเบิร์ก (Mintzberg) กล่าวว่า ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติงานในบทบาท ๑๐ บทบาทด้วยกัน ซึ่งสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบทบาทด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และกลุ่มบทบาทการตัดสินใจ

^{๑๔} กรรณิกา ขวัญอารีย์, บทบาทผู้นำท้องถิ่นต่อการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสุรินทร์, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๒.

^{๑๕} งามตา สุขประเสริฐ, การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๒), หน้า ๕๐.

^{๑๖} ทิตยา สุวรรณชฎ, พัฒนาการ : ความคาดหวังบทบาทของพัฒนากร คณะกรรมการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ระดับตำบล: ส่วนท้องถิ่น สังคมวิทยา, หน้า ๔๓.

๑. บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (interpersonal roles) ได้แก่ บทบาทของความเป็นหัวหน้าในเชิงสัญลักษณ์ (figurehead role) เช่น ประธานในงานพิธีการต่างๆ บทบาทการแสดงออกในฐานะผู้นำ (leader) ได้แก่ การจูงงาน การอบรม การกระตุ้นจิตใจ และการรักษาระเบียบวินัยของผู้ใต้บังคับบัญชา ส่วนบทบาทสุดท้าย คือ บทบาทการประสานงานในกลุ่ม (liaison role) ได้แก่ การกระทำกิจกรรมซึ่งต้องสัมพันธ์กับบุคคลหรือกลุ่มที่อยู่ภายใน และภายนอกองค์กร เช่น ผู้จัดการฝ่ายการตลาดขอข้อมูลด้านกำลังคนจากผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรบุคคล ถือเป็นการติดต่อประสานงานกันภายในองค์กรแต่หากผู้จัดการฝ่ายการตลาดติดต่อสื่อสารกับพนักงานของบริษัทอื่น ก็ถือเป็นการประสานงานกันนอกองค์กร เป็นต้น

๒. บทบาทด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (information roles) ผู้บริหารมีหน้าที่หรือบทบาทในการรับและเก็บรวบรวมข่าวสารจากใน และนอกองค์กรของตน กระทำได้โดยการอ่านวารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ แล้วนำมาพูดคุยกับผู้บริหารคนอื่นๆ เช่น องค์กร คู่แข่งขันมีการวางแผนอะไรในช่วงนี้ รัฐออกกฎหมายใหม่มีผลกระทบต่อบริษัทหรือไม่ เป็นต้น มินต์ซเบิร์ก (Mintzberg) เรียกบทบาทนี้ว่า บทบาทการตรวจสอบ (monitor role) ส่วนบทบาทแพร่กระจายข่าวสาร (disseminator role) ก็เป็นอีกบทบาทหนึ่งของผู้บริหารในการดำรงตนเปรียบเสมือนช่องทางที่ส่งต่อข่าวสารต่างๆ ไปยังสมาชิกในองค์กร และเมื่อถูกเชิญไปเป็นตัวแทนขององค์กรหรือสถาบันอื่นๆ ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะบทบาทโฆษก (spoken role) ขององค์กรด้วย

๓. บทบาทการตัดสินใจ (decisional roles) มินต์ซเบิร์ก (Mintzberg) ได้กำหนดบทบาทของผู้บริหารในด้านนี้ไว้ ๔ ประการ คือ บทบาทในฐานะผู้ประกอบการ (entrepreneurs) คือ ผู้ดูแลโครงการใหม่ๆ ที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงานขององค์กรให้ดีขึ้น บทบาทของผู้จัดการความวุ่นวายหรือปัญหาต่างๆ (disturbance handles) ที่เกิดปัญหาเกิดขึ้นอยู่นอกเหนือความคาดหมาย (unforeseen problems) บทบาทของผู้จัดสรรทรัพยากร (resource allocators) ในการรับผิดชอบกระจายทรัพยากร คน สิ่งของ และเงินไปตามส่วนต่างๆ ขององค์กรและสุดท้ายคือบทบาทของผู้เจรจาต่อรอง (negotiators) เพื่อทำหน้าที่ถกเถียงและเจรจาต่อรองกับกลุ่มอื่นๆ ซึ่งอาจจะเป็นสหภาพแรงงาน ผู้ถือหุ้น ฯลฯ ในการเพิ่มผลประโยชน์ให้กับองค์กรที่ตนเองทำงานอยู่^{๑๗}

ราล์ฟ ลินตัน (ralph linton) ราล์ฟ ลินตัน เป็นนักมานุษยวิทยาที่มีชื่อเสียง เขากล่าวว่า “ตำแหน่ง สถานภาพ เป็นผู้กำหนดบทบาท ผู้ที่มีตำแหน่งจะปฏิบัติหน้าที่ได้สม

^{๑๗}ตุลา มหาพสุธานนท์, หลักการจัดการ หลักการ, ท่าเรือแหลมฉบัง LAEM CHABANG PORT, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๔๖), หน้า ๔๖.

บทบาทหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายๆ อย่าง เช่น บุคลิกภาพของผู้สวมบทบาท ลักษณะของสังคม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมนั้นด้วย”^{๑๙}

คอป โมรีโน (Jacob Moreno) ได้แบ่งชนิดของบทบาทออกเป็น ๓ อย่างคือ^{๒๐}

๑. **Psychosomatic Role** บทบาทที่มีพฤติกรรมสัมพันธ์กับความต้องการพื้นฐานทางชีวภาพ ตามเงื่อนไขของวัฒนธรรม และเป็นบทบาทที่ผู้แสดงไม่รู้ตัว (Unconscious)

๒. **Psychodrama tic Role** บทบาทที่ปัจเจกบุคคลแสดงพฤติกรรมตามความคาดหวังจะจงตามบริบทจำเพาะสังคม

๓. **Social Role** บทบาทที่ปัจเจกบุคคลปฏิบัติตามความคาดหวังทั่วไป ตามแบบประเพณีสังคม

โจนาธาน เอช ทรูเนอร์ (Jonathan H.Turner) กล่าวว่าองค์ประกอบของบทบาทที่เน้นกันโดยมากจึงมีอยู่ ๓ ประการด้วยกันคือ^{๒๑}

๑. **Prescribed Roles** บทบาทตามใบสั่ง เป็นบทบาทที่เน้นให้ปัจเจกบุคคลปฏิบัติตามความคาดหวังตามแต่ละสถานภาพโลกสังคม (Social World) ถูกสมมติว่า มีใบสั่งจัดไว้ชัดเจนบุคคลจะรู้ใบสั่งนั้นด้วยอัตตา (Self) และสามารถในการแสดงบทบาทระดับการคล้อยตามความต้องการ (ให้แสดงบทบาท) ของแต่ละสถานภาพ

๒. **Subjective Roles** บทบาทตามใจ เป็นบทบาทที่ปัจเจกบุคคลผู้ครองสถานภาพนั้นๆ แสดงออก หลังจากรับรู้ และตีความหมาย ปรับความคาดหวังต่างๆ ที่ผ่านอัตตาตัวตน โลกสังคมถูกสร้างขึ้น ด้วยการประเมินตามอัตวิสัย ในสถานการณ์ที่มีปฏิสัมพันธ์

๓. **Enacted Roles** บทบาทจริง ในที่สุดแล้วความคาดหวังและการประเมินความคาดหวังตามอัตวิสัยของปัจเจกบุคคลก็จะแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม บทบาทนี้จึงเป็นพฤติกรรมจริงที่เปิดเผยโลกสังคมเป็นเครือข่ายพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกัน

สรุปได้ว่า ทฤษฎีบทบาท หมายถึงพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคล ซึ่งอยู่ในฐานะหรือตำแหน่งหรือมีสถานภาพอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งสังคมได้กำหนดให้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติ บทบาท และสถานภาพเป็นสิ่งที่ควบคู่กัน นั่นคือสถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้นๆ มีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร ส่วนบทบาทเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่สังคมได้กำหนดไว้ ในแต่ละ

^{๑๙} หนูจรี เกตุปราษฎ์, บทบาทของประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีจังหวัดทั่วประเทศ ในการพัฒนาสตรีระดับจังหวัด, รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารทั่วไป), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๔๔, หน้า ๑๐.

^{๒๐} Jacob Moreno อ้างใน Jonathan H.Turner, **The Structure of Sociological theory**, (California : wadsworth Publishing company, 1991), p. 25.

^{๒๑} Ibid., p. 415.

สถานภาพ การแสดงบทบาทจะสอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคม ในสถานภาพหนึ่ง ๆ บุคคล อาจจะต้องแสดงบทบาทมากมาย เมื่อบุคคลดำรงอยู่ในบทบาทใดบทบาทหนึ่งแล้ว จะต้องกระทำ ตามบทบาทของตนให้ดีที่สุด เพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ตัวเอง และสร้างประโยชน์ให้แก่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศ ตลอดจนมวลมนุษยชาติให้มากที่สุด โดยที่ไม่ทำให้ตนเอง และผู้ที่อยู่ รอบข้างเดือดร้อนจากการกระทำของตน กล่าวคือ กระทำทั้งประโยชน์ต่อตนเอง และประโยชน์ บุคคลอื่นให้สมบูรณ์

๒.๑.๓ บทบาทของผู้บริหาร

บทบาทของผู้บริหารที่เกิดขึ้นในองค์การและบทบาทที่สัมพันธ์กับคนภายนอก องค์การมีดังนี้

๑) บทบาทที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล ในบทบาทส่วนนี้เป็นบทบาทภายในองค์การนั้น ผู้บริหารต้องมีการสื่อสารข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็นต่าง ๆ ให้พนักงานรับทราบตลอดจนให้ข้อมูล ต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการควบคุมและประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงานด้วยในเชิง บทบาทของด้านนี้ที่เกี่ยวข้องกับภายนอกองค์การ คือการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ข้อมูลที่เหมาะสมให้กับบุคคลภายนอก เช่น ลูกค้าหรือสาธารณชนได้รับข้อมูลที่เหมาะสมของ องค์การ

๒) บทบาทที่เกี่ยวข้องกับคนบทบาทภายในองค์การ คือผู้บริหารจะมีบทบาทในการ นำ เช่นการจูงใจ การสอนงาน การตัดสินใจและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เป็นต้น สำหรับบทบาทที่เกี่ยวข้องกับภายนอกองค์การ พบว่าในปัจจุบันนี้ ผู้บริหารมีบทบาทอย่างมาก ในการเชื่อมโยง เพื่อสร้างสัมพันธมิตร และเครือข่ายในทางธุรกิจเพื่อประโยชน์ขององค์การ

๓) บทบาทในด้านการปฏิบัติงานบทบาทภายในองค์การนั้นผู้บริหารต้องมีบทบาท ในการกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติงาน ผู้บริหารจะต้องอำนวยความสะดวกช่วยแก้ไขปัญหาและ อุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งการกระทำใดๆ ที่จะช่วยให้เกิดการปฏิบัติงานอย่างสัมฤทธิ์ผล ในบทบาทต่อองค์การนั้น ผู้บริหารจะต้องมีบทบาทในการเจรจาข้อตกลงพันธสัญญาต่างๆ ให้ เกิดขึ้นเพื่อผลสำเร็จขององค์การ เช่น การซื้อกิจการ การควบคุมกิจการ การรับสัมปทานต่างๆ เป็นต้น^{๒๑}

บทบาทของผู้บริหารในการเป็นผู้นำ ซึ่งมีพฤติกรรมบ่งชี้ ๔ ประการ ได้แก่

๑) กล้าเผชิญหน้ากับผู้ร่วมงานและผู้อื่นอย่างเปิดเผยและโดยตรง เกี่ยวกับปัญหา การปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นในหน่วยงาน โดยใช้ความสามารถทั้งศิลป์และศาสตร์อย่างเหมาะสมกับ สถานการณ์และบุคคล

^{๒๑}สุพานี สฤษฏีวานิช, พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่ : แนวคิดและทฤษฎี, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๗๐-๒๗๑.

๒) กล้ายืนหยัดในเรื่องมาตรฐานการปฏิบัติงาน กล้าเรียกร้องการเพิ่มคุณภาพการปฏิบัติงาน และยืนยันให้ปฏิบัติตามคำสั่ง หรือข้อเรียกร้องในเรื่องเหล่านั้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงจุดยืนของผู้บริหารที่มั่นคง ชัดเจน ไม่โลเลเปลี่ยนแปลงไปตามแรงกดดันที่ไม่ถูกต้องและไม่เป็นธรรม

๓) กล้าปฏิเสธคำร้องขอที่ไร้เหตุผลของผู้ร่วมงานหรือผู้อื่น ซึ่งอาจคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้องของตนมากกว่าประโยชน์ของส่วนรวม กล้ากำหนดขอบเขตพฤติกรรมของผู้ร่วมงานและผู้อื่นให้ปฏิบัติตาม โดยยึดประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ

๔) กล้าสั่งการ ชี้นำ มอบหมายงาน หรือแนะนำ โดยให้รายละเอียดอย่างชัดเจน ผู้ปฏิบัติมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ถูกต้อง สามารถปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายได้เป็นอย่างดี

บทบาทในการสร้างทีมงานและการประสานงาน ซึ่งมีพฤติกรรมบ่งชี้ ๕ ประการ ได้แก่

๑) เหนียวना อำนวยความคิด และความเห็น เพื่อให้เกิดการตัดสินใจ รวมทั้งการจัดทำแผนปฏิบัติงาน โดยใช้กระบวนการบริหารอย่างเป็นระบบ มีการสร้างทีมงานที่มีคุณภาพ และการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ

๒) ทำให้บุคคลรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลาด้วยกระบวนการกลุ่ม เน้นการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ให้บังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ต่อเนื่อง และยั่งยืนขึ้นในหน่วยงาน

๓) แสดงความคาดหวังในทางที่ดีต่อผู้ร่วมงานและผู้อื่น มีเจตคติต่อหน่วยงาน ต่อเพื่อนร่วมงานและผู้อื่นในทางบวก เสริมสร้างพลังใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้แก่ผู้ร่วมงานและผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง

๔) กรณีที่บุคคลประสบความสำเร็จ ต้องให้เครดิตและยกย่องอย่างเปิดเผย

๕) ปฏิบัติต่อผู้ร่วมงานและผู้อื่นด้วยการให้กำลังใจ สร้างความรู้สึกสำคัญให้เกิดขึ้นกับผู้ร่วมงานและผู้อื่น โดยการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการเสริมสร้าง ดังนี้

- ให้ข้อมูลข่าวสาร (Information) ที่ประสงค์จะแก้ปัญหา พัฒนา หรือเปลี่ยนแปลงในหน่วยงานแก่ผู้ร่วมงานและผู้อื่น

- ให้ผู้ร่วมงานและผู้อื่นได้รับรู้ (Perception) ข้อมูลข่าวสารที่จะต้องจะแก้ปัญหา พัฒนา หรือเปลี่ยนแปลงในหน่วยงานอย่างชัดเจนและทั่วถึง

- สร้างความตระหนัก (Awareness) ให้ผู้ร่วมงานและผู้อื่นเห็นถึงความจำเป็นต้องแก้ปัญหา พัฒนา หรือเปลี่ยนแปลงในหน่วยงาน โดยเน้นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นทั้งต่อตนเองและต่อหน่วยงาน

- ส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานและผู้อื่นตัดสินใจ (Decision - Making) ที่จะปฏิบัติด้วยตนเอง เป็นการสร้างแรงจูงใจภายใน ซึ่งจัดเป็นพลังสำคัญในการปฏิบัติงานให้สำเร็จอย่างมี

คุณภาพ เมื่อเสริมสร้างพลังอำนาจทั้ง ๕ ขั้นตอนให้แก่ผู้ร่วมงานและผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานแล้ว จะส่งผลให้เกิดความรู้สึกการเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ในกลุ่มผู้ร่วมงานทั้งหมด การเป็นหุ้นส่วนนี้จัดเป็นผลสำเร็จสูงสุดของการบริหารงานในทุกหน่วยงาน

หากผู้บริหารได้แสดงบทบาททั้งการนำ การสร้างทีมงานและประสานงาน ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสภาพของหน่วยงาน สถานการณ์ และบุคคลแล้ว จะส่งผลให้การบริหารมีประสิทธิภาพและเกิดสัมฤทธิ์ผลได้เป็นอย่างดี ที่สำคัญมากที่สุด คือ ใหวพริบ ประสพการณ์ และปฏิภาณในการบริหารการจัดการ และการแก้ปัญหาต่างๆ ในการทำงานทั้งยังสามารถครองใจผู้ร่วมงานตลอดจนผู้อื่นที่เกี่ยวข้องได้เป็นอย่างดีด้วย^{๒๒}

สรุปได้ว่า บทบาทในการสร้างทีมงานซึ่งมีพฤติกรรม ๕ ประการได้แก่ ๑) เหนียวนำ อำนวยความคิดและความเห็น ๒) ทำให้บุคคลรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลาด้วยกระบวนการกลุ่ม ๓) แสดงความคาดหวังในทางที่ดีต่อผู้ร่วมงานและผู้อื่น ๔) กรณีที่บุคคลประสบความสำเร็จ ต้องให้เครดิตและยกย่องอย่างเปิดเผย ๕) ปฏิบัติต่อผู้ร่วมงานและผู้อื่นด้วยการให้กำลังใจ เป็นต้น

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์

ในสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พระสงฆ์มีบทบาทในสังคมเกือบทุกด้าน เพราะวิถีชีวิตของสังคมไทยนั้นไม่เคยห่างไกลพระพุทธศาสนา การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับงานด้านบทบาทของพระสงฆ์ซึ่งพอจะสรุปได้ถึงบทบาทของพระสงฆ์ซึ่งสอดคล้องกับกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน ก่อนจะได้กล่าวถึงบทบาทด้านการเผยแผ่นั้น ผู้วิจัยจะได้สรุปงานกิจการคณะสงฆ์ไว้โดยภาพรวมดังต่อไปนี้

พระเทพเวที (ประยุทย์ ปยุตโต) กล่าวว่า การปกครองคณะสงฆ์หรือสถาบันสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้าจะทรงดูแลด้วยพระองค์เองทรงอยู่ในฐานะประมุข และทรงให้ความสำคัญเสมอภาคในการบัญญัติสิกขาบทต่างๆ พระองค์จะทรงทำท่ามกลางสงฆ์สังฆกรรมต่างๆ ที่กระทำได้รับเสียงเอกฉันท์จากคณะสงฆ์จึงจะสามารถดำเนินต่อไป ทำให้พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปอย่างรวดเร็ว สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงทิ้งไว้เป็นมรดกมาถึงปัจจุบันก็คือ พระธรรมวินัยซึ่งจะเป็นหลักในการที่สถาบันสงฆ์จะใช้เป็นสื่อในการสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้กับชาวโลกต่อไป และจะเป็นสิ่งกำหนดบทบาทหรือจุดยืนในด้านความสัมพันธ์ระหว่างสงฆ์กับ

^{๒๒} สังคม โทปปรินทร์, “บทความการศึกษา”, สพท. เชียงราย เขต ๓, (๓ ธันวาคม ๒๕๕๐),.

สังคมชาวโลกในปัจจุบันและอนาคตอีกด้วย^{๒๓} เช่นเดียวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ย่อมต้องมีความผู้นำหรือภาวะผู้นำในการบริหาร โดยบริหารตามหลักภาวะผู้นำนั้น มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำที่มีหน้าที่ในการดูแลปกครองคณะสงฆ์ แม้ว่าจะเกิดปัญหาจากภายในและภายนอกคณะสงฆ์ก็ตาม พระพุทธองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถบริหารกิจการคณะสงฆ์ ให้อุดพ้นจากภัยต่างๆ ได้ จนกระทั่งเสด็จดับขันธปรินิพพาน หลังจากที่พระพุทธองค์เสด็จปรินิพพานแล้ว พระมหากัสสปะ ผู้เป็นพระสาวกสำคัญยิ่งที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะสงฆ์ให้เป็นประธานใหญ่ในการทำสังคายนาครั้งที่ ๑ ที่ถ้ำสัตตบรรณในเขาเวภาระเขตกรุงราชคฤห์^{๒๔} หลังจากสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่ ๓ พระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งพระมหาเถระไปประกาศพระพุทธศาสนา ๙ สายและประเทศไทยได้รับผลจากการเผยแผ่คราวนั้นด้วย^{๒๕} ทำให้พระพุทธศาสนาได้ประดิษฐานในดินแดนสุวรรณภูมิ อันเป็นที่ตั้งของประเทศไทย และอีกหลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มาตั้งแต่ยุคกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีของไทย ก็ยังมีการใช้หลักภาวะผู้นำควบคู่กับหลักพุทธธรรมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์มาโดยตลอดจนถึงในยุคปัจจุบันนี้

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) ได้กล่าวถึงการปรับระบบบริหารองค์การชาวพุทธไว้ในหนังสือเรื่องพระพุทธศาสนา ในยุคโลกาภิวัตน์ว่า การบริหารองค์การชาวพุทธควรจะกระจายอำนาจให้มากขึ้นแม้แต่การปกครองคณะสงฆ์ก็ไม่จำเป็นต้องเลียนแบบระบบราชการที่ชักช้าไม่ทันการ และคณะสงฆ์อาจจะคิดระบบการปกครองให้มุ่งพัฒนาให้วัดแต่ละวัดให้เข้มแข็งเป็นที่พึ่งของชุมชนอย่างแท้จริง จากนั้นวัดทั้งหลายก็ต้องสร้างเครือข่ายโยงใยร่วมกันทำงานทั่วประเทศ ทั้งพยายามลดขั้นตอนสายบังคับบัญชาที่ซ้ำซ้อนไม่ทันการณ์โดยปรับปรุงระบบพระสังฆาธิการหรือทำ เอนจิเนียริงให้กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

อีกประการหนึ่ง การปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ถือว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน มีการบังคับบัญชากันลงไปตามลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไปจนถึงเจ้าอาวาสอันเป็นการปกครองบังคับบัญชาตามเจตนารมณ์ ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์(ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕^{๒๖}

^{๒๓} พระเทพเวที (ประยูร ธมมจิตโต), การศึกษาที่สาละนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาไทย. (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๔), หน้า ๓๒.

^{๒๔} สง่า หล่อสำราญ, **ตำนานพระพุทธสาวก**, (กรุงเทพมหานคร : อักษรสยามการพิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๗.

^{๒๕} พระเทพเวที (ประยูร ธมมจิตโต), **พุทธบริษัทกับพระธรรมวินัย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญา, ๒๕๓๒), หน้า ๙.

^{๒๖} พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต ป.ธ.๙), **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : มุลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙), หน้า ๗๖.

บทบาท คือ พฤติกรรมที่แสดงออกตามสถานของบุคคลในสังคม บทบาท เป็นแบบแผน ความต้องการ เป้าประสงค์ ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยมและการกระทำของสมาชิกที่ชุมชนคาดหวังว่าจะต้องเป็นตามลักษณะของตำแหน่งนั้นๆ หรืออาจกล่าวสั้นๆ ว่า บทบาทคือสิทธิหน้าที่ในการกระทำของบุคคลหนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่นในสังคมตามสถานภาพของตนเอง

บทบาทการบริหารงาน คือ ผู้บริหารใช้ศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินงานขององค์การให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพโดยผ่านกระบวนการ การวางแผน การจัดองค์การ หรือการจัดหน่วยงานต่างๆ ภายในองค์กร การสรรหาบุคคลเข้าทำงาน การสั่งการ การประสานงาน การรายงานผลการปฏิบัติงาน การงบประมาณ เป็นต้น

บทบาทผู้บริหารงานกิจการคณะสงฆ์ คือ พระสังฆาธิการได้ดำเนินการบริหารกิจการของคณะสงฆ์ตามบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการซึ่งมีอยู่ ๖ ด้านคือ ๑) บทบาทด้านการปกครอง ๒) บทบาทด้านการศึกษา ๓) บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๔) บทบาทด้านการเผยแผ่ ๕) บทบาทด้านการสาธารณูปการ ๖) บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งพอจะสรุปได้ในแต่ละด้านดังนี้

๑) บทบาทด้านการปกครอง การปกครองคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๕ ได้ระบุให้สมเด็จพระสังฆราชในตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายกเป็นพระประมุขสงฆ์ไทยและสงฆ์อื่น ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัยและทรงตราพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย พระธรรมวินัย และกฎหมายมหาเถรสมาคม และสมเด็จพระสังฆราชทรงอยู่ในฐานะผู้ใดจะหมิ่นประมาท ดูหมิ่นหรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายมิได้โดยมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรปกครองคณะสงฆ์สูงสุด คณะสงฆ์และสามเณรต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราช ทรงเป็นประธานกรรมการ และมีกรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการโดยแต่งตั้ง ในการปกครองคณะสงฆ์ แบบแผนการปกครองคณะสงฆ์แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนหลักกำหนดหน่วยงาน เขตปกครอง ผู้ปกครองหรือผู้รับมอบงานหรือคณะผู้รับมอบงาน ในการปฏิบัติงานการปกครองคณะสงฆ์ และส่วนย่อย ได้แก่ แบบแผนกำหนดอำนาจหน้าที่ การควบคุมบังคับบัญชา การประสานงาน การตั้งผู้รักษาการแทน และการวางระเบียบวิธีปฏิบัติอื่นๆ

ฉะนั้น บทบาทด้านการปกครองของพระสังฆาธิการ จึงมีบทบาทต่อสังคมของพระสงฆ์มาก ซึ่งในปัจจุบันพระสงฆ์มีคุณภาพลดน้อยลงในด้านข้อวัตรปฏิบัติ และความสามารถในการสอน การเผยแผ่ธรรม จึงทำให้พระสงฆ์สูญเสียความเป็นผู้นำในด้านคุณธรรม และด้านสติปัญญา และสูญเสียความศรัทธาจากญาติโยม ดังนั้น การบริหารปกครองและการดูแลพระสงฆ์เป็นเรื่องหนึ่งที่จะช่วยให้คุณภาพของพระสงฆ์ดีขึ้น คุณภาพของพระสงฆ์จะดีขึ้นได้ต้องอาศัยปัจจัยอย่างอื่นอีก ทั้งนี้ หากระบบการปกครองสงฆ์เป็นระบบกำกับดูแลพระสงฆ์ให้มีความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม สิ่งที่จะต้องมาเสริมคู่กันก็คือระบบการกลั่นกรอง

และกล่อมเกลาระบบกลั่นกรองมีไว้สำหรับบุคคลที่จะมาบวช ส่วนระบบกล่อมเกลารับผู้ที่ผ่านการบวชมาแล้ว ทั้งนี้คณะสงฆ์จะต้องสร้างระบบกล่อมเกลาคือได้แก่ ระบบกล่อมเกลาคือไม่เป็นการกีดกัน การดูแลเอาใจใส่ที่อุปถัมภ์อาจารย์พึงมีต่อศิษย์ ส่วนระบบที่เป็นทางการก็คือระบบการศึกษาด้านปริยัติธรรม

๒) บทบาทด้านการศาสนศึกษา การศึกษาในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อันสมควรแก่สมณะ การศึกษาของสงฆ์แต่เดิมนั้นเริ่มต้นมาแต่สมัยพุทธกาลและบุคคลที่เข้ามาสู่สังฆมณฑลในครั้งพุทธกาลตามประวัติความเป็นมาส่วนมาก มักจะได้รับการศึกษาทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์มาเป็นอย่างดี ตามลัทธิศาสนาในสมัยนั้น เป็นต้นว่าเรียนจบไตรเพทมาก่อนการศึกษาของสงฆ์ในสมัยพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มี ๒ ประการคือ

๑. คณิศรฐานะ คือ ฐานะฝ่ายคัมภีร์ กิจด้านการเรียน

๒. วิปัสสนาฐานะ คือ ฐานะฝ่ายเจริญวิปัสสนา

กล่าวคือ บทบาทด้านการศาสนศึกษา คือ การสนับสนุนให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ตามหลักสูตรแบ่งเป็น ๓ ชั้นคือนักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอก ถ้าเป็นฆราวาสเรียกว่า ธรรมศึกษา แบ่งออกเป็น ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตามหลักสูตรแบ่งออกเป็น ๘ ชั้นคือ บาลีประโยค ๑-๒ และเปรียญธรรม ๓-๘

๓) บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึงการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลการศึกษาหรือสถาบันการศึกษาอื่นนอกจากการสาธารณะศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาหรือกระบวนการศึกษาสงเคราะห์ปวงชนทั้งก่อนวัยเรียนและในวัยเรียนให้ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องในเรื่องต่างๆ ตามสมควร การศึกษาสงเคราะห์นั้นเป็นการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทั่วไป ปัจจุบันดำเนินการดังนี้

๑. ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้นักเรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในโรงเรียนสามัญ แบ่งเป็นระดับชั้นคือ

ชั้นเตรียม รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๑-๓

ชั้นต้น รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๔-๖

ชั้นกลาง รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๑-๓

ชั้นสูง รับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๔-๖

โดยหลักสูตรการสอนจะมี ๒ ประเภทคือ

ประเภทที่ ๑ วิชาบังคับได้แก่วิชาประวัติพระพุทธศาสนาวิชาธรรมะและวิชาศาสน

พิธี

ประเภทที่ ๒ วิชาเลือกแต่ละโรงเรียนจะเลือกตามความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น และความพร้อมของโรงเรียน

๒. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ภายในวัดเป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงาม ให้แก่เด็กตลอดจนเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ส่งเสริมให้พระภิกษุได้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมเพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์ประสานความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้าน

จึงกล่าวได้ว่า บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึงการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุน จุนเจือหรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจุนเจือการศึกษาอื่นนอกการศาสนาศึกษาหรือสถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียนคณะสงฆ์ได้กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจการอันหนึ่งของคณะสงฆ์ การศึกษาสงเคราะห์นั้นว่าโดยลักษณะควรแยกเป็น ๒ ลักษณะ คือ ๑. การศึกษานอกเหนือจากการศาสนาศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อการสงเคราะห์ประชาชน หรือพระภิกษุสามเณร ๒. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษาสถาบันการศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษา

๔) บทบาทด้านการเผยแผ่ การเผยแผ่พุทธศาสนาเป็นบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการจักต้องกระทำโดยการจัดการเทศนา อบรม สั่งสอน ประชาชน ให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ

ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า การเผยแผ่ของพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ ในปัจจุบัน มีทั้งแบบประเพณี แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน และแบบที่จัดเป็นคณะหรือหน่วยงานขึ้นดำเนินการ คือ

๑. การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์ และประเพณีไทย ได้แก่การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่วัด ที่บ้าน ที่มีผู้อาราธนาและที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ ทั้งแบบเทศน์ธรรมดา คือเทศน์รูปเดียว หรือเทศน์ปุจฉาวิสัชนา ๒ รูปขึ้นไป

๒. การเผยแผ่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรม ในที่ประชุมที่วัด หรือที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ หรือ โดยทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ บันทึกเสียง หรือแถบบันทึกเสียง ไปเผยแผ่ที่อื่นในโอกาสต่างๆ รวมทั้งการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะ ออกเผยแผ่ หรือลงในหนังสือพิมพ์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ออกเผยแผ่

๓. การเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเผยแผ่หรือสถานศึกษาเป็นประจำหรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษ ในวัดหรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชนประจำตำบล หน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น

การเผยแผ่ หมายถึงการทำให้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาขยายกว้างขวางออกไป ทำให้เป็นที่เผยแผ่หลายต่อสาธารณชนเป็นการสื่อสารเพื่อการพัฒนาบุคคล

ทางด้านจิตใจให้มีความเคารพเลื่อมใสยำเกรงต่อพระรัตนตรัยน้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามสมควรแก่การปฏิบัตินั้น สมดังพระดำริที่พระพุทธองค์ส่งพระอรหันต์สาวก ๖๐ รูป ออกไปเผยแผ่พุทธธรรมให้ชาวโลก รับรู้จึงได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า จรต ภิกขเว จาริกัม พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมฺ ปาย อุตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानิ แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่เหล่าทวยเทพและมนุษย์ และให้เกิดประโยชน์สูงสุด การที่พระองค์ประสงค์ว่า ๓ ประการคือ

๑. ทิฏฐธรรมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์โลกนี้ ประโยชน์ขั้นต้น
๒. สัมปรายิกกัตถะ คือ ประโยชน์เบื้องหน้าหรือภพหน้า หรือประโยชน์สูงขึ้นไป
๓. ปรมัตถะ คือ ประโยชน์สูงสุด จุดหมายสูงสุด คือนิพพาน วิธีที่พระสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่ธรรมะ ในปัจจุบันได้แก่

๑. การเทศนา
๒. ปาฐกถาธรรม
๓. อภิปรายธรรม
๔. สันทนาธรรม
๕. การสอนสมณะกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน
๖. การใช้สื่อและอุปกรณ์ประกอบการสอนธรรมะ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้พระพุทธศาสนายาวงกว้างออกไป ให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเผยแพร่ออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกหัวใจสำคัญของการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก โดยให้เกิดประโยชน์สุข ตามที่พระพุทธองค์ทรงประสงค์ ๓ ประการ คือ ทิฏฐธรรมมิกัตถะ ประโยชน์ (ประโยชน์ในชาตินี้) สัมปรายิกกัตถะ ประโยชน์ (ประโยชน์ในชาติหน้า) และปรมัตถะ ประโยชน์ (ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน) พระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส และเจ้าคณะทุกชั้น มีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามบทบัญญัติมาตรา ๓๗ (๓) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕^{๒๗} ดังนี้

ตามบทบัญญัตินี้ได้จำแนกการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส หรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติรับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้อง

^{๒๗} กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์ และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, พ.ศ. ๒๕๔๐), หน้า ๑๓๔-๑๓๕.

จัดทำ อันเป็นภารกิจประจำตลอดเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส หรือตำแหน่งที่สูงขึ้นไป แยกออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. เป็นฐานะในการจัดการศึกษา อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต
๒. เป็นฐานะในการอบรม และสั่งสอนธรรมะแก่คฤหัสถ์

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ทั้งวัด และพระสงฆ์ได้ทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นพิเศษ ดังนั้นจะเห็นได้จากมีหน่วยพระธรรมทูต ธรรมจาริก ธรรมพัฒนา และหน่วยอบรมทางจิต มีทั้งหน่วยอบรม อ.ป.ต. (หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล) ทั้งนี้การเผยแผ่จะได้ผลก็ต่อเมื่อ

๑. พระสงฆ์จะต้องศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องพระธรรมวินัย และปฏิบัติตามอย่างจริงจัง สอนอย่างไร ปฏิบัติอย่างนั้น
๒. ไม่สอนให้คลาดเคลื่อนจากความจริง เพื่อประโยชน์ของตน
๓. ไม่ยึดติดในแง่ใดแง่หนึ่งของหลักธรรม
๔. ไม่เห็นแก่ความง่าย ดีความพระธรรมวินัยตามความชอบใจ หรือความต้องการของประชาชน

๕. ไม่สนองความต้องการของผู้มีอำนาจ

๖. ประสานความเข้าใจ ความเชื่อหรือลัทธิศาสนาอื่นๆ

จากข้อมูลเบื้องต้นพอสรุปได้ว่า บทบาทด้านการเผยแผ่ คือ การทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไป ให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเผยแพร่ออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกหัวใจสำคัญของการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก โดยให้เกิดประโยชน์สุข ตามที่พระพุทธองค์ทรงประสงค์ ๓ ประการ คือ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาตินี้) สัมปรายิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาติหน้า) และปรมาตถประโยชน์ (ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน) พระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส และเจ้าคณะทุกชั้น มีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

๕) บทบาทด้านการสาธารณูปการ การสาธารณูปการ หมายถึงการช่วยเหลืออุดหนุนหรือเกื้อกูลคนส่วนมากหรือคนทั่วไปหรือกิจการเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการวัดให้อยู่ในความเรียบร้อยเป็นงานเกี่ยวกับการพัฒนาอาคาร สถานที่ และสิ่งแวดล้อมของวัดได้แก่ การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและศาสนสถานให้อยู่เรียบร้อยดีงาม ซึ่งได้แก่การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนโดยมีพระภิกษุสงฆ์ เป็นผู้นำในการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ ผู้นำทางศาสนาของชุมชน เป็นผู้ดูแลและรักษา และจัดการวัดของประชาชน ถือเป็น การช่วยเหลือประชาชนและกิจการอื่นๆ ของวัดล้วนเป็นกิจการที่ให้การช่วยเหลืออุดหนุนหรือเกื้อกูลประชาชนผู้เป็นเจ้าของวัด หรือประชาชนทั่วไป จึงได้เรียกกิจการเกี่ยวกับการ

ดูแลรักษาและการจัดการวัดว่าการสาธารณูปการในมาตรา ๓๗ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้บัญญัติให้เจ้าอาวาสมีหน้าที่ข้อแรกว่า บำรุงรักษา วัด จัดกิจกรรม และศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี การสาธารณูปการจึงเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสและเป็นกิจการของวัดและคณะสงฆ์ตามกฎหมาย หนึ่งงานด้านสาธารณูปการ เมื่อแยกเป็นข้อย่อยแล้วจะได้ดังนี้

๑. ขออนุญาตรื้อถอนและก่อสร้างศาสนวัตถุใหม่
๒. ขอสถสร้างวัดตั้งวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง
๓. ขอยกวัดร้างเป็นวัดมีภิกษุจำพรรษา
๔. ขอยกวัดเป็นพระอารามหลวง
๕. ขอยุบวัดรวบวัด
๖. วัดประณีตคึกฤย์ วินาศภัย
๗. การประชุมตรวจการคณะสงฆ์
๘. การของใช้ที่ดินทางราชการเพื่อสร้างวัด
๙. ระเบียบ กฎหมาย ที่เกี่ยวกับสาธารณูปการ
๑๐. ขอพระราชทานวิสุงคามสีมา
๑๑. งานของงบประมาณอุดหนุนการบูรณะวัด

การสาธารณูปการ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ กล่าวว่า เป็นคำนาม หมายถึง “การก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์” สำหรับสาธารณูปการ ที่จัดเป็นระเบียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” นั้น^{๒๔} หมายถึง

๑. การก่อสร้าง และการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถาน
๒. กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้างวัด การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุจำพรรษา และการยกวัดราษฎร์เป็นพระอารามหลวง
๓. กิจการอื่นๆ ของวัด เช่น การจัดงานวัด การเรียไร
๔. การศาสนสมบัติของวัด

ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ว่า บทบาทด้านการสาธารณูปการ การสาธารณูปการ หมายถึง การลงมือปฏิบัติงานสาธารณูปการ ซึ่งมีวิธีปฏิบัติแตกต่างกันตามลักษณะงาน การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ได้แก่ การก่อสร้างศาสนวัตถุขึ้นใหม่ การซ่อมแซมของเก่า และการ

^{๒๔} พระเทพปริยัติสุธี, (วรวิทย์ คงคปญโญ), เอกสารประกอบคำบรรยาย เรื่องการปกครองคณะสงฆ์และการพระศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๔๐), หน้า ๔๔-๔๕.

ปรับปรุงตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มียุติม หรือที่เพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

๖) บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึงการช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ การจัดกิจการอันเป็นประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณะประโยชน์ในด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณะสงเคราะห์โดยแยกลักษณะมี ๔ ประการคือ

๑. การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดและคณะสงฆ์ดำเนินการเอง ซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณะประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประจำตำบล ห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น

๒. การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณะประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือเอกชนให้เป็นไปเพื่อสาธารณะประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบลและการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

๓. การเกื้อกูลสาธารณะสมบัติ สถานที่อันเป็นสาธารณะสมบัติได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคูคลอง ก่อสร้างโรงพยาบาลและปลูกต้นไม้ เป็นต้น

๔. การเกื้อกูลแก่ประชาชนหรือสรรพสัตว์ ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชน เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทางด้านไฟฟ้าไหม้และน้ำท่วม มอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย และสาธารณภัยซึ่งได้แก่ ความยากจน ความเจ็บไข้ เป็นต้น

สรุปได้ว่า บทบาทด้านการสาธารณสงเคราะห์ หมายถึงพระสงฆ์ฆาติการ ดำเนินการช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ การจัดกิจการอันเป็นประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณะประโยชน์ในด้านสังคมสงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณะสงเคราะห์โดยแยกลักษณะมี ๔ ประการคือ ๑.การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ๒.การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณะประโยชน์ ๓.การเกื้อกูลสาธารณะสมบัติ ๔.การเกื้อกูลแก่ประชาชนหรือสรรพสัตว์

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการเผยแผ่

การเผยแผ่ คือ การทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไป ให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเผยแพร่ออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกหัวใจสำคัญของการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก โดยให้เกิดประโยชน์สุข ตามที่พระพุทธองค์ทรงประสงค์ ๓ ประการ คือ ทิฏฐธรรมมิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาตินี้) สัมปรายิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาติหน้า) และปรมาตถประโยชน์ (ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ

พระนิพพาน) พระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส และเจ้าคณะทุกชั้น มีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามบทบัญญัติมาตราตรา ๓๗ (๓) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๓๕^{๒๙} ดังนี้

ตามบทบัญญัตินี้ ได้จำแนกการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส หรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติรับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้องจัดทำ อันเป็นภารกิจประจำตลอดเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส หรือตำแหน่งที่สูงขึ้นไป แยกออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. เป็นธุระในการจัดการศึกษา อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต

๒. เป็นธุระในการอบรม และสั่งสอนธรรมแก่คฤหัสถ์

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ทั้งวัด และพระสงฆ์ได้ทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาากเป็นพิเศษ ดังนั้นจะเห็นได้จากมีหน่วยพระธรรมทูต ธรรมจาริก ธรรมพัฒนา และหน่วยอบรมทางจิต มีทั้งหน่วยอบรม อ.ป.ต. (หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล) ทั้งนี้การเผยแผ่จะได้ผลก็ต่อเมื่อ

๑. พระสงฆ์จะต้องศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องพระธรรมวินัย และปฏิบัติตามอย่างจริงจัง สอนอย่างไร ปฏิบัติอย่างนั้น

๒. ไม่สอนให้คลาดเคลื่อนจากความจริง เพื่อประโยชน์ของตน

๓. ไม่ยึดติดในแง่ใดแง่หนึ่งของหลักธรรม

๔. ไม่เห็นแก่ความง่าย ดีความพระธรรมวินัยตามความชอบใจ หรือความต้องการของประชาชน

๕. ไม่สนองความต้องการของผู้มีอำนาจ

๖. ประสานความเข้าใจ ความเชื่อหรือลัทธิศาสนาอื่นๆ

พุทธศาสนิกชนทุกคนมีหน้าที่ เผยแพร่พระพุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไปเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ความวัฒนาสถาพรของพระพุทธศาสนาและความมั่นคงของชาติไทย ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดีต้องเป็นผู้รู้ศาสนา และปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาได้ โดยสมบูรณ์เป็นนิมิต การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีอยู่ ๒ คำที่ใช้อยู่ คือ คำว่า “เผยแผ่” และ “เผยแผ่” คำว่า “เผยแผ่” เป็นลักษณะของมิชชันนารี คือ มุ่งมั่นจะให้ผู้อื่นยอมรับในศาสนาของตน ซึ่งเป็นลักษณะของการจงใจให้อีกฝ่ายหนึ่งหันมานับถือคำสอนนั้นๆ คำว่า “เผยแผ่” หมายถึงการประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจก็ไม่ใช่ที่รังเกียจ การเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ่มอล่วย และแสดงถึงมีความใจกว้าง และไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยด้วยความคิดของตนเอง

^{๒๙} กรมการศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์ และการพระศาสนา, หน้า ๑๓๔-๑๓๕.

หรือศาสนาของตน^{๓๐} ในการเผยแพร่หรือเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถ้ากระทำโดยคฤหัสถ์ นิยมใช้คำว่า “เผยแพร่” เช่น อำนาจหน้าที่ส่วนหนึ่งของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการคือ การเผยแพร่พระพุทธศาสนาอันนับเป็นศาสนาประจำชาติ

องค์กร สมาคมต่างๆ ที่ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จะใช้คำว่าเผยแพร่พระพุทธศาสนา แต่ถ้าเป็นหน้าที่ของพระภิกษุสามเณรหรือพระสงฆ์จะใช้คำว่าเผยแผ่... เช่น “พระพุทธศาสนาแพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้ ก็เพราะพระสาวกได้ช่วยกันเผยแผ่พระพุทธศาสนาถ้าขาดการเผยแผ่แล้ว พระพุทธศาสนาจักไม่แพร่หลายมาจนถึงทุกวันนี้”

หน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมของวัดหรือพระสงฆ์ ส่วนมากเป็นการจัดการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา แล้วตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด จะต้องทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๓๑} ดังนี้

๑. อบรมพระภิกษุสามเณร ให้เป็นสมณะสัตตปัญญา และอบรมเรื่องจรรยา มารยาท ตลอดจนจนถึงการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่างๆ

๒. อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย

๓. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์

๔. แนะนำสั่งสอนธรรมประชาชนให้เข้าใจศาสนพิธี และการปฏิบัติ

๕. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม และได้ยินได้ฟังเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาโดยถูกต้อง

๖. หาอุบายวิธีสกัดกั้นสัทธรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้น หรือบำบัดที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไปโดยที่ชอบ

๗. ขวนขวายเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนา และอบรมในทางศีลธรรม มีการไหว้พระสวดมนต์เป็นต้น

๘. ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุด เพื่อประโยชน์แก่การศึกษา ธรรมบาลี เพื่อประโยชน์แก่ประชาชน หรือขวนขวายจัดหาหนังสือเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปบ้าง ที่เกี่ยวกับการไหว้พระสวดมนต์บ้าง ที่เกี่ยวกับศีลธรรมบ้าง ที่เกี่ยวกับประวัติพระบ้าง เพื่อให้ผู้รักาศิลปวัฒนธรรมตามวัดต่างๆ ได้ท่อง ได้อ่านได้ ได้ฟังตามสมควรแก่สถานที่ และโอกาส

๙. ขวนขวายจัดหาอุปกรณ์การเรียนภาษาไทยบางประเภทสำหรับชั้นประถมขึ้นไว้เพื่อให้เด็กที่ขาดสนได้ใช้มีเรียน

^{๓๐} สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปัญญา), การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๔๔.

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๔๕.

สรุปว่า พุทธศาสนิกชนทุกคนมีหน้าที่ เผยแพร่พุทธศาสนาให้กว้างไกลออกไป เพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ความวัฒนาสถาพรของพระพุทธศาสนาและความมั่นคงของชาติไทย ผู้ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาได้ดีต้องเป็นผู้รู้ศาสนา และปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาได้โดยสมบูรณ์

๒.๓.๑ ความหมายของการเผยแผ่

การเผยแผ่ หมายถึง การทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไปให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาแพร่ขยายออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนาและน้อมนำเอาหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ปฏิบัติ พระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นมาในโลกเพื่อประโยชน์แก่ชาวโลกหัวใจสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ก็เพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก โดยประโยชน์สุขตามที่พระองค์ประสงค์ ๓ ประการ คือ ประโยชน์ในชาตินี้ ประโยชน์ในชาติหน้า และประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน

นักวิชาการได้กล่าวถึง “ความหมายของการเผยแผ่” ไว้ดังนี้

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การหยิบธรรมะซึ่งมีมากมายหลายหัวข้อไปขยายเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะต้องเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๓๒}

กรมการศาสนา ได้ให้ความหมาย คำว่า “เผยแผ่” เป็นการประกาศให้ทราบ หากทราบแล้วสนใจจะเป็นพระพุทธานิกชนก็ไม่ใช่ที่รังเกียจ การเผยแผ่เป็นศัพท์ที่มีลักษณะอะลุ่มอล่วยและแสดงถึงความมีใจกว้าง ไม่ผูกมัดผู้อื่นด้วยความคิดของตนหรือศาสนาของตน ส่วนคำว่า “เผยแพร” คือโฆษณาให้แพร่หลาย ถ้าคิดอย่างคนธรรมดาความหมายก็คล้ายคลึงกัน ถ้าคิดให้ลึกให้ละเอียดลงไปจะเห็นว่า คำว่า “เผยแผ่” จะมีความหมายที่ชัดลึกลงไป เป็นการเผยแผ่ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่มีที่ไปที่ไปไม่ใช่โฆษณาชวนเชื่อให้ทราบและเห็นด้วยเพียงอย่างเดียว ดังนั้น คณะสงฆ์จึงมักใช้คำนี้ในการเขียนในพระพุทธศาสนาว่าเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไป โดยการนำเอาหลักธรรมคำสอนไปทำให้แพร่หลายให้ประชาชนได้นำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข และหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนานี้เป็นความจริงตามธรรมชาติ

^{๓๒}พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๑๕๐.

๒.๓.๒ ความเป็นมาของการเผยแผ่

หลังจากพระพุทธองค์ทรงตรัสรู้แล้ว พระองค์ทรงเริ่มทำการเผยแผ่พระศาสนาโดยการแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายจนเกิดมีพระอรหันต์สาวกขึ้นในโลก หลังจากนั้นพระองค์ทรงเริ่มส่งภิกษุเหล่านั้นไปเผยแผ่ศาสนา ซึ่งมีจุดประสงค์คือให้ภิกษุทั้งหลายแยกย้ายกันไปเพื่อประโยชน์สุขเพื่ออนุเคราะห์แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เทียว ไปชี้แจงให้ชนทั้งหลายเข้าใจในหลักธรรมทั้งห้าข้อธรรมและความหมายของธรรมอย่างชัดเจน ดังความปรากฏในพระวินัยปิฎกว่า “ครั้งหนึ่ง พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์ และความสุข แก่ชนหมู่มาเพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุข แก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์ สัตว์ทั้งหลายจำพวกที่มีรูปคือกิเลสในจักขุน้อยมีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรม ย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรม จักมี ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรม”^{๓๓}

๒.๓.๓ ลักษณะของการเผยแผ่ศาสนธรรม

พันเอก ปิ่น มุกขนธ์ ได้กล่าวถึงการเผยแผ่ว่า มีหลักอยู่ ๓ ประการคือ^{๓๔}

๑. สอนศาสนิกให้รู้ยิ่งเห็นจริงในหลักธรรมด้วยตนเอง (ไม่ผูกขาดความรู้)
๒. สอนมีเหตุมีผล ที่ผู้ฟังอาจตรองเห็นจริงได้และแนะนำให้ผู้ฟังใช้ปัญญาค้นคิดหาเหตุผลในคำสอน (ไม่ผูกขาดความคิด)
๓. สอนมีเหตุผล คือ ผู้ปฏิบัติตามย่อมได้รับผลตามที่สอนนั้นด้วยตนเอง (ไม่ผูกขาดผล)

วิทย์ วิศทเวทย์ และเสถียรพงษ์ วรณปก ได้กล่าวถึงหลักการเผยแผ่ไว้ว่า “ชาวพุทธเมื่อมีโอกาสก็น่าจะเผยแผ่ศาสนาของเราเองให้คนอื่นได้รับรู้เขาจะนับถือหรือไม่นับถือก็แล้วแต่เขาในส่วนของเรา นั้น เมื่อเห็นว่าหลักคำสอนพระพุทธศาสนาดีมีประโยชน์ก็น่าจะเผยแผ่ไปยังผู้อื่น ซึ่งอาจเป็นประโยชน์แก่เขาบ้างไม่มากก็น้อย”^{๓๕}

^{๓๓}วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๑/๔๐.

^{๓๔}พระครูสิริอาภากร (บุญธรรม) อภิบาล, “บทบาทเจ้าอาวาสด้านการปกครองและด้านการเผยแผ่ศาสนธรรม : กรณีศึกษาเจ้าอาวาสในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐), หน้า ๕๕.

^{๓๕}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕.

สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทโว) ได้ประทานข้อคิดว่า การเผยแผ่มีหลักการดำเนินที่ควรคำนึงดังนี้^{๓๖}

๑. อย่าดูหมิ่นศาสนาอื่น ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมศาสนาอื่นเป็นที่สักการบูชาสูงสุดของศาสนิก อย่าแสดงด้วยวาจาหรือการกระทำใดๆ ที่ลบหลู่สิ่งที่คนอื่นเห็นว่าศักดิ์สิทธิ์ เราพูดได้ว่าของเรามีดีบ้างแต่ไม่ควรพูดว่าของเขาไม่ดี

๒. อย่าเผยแผ่ด้วยวิธีล่อลวงการล่อลวงในบางกรณีอาจได้ผล แต่ผลนั้นจะไม่ยั่งยืน เพราะเขาไม่ได้เห็นคุณค่าหรือคุณประโยชน์ของพุทธศาสนาด้วยความจริงใจแท้ๆ และการล่อลวงนั้นยังเป็นการไม่เคารพความเป็นคนของเขาด้วยซึ่งผิดหลักมนุษยธรรมของพระพุทธศาสนา

๓. อย่าเผยแผ่ไม่จำกัดอยู่เฉพาะการพูดเท่านั้น การปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักของพระพุทธศาสนาก็เป็นการเผยแผ่ได้ และเป็นการเผยแผ่ที่ดีกว่าการปฏิบัติตน พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญวิธีดังกล่าวว่า “เป็นการบูชาที่ดีที่สุดในบรรดาการบูชาทั้งหลาย การรักษาและการทำงานบำรุงพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคง เป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งในการรักษาพระสัทธรรม เพราะว่าเมื่อพุทธศาสนามีรากฐานแน่นหนาแล้ว ถือว่าเป็นการป้องกันโดยทางอ้อมทางหนึ่ง ซึ่งจะรักษาและบำรุงอาจทำได้ดังนี้

(๑) เราชาวพุทธต้องมีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างจริงใจ หากชาวพุทธเองไม่เชื่อว่าศาสนาของตนมีคุณประโยชน์ต่อชีวิตและต่อสังคมอย่างจริงใจแล้ว ก็คงไม่เต็มใจและยินดีในการปกป้องพระศาสนา หากมีความสงสัยอะไรในใจ ก็ต้องพยายามศึกษา อ่าน สนทนา แลกเปลี่ยนความคิดกับผู้รู้เพื่อให้เกิดความมั่นใจ

(๒) ชาวพุทธที่ดีต้องปฏิบัติตามคำสอนอย่างถูกต้อง เพียงแต่เชื่อและเข้าใจไม่เป็นการเพียงพอ เพราะความเชื่อความเข้าใจมีอยู่ในความคิด เช่นบางคน นั่งอมมือ งอเท้า ไม่ทำอะไรโดยอ้างว่าพระพุทธศาสนาสอนให้มักน้อย เป็นต้น

(๓) เข้าใจเชื่อ และทำตนเป็นคนดีตามคำสอน เรียกได้ว่ารักษาและทำงานบำรุงพระพุทธศาสนาในระดับหนึ่ง ถ้าจะให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นต้องต้องประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนาด้วยพิธีกรรมนั้น เป็นส่วนหนึ่งทำให้ศาสนธรรมเป็นตัวเป็นตนมีชีวิตชีวมองเห็นได้ มีส่วนชักจูงให้คนเข้าหาศาสนาธรรมได้ เป็นการเสริมให้พระศาสนามั่นคงขึ้น

(๔) ทำนุบำรุงศาสนวัตถุ และศาสนสถาน เช่น วัดวาอาราม โบสถ์ และพระพุทธรูป เป็นต้น จริงอยู่ สิ่งนี้เป็นเปลือกนอกมิใช่แก่นพุทธศาสนาเหมือนศาสนาธรรม แต่สิ่งนี้ก็มิบทบาทเป็นศูนย์กลางรวมจิตใจของชาวพุทธ ให้มีความสมัครสมานสามัคคีอันเป็นอันหนึ่ง

^{๓๖} สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทโว), การเผยแผ่, (เข้าถึงวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕,

อันเดียวกัน ทำให้เกิดความรักความหวงแหนพระศาสนาแต่สิ่งที่สำคัญอย่าหลงติดกับเปลือกจนลืมศาสนธรรมแก่นแท้

๒.๓.๔ การเผยแผ่ศาสนธรรมในพระไตรปิฎก

การเผยแผ่ศาสนธรรมในสมัยพุทธกาล ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนั้นพระพุทธองค์ทรงให้วิธีการเผยแผ่โดยอาศัยสภาพสิ่งแวดล้อมบุคคลและวัตถุสิ่งของรวมถึงหมู่คณะ จาริต ประเพณีสามัญสำนึกอุปนิสัย และระดับภูมิปัญญาของผู้ฟังว่าอยู่ในระดับไหนควรฟังเบาหรือหนักซึ่งอาจกล่าวได้ว่า พระพุทธองค์ทรงใช้วิธีการเผยแผ่อย่างสุขุมคัมภีร์ภาพ อธิบายให้คนฟังได้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ชักจูงให้คนฟังได้สนใจอยากจะได้ฟังมีจิตใจล้อยตามรสแห่งพระธรรมเทศนามากยิ่งขึ้น สอนให้คนฟังเกิดความมั่นใจในผลแห่งสัมมาปฏิบัติมีความอดุสาหะที่จะกระทำความดียิ่ง ๆ ขึ้นและ ต้องการให้ทุกคนที่ฟังธรรมของพระองค์มีความสุข ไม่เบื่อในการฟัง ไม่เบื่อในกองบุญกุศล และมีใจที่รักจะประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์อย่างเต็มใจ เพราะคำสอนสั่งของพระองค์เป็นเหมือนเปิดภาชนะที่คว่ำให้หยาย ในการ เหมือนเปิดของที่ปิด เหมือนจุดประทีปในที่มืด เหมือนการชี้ทางแก่ผู้หลงทาง

ด้วยพระจริยาวัตรอันงดงามของพระองค์ในการเผยแผ่ มีความไพเราะในเบื้องต้น มีความไพเราะในท่ามกลาง และมีความไพเราะงามในที่สุด พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคนี้ของพระพุทธเจ้าว่า พระพุทธเจ้าทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนาเริ่มต้นด้วยปรัชญาพื้นฐาน คือความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีงาม และมีปัญญา คือ โยนิโสมนสิการ เป็นคุณสมบัติพระนักเผยแผ่ คุณสมบัติภายนอก คือ บุคลิกภาพและคุณสมบัติภายในคือ คุณธรรมต่าง ๆ พอสรุปได้ดังนี้^{๓๓}

บุคลิกภาพ หมายถึง บุคลิกภาพของพระองค์ มีพระวรกายที่งดงามมีพระสุรเสียงไพเราะน่าฟังเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งศรัทธาปสาทะทุกประการ กล่าวคือ พระรูปกายของพระผู้มีพระภาคถึงพร้อมด้วยรัศมีแห่งพระสิริระอันนำความเลื่อมใสมารอบด้าน เพราะประดับด้วยมหาปฐิสลักษณะ ๓๒ ประการ อนุพยัญชนะ ๘๐ ประการ และพระเกตุมาลามีรัศมีแผ่ออกข้างละวา นำความเลื่อมใสมาแก่ชนผู้สนใจ ทสสนาพระรูปกาย เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส^{๓๔}

ทรงมีพระสุรเสียงไพเราะ พระวาจาสุภาพสละสลวย อย่างคำชมของจังกิพราหมณ์ที่ว่า “พระสมณโคตม มีพระวาจาไพเราะ รู้จักตรัสถ้อยคำให้ดังงาม มีพระวาจาสุภาพ สละสลวย ไม่มีโทษ ยังผู้ฟังให้เข้าใจเนื้อความให้ชัดแจ้ง” การแสดงธรรมของพระพุทธองค์นอกจากแจ่มแจ้งด้วยสัจธรรมแล้วยังก่อให้เกิดความรู้สึกเพลิดเพลินสุขใจชวนให้อยากฟัง อยากอยู่

^{๓๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ความสำคัญพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐.

^{๓๔} วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๑/๓๔.

ใกล้ชิดพระองค์อยู่เสมอ และพระพุทธรองค์ทรงมีคุณธรรม ที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลในการเผยแผ่ ประกอบด้วย

ก) พระปัญญาคุณ ที่เกี่ยวกับงานสอนด้วยกำลังคือ พระทศพลญาณ คือ ทรงมีพระญาณอันเป็นกำลังของพระตถาคตที่ทำให้พระองค์สามารถบันลือสีหนาท ประกาศพระศาสนา ได้มั่นคงจะแสดงความหมายที่เป็นพุทธคุณแท้ ปฏิสัมภิทา คือปัญญาแตกฉานในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านอรรถปฏิสัมภิทา คือความเข้าใจแจ่มแจ้งในความหมายของถ้อยคำหรือข้อธรรมต่าง ๆ สามารถแยกแยะได้โดยพิสดารแม้ว่าข้อธรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวโยงเชื่อมโยงให้แยกแยะให้เห็นรูปธรรมที่ชัดเจน ในด้านธรรมปฏิสัมภิทา ความเข้าใจแจ่มแจ้งในถ้อยคำ หรือข้อธรรมต่าง ๆ สามารถจับใจความคำอธิบายโดยพิสดาร มาตั้งเป็นกระทู้หรือหัวข้อได้ ในด้านนิรุตติปฏิสัมภิทา ความมีไหวพริบ สามารถเข้าใจคิดเหตุผลได้เหมาะสม

ข) พระวิสุทธิคุณ ความบริสุทธิ์เป็นพระคุณสำคัญยิ่งนักที่จะทำให้ประชาชนเชื่อถือ และเกิดความเลื่อมใสใน พระพุทธรองค์ ความบริสุทธิ์สามารถแยกได้ดังนี้ คือพระองค์เองเป็นผู้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากอสังขกิเลสทั้งปวงไม่กระทำความชั่วทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจ ไม่มีเหตุที่ใครจะยกขึ้นตำหนิได้ ทรงทำได้อย่างที่สอน คือ สอนเขาอย่างไร ก็ทรงปฏิบัติอย่างนั้น อย่างพระพุทธรพจน์ที่ว่า ตถาคตพูดอย่างใดก็ทำอย่างนั้น จึงเป็นตัวอย่างที่ดี และให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในคำสอนของพระพุทธรองค์ ทรงมีความบริสุทธิ์พระทัยในการสอน ทรงสอนผู้อื่นด้วยมุ่งหวังประโยชน์แก่เขาอย่างเดียว ไม่มีพระทัยเคลือบแคลงและหวังผลประโยชน์จากคนอื่นมาเป็นของตนเอง

ค) พระกรุณาคุณ อาศัยพระมหากรุณาธิคุณ พระพุทธรเจ้าจึงได้เสด็จออกประกาศ พระศาสนาโปรดสรรพสัตว์ ทำพระปัญญาคุณและพระบริสุทธิ์คุณ ให้ปรากฏอย่างเด่นชัด เพราะทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเป็นประโยชน์แก่ชาวโลกทั้งสิ้นพระพุทธรองค์ทรงสั่งสอนเวไนยสัตว์เพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์ โดยไม่เห็นแก่ความทุกข์ลำบากเหนื่อยยากของพระองค์เอง ซึ่งพระพุทธรองค์ทรงมีคุณสมบัติของผู้สอนได้แก่กัลป์ยานธรรม

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถือเป็นบทบาทที่มีความสำคัญสำหรับเจ้าอาวาสตามหน้าที่ในมาตราที่ ๓๗ ในข้อ ๓ ที่กล่าวว่า “เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์”^{๓๙}

ตามบทบัญญัตินี้ได้จำแนกการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสหรือ ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสจะต้องประพฤติ จะต้องปฏิบัติ จะต้องจัดตั้งทำอันเป็นภารกิจประจำตลอดเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส หรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส แยกออกเป็น ๒ ประการ คือ

^{๓๙} พระวิสุทธิกัทรธาดา (ประสิทธิ์ พรหมบุรี), พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๘๔.

๑. เป็นธุระในการจัดการศึกษา อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต

๒. เป็นธุระในการอบรมและสั่งสอนธรรมะแก่คฤหัสถ์ ย่อมเห็นชัดว่าเจ้าอาวาสเป็นผู้สั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของเจ้าอาวาสที่จะต้องปฏิบัติตามระเบียบ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม พระสงฆ์ คือผู้ที่ได้รับการอุปสมบทถูกต้องตามพระธรรมวินัย เป็นผู้ปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอน และนำพระธรรมคำสั่งสอนนั้นมาสั่งสอนประชาชน และพระสงฆ์ก็เป็นผู้สืบต่ออายุพระพุทธศาสนา นอกจากนั้นยังหมายรวมถึงพระสงฆ์ที่เป็นหัวหน้าหรือเป็นผู้ปกครองดูแลวัดที่เรารู้จักกันดีก็คือเจ้าอาวาสนั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์โดยทั่วไปหรือพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งทางด้านการบริหาร พระสงฆ์เหล่านี้ล้วนมีบทบาทหลายด้านแตกต่างกันไป

๒.๓.๕ การเผยแผ่ศาสนาธรรมของเจ้าอาวาสในปัจจุบัน

จากสภาพปัญหาของสังคมที่หลากหลายขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการขยายตัวของสังคมที่เป็นเหตุให้การเพิ่มขึ้นประชากรที่รวดเร็วและปัญหาต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นเงาตามตัว เจ้าอาวาสเองจึงต้องมีการพัฒนาต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ฐานะและบทบาทของเจ้าอาวาสจึงมีเพิ่มขึ้น และเปลี่ยนไป ในปัจจุบันเจ้าอาวาสได้ปรับเปลี่ยนการทำงานด้านการเผยแผ่ดังนี้^{๔๐}

ก. งานบวชสามเณรภาคฤดูร้อน

งานบวชสามเณรภาคฤดูร้อน ปัจจุบันได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะทุกฝ่ายมองเห็นว่าวัตถุประสงค์ของงานเป็นการเผยแผ่หลักพุทธธรรมเข้าสู่กลุ่มเยาวชน และเปิดโอกาสให้เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยการใช้ชีวิตภายใต้ร่มกาสาวพัสตร์ ได้ศึกษาหลักธรรมเพื่อที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและได้รับการอบรมขัดเกลานิสัย ให้เยาวชนเป็นคนมีคุณภาพ มีคุณธรรมควบคู่ไปกับความรู้ทางโลก และการที่เด็กจะมีคุณภาพนั้น สิ่งหนึ่งที่สำคัญก็คือ จะต้องมีความดีและจริยธรรม ซึ่งมาจากบ่อเกิดที่สำคัญ คือ หลักพระพุทธศาสนา ในการที่จะทำให้เด็กและเยาวชนมีศาสนาและจริยธรรมโดยที่ทั่วทั้งคนที่แวดล้อมและตัวเด็กต่างก็เป็นคนมีศาสนาและจริยธรรมด้วยกัน

ข. งานอบรมค่ายคุณธรรม

งานอบรมค่ายคุณธรรม เป็นงานในลักษณะของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกรูปแบบหนึ่งที่มีความสนใจจากเยาวชนเป็นอย่างมาก ลักษณะงานเป็นการอบรมช่วงระยะสั้น ๆ ๓ - ๔ วัน โดยจะเน้นเรื่อง การทำวัตรสวดมนต์เช้า เย็น นั่งสมาธิ เดินจงกรม ศึกษาข้อ

^{๔๐} พระครูสิริอาภากร (บุญธรรม) อัมภา, “บทบาทเจ้าอาวาสด้านการปกครองและด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม : กรณีศึกษาเจ้าอาวาสในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่”, หน้า ๗๐ - ๗๔.

ธรรมต่าง ๆ เพื่อจะปลูกฝังให้ผู้เข้ารับการอบรม เกิดความรักสามัคคี มีความกตัญญู มีความร่วมมือเสียสละรู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ เป็นต้น

ค. งานพระธรรมทูต

โครงการพระธรรมทูต เป็นโครงการที่จัดตั้งขึ้นโดยความร่วมมือของคณะสงฆ์และกรมการศาสนา โดยถือเอาพระธรรมทูตดูแลโดยตรง มีการนำเอาพระสงฆ์ที่ออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนามาอบรมซักซ้อมทำความเข้าใจก่อนออกไปปฏิบัติงานวัดอุประสงค์ของโครงการพระธรรมทูตนั้นมีดังนี้

๑. เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความอยู่รอดของประเทศชาติ
๒. เพื่อส่งเสริมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและให้คำปรึกษาทางจิตใจแก่ประชาชน
๓. เพื่อเสริมความเข้าใจอันดี มีความร่วมมือซึ่งกันและกัน ระหว่างข้าราชการประชาชน เจ้าอาวาสพระสงฆ์ผู้นำทางศาสนาในการพัฒนาประเทศและความเป็นอยู่ของประชาชน
๔. เพื่อให้พระสงฆ์ระดับเจ้าอาวาสได้มีโอกาสบำเพ็ญประโยชน์แก่ประเทศชาติและพระศาสนาตามสมควรแก่สมณวิสัย

ง. งานหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล

หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล ซึ่งเป็นหน่วยงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของคณะสงฆ์และกรมการศาสนา หน่วยอบรมนี้จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๘ มีทั้งหมด ๕,๐๘๒ หน่วย

จ. งานในโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

งานในโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นงานที่เจ้าอาวาสพยายามปรับเปลี่ยนกระบวนการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ จะรอแสดงธรรมเฉพาะในวันพระเหมือนแต่เดิมเมื่อครั้งอดีตไม่ได้แล้ว สาเหตุเนื่องจากว่าวันหยุดทางราชการไม่ตรงกับวันหยุดในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่ง ที่ทำให้เด็กและเยาวชนเกิดความเหินห่างวัด ห่างเหินศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงได้ริเริ่มงานโรงเรียนดังกล่าวในปี พ.ศ.๒๕๐๑ ซึ่งมีวัตถุประสงค์คือ

๑. ทำให้เยาวชนคุ้นเคยกับพระพุทธศาสนา
๒. ทำให้เยาวชนมีความรักวินัยและวัฒนธรรมไทย
๓. ทำให้เยาวชนดำเนินชีวิตตามหลักการทางพระพุทธศาสนา
๔. ทำให้เยาวชนรู้จักทำงานบริการสังคม

ฉ. งานปริวาสกรรม

งานปริวาสกรรม โดยวัตถุประสงค์เกี่ยวกับกิจของพระสงฆ์ฝ่ายเดียวที่ต้องปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะหนึ่งในกัจจัตถ ๑๐ ประการ ที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติ และอีกอย่างเป็นการเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ที่ต้องอาบัติหนัก แต่สามารถแก้ไขได้ (สังฆาทิเสส) ได้เปลื้องกรรมหนักดังกล่าว แต่ปัจจุบันได้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย เช่น สามเณร ผู้สมาทานศีล ๘ ที่บางแห่งเรียกว่า ชีพราหม์ ซึ่งทั้งสองกลุ่ม ไม่เกี่ยวข้องกับปริวาสกรรมโดยประการทั้งปวง แต่เนื่องจากวัดที่จัดงานปริวาสกรรมส่วนใหญ่ จะเชิญผู้ที่มีความรู้ มีความเชี่ยวชาญหลายสาขาอาชีพ ทั้งในเรื่องของพระธรรมวินัย ทางโลก ไปบรรยายให้พระสงฆ์ที่เข้าปริวาสกรรมฟัง มีส่วนให้ผู้ที่มีโอกาสเข้าร่วมงานปริวาสกรรม เช่น ทำบุญถวายทาน ได้ฟังธรรม ได้รับความรู้ต่าง ๆ ไปด้วย ซึ่งถือได้ว่าเป็นงานที่มีส่วนช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อีกทางหนึ่งด้วย

ช. งานแสดงธรรมในโอกาสต่าง ๆ

งานแสดงธรรมในวาระต่าง ๆ เช่น ในวันพระ งานศพ งานแต่งงาน หรือแสดงธรรมผ่านทางสถานีวิทยุ โทรทัศน์ การแสดงออกมาในรูปของประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น ประเพณีการบวช ประเพณีทำบุญวันเข้าพรรษา ประเพณีอาสาฬหบูชา ประเพณีวิสาขบูชา ประเพณีมาฆบูชา ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีถวายสลากภัตตร พิธีทำบุญวันเกิด พิธีทำบุญบ้าน ประเพณีทำบุญปีใหม่ เป็นต้น

การเทศน์สั่งสอนประชาชนเป็นการเผยแผ่ศาสนธรรมทางพระพุทธศาสนาที่พระสงฆ์และเจ้าอาวาสถือเป็นกิจการพระศาสนาที่สำคัญที่สุด จุดหมายของการศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรมประการหนึ่ง คือ ความรู้ความสามารถในการที่จะนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชนหรือการเผยแผ่นี้เอง ปัจจุบันมีบางวัดจัดให้มีการสอนวาทศิลป์ในหลักสูตรการศึกษาของพระภิกษุสามเณรก็เป็นการส่งเสริมพระภิกษุสามเณรให้มีความสามารถในการเผยแผ่อีกทางหนึ่ง

กิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีทั้งแบบประเพณี และปรับปรุง ให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน และแบบที่จัดเป็นคณะ หรือหน่วยงานเฉพาะจัดขึ้น^{๔๑} มีการดำเนินการ ดังนี้

๑. การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และตามประเพณีไทย ได้แก่ การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่วัด ที่บ้าน และผู้อาราธนาที่อื่น ๆ ในโอกาสต่าง ๆ ทั้งแบบเทศน์ธรรมดา คือเทศน์รูปเดียว หรือเทศน์ปุจฉาวิสัชนา ๒ รูปขึ้นไป และได้มีการปรับปรุงการเทศน์ทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือบันทึกเสียงหรือแถบบันทึกเสียง นำไปเผยแผ่ในที่ต่างๆ และโอกาสต่างๆ

^{๔๑} อ้างแล้ว, หน้า ๑๔๖.

๒. การเผยแพร่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การบรรยายธรรม การสนทนา การปาฐกถาธรรม ในที่ประชุม ที่วัดหรือที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ หรือทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ บันทึกลงแผ่นเสียงหรือแถบบันทึกเสียงนำไปเผยแพร่ในที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ รวมถึงตลอดการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะออกเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์

๓. การเผยแพร่แบบจัดเป็นคณะ หรือหน่วยงานเผยแพร่ หรือเป็นสถานศึกษาเป็นที่ประจำ หรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษภายในวัด หรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชน (อ.ป.ต.) หน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์โรงเรียนพระพุทธศาสนาวินยาศาสนา เป็นต้น

๔. การเผยแพร่พระพุทธศาสนาผ่านวิทยุ มีการจัดตั้งเป็นสมาคมเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เช่น พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมส่งเสริมพระพุทธศาสนาต่างๆ การบรรยายธรรมในที่ประชุมและทางสื่อมวลชนต่างๆ การตั้งชมรมพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัย และโรงเรียนต่างๆ

๕. การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่างๆ บางวัดจัดให้มีปาฐกถาเป็นประจำทุกสัปดาห์ หรือจัดกิจกรรมหลายประการ เช่น การหล่อเทียนพรรษาอาจมีการประกวดกัน วันสงกรานต์จัดให้มีพิธีสงฆ์น้ำพระ การแห่พระ การขนทรายเข้าวัด การก่อเจดีย์ทราย

นอกจากนั้น กิจกรรมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเป็นการจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่างๆ จัดให้มีการเทศน์ หรือปาฐกถาธรรมเป็นประจำทุกสัปดาห์ นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมอีกหลายประการ เช่น การหล่อเทียนพรรษา มีการประกวดเทียนพรรษา วันสงกรานต์มีการจัดพิธีสงฆ์น้ำพระ การแห่พระ การก่อเจดีย์ทราย การขนทรายเข้าวัด การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ การเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ในการเผยแพร่หลักธรรมของพระสงฆ์ ส่วนมากเป็นการจัดการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา แล้วตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัด จะต้องทำหน้าที่เผยแพร่พระพุทธศาสนา คือ

๑. อบรมพระภิกษุสามเณร ให้เป็นสมณะสัญญา และอบรมเรื่องจรรยา มารยาท ตลอดจนจนถึงการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่างๆ

๒. อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย

๓. หาอุบายวิธีให้ได้ยินได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์

๔. แนะนำสั่งสอนธรรมประชาชนให้เข้าใจศาสนพิธี และการปฏิบัติ

๕. เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม และได้ยินได้ฟังเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธรูปศาสนาโดยถูกต้อง

ทั้งนี้วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการเผยแพร่พระพุทธรูปศาสนา คือ การทำให้หลักธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเผยแผ่ไป ซึ่งจะทำให้มีผู้เคารพและเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธรูปศาสนามากยิ่งขึ้น

๒.๔ ข้อมูลคณะสงฆ์ในจังหวัดนครปฐม

คณะสงฆ์จังหวัดนครปฐมนั้นมีวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เป็นวัดสังกัดมหานิกายจำนวน ๑๙๔ วัด^{๔๒} โดยแบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ ระดับอำเภอเป็น ๗ เขตการปกครอง คือ

๑. อำเภอเมืองจังหวัดนครปฐม วัดสังกัดมหานิกายมีจำนวน ๓๘ วัด
๒. อำเภอสามปราชญ์ มีวัดสังกัดมหานิกายจำนวน ๒๔ วัด
๓. อำเภอนครชัยศรี มีวัดสังกัดมหานิกายจำนวน ๓๕ วัด
๔. อำเภอดอนตูม มีวัดสังกัดมหานิกายจำนวน ๑๘ วัด
๕. อำเภอกำแพงแสน มีวัดสังกัดมหานิกายจำนวน ๓๕ วัด
๖. อำเภอบางเลน มีวัดสังกัดมหานิกายจำนวน ๓๘ วัด
๗. อำเภอพุทธมณฑล มีวัดสังกัดมหานิกายจำนวน ๖ วัด

โดยในแต่ละอำเภอนั้นมีจำนวนพระภิกษุสามเณรในสังกัดมหานิกาย จำแนกไว้ดังนี้^{๔๓}

ที่	อำเภอ	พระภิกษุ	สามเณร	รวมทั้งสิ้น
๑	เมืองนครปฐม	๑,๐๒๙	๑๓๔	๑,๑๖๓
๒	นครชัยศรี	๖๑๗	๒๙	๖๔๖
๓	สามพราน	๔๖๕	๒๑๑	๖๗๖
๔	บางเลน	๕๗๑	๓๔	๖๐๕
๕	กำแพงแสน	๕๘๐	๔๐	๖๒๐
๖	ดอนตูม	๑๙๐	๔	๑๙๔
๗	พุทธมณฑล	๑๓๑	๔	๑๓๕
	รวมทั้งจังหวัด	๓,๕๘๓	๔๕๖	๔,๐๓๙

^{๔๒} สถิติจากสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครปฐม พุทธศักราช ๒๕๕๓.

^{๔๓} สถิติจากสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดนครปฐม พุทธศักราช ๒๕๕๓.

คณะสงฆ์จังหวัดนครปฐมมีการบริหารที่เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ. ๒๕๔๑), ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ หมวด ๓ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ซึ่งมีการปฏิบัติหน้าที่การรับผิดชอบตามสัดส่วนที่กำหนดไว้เพื่อเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎมหาเถรสมาคม

๒.๕. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม นี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการค้นคว้าทางดำนงานวิจัย โดยมุ่งเน้นไปที่งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท การเผยแผ่ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ดังนี้

๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท

งานวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม นี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการค้นคว้าทางดำนงานวิจัย โดยมุ่งเน้นไปที่งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท

พระครูใบฎีกาสุธาติ จิตฺตโร (พิศาลพันธ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนมอญ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ โดยมี วัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อศึกษา บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนชาวมอญอำเภอพระประแดง จังหวัด สมุทรปราการ และเพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางในการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนชาวมอญ ผลการวิจัยพบว่า พระภิกษุสงฆ์ผู้ออกเผยแผ่ธรรม ต้อง พึงพาอาศัยบุคคลภายนอกที่เป็นคฤหัสถ์เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุน หรือที่เรียกว่า อุบาสก อุบาสิกา คือผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นกลุ่มคนที่สำคัญต่อพระพุทธศาสนาสืบเรื่อยมา โดยใช้หลักการ ในการเผยแผ่นั้นมี ๓ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระที่เผยแผ่ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัว ผู้ฟังเทศนา และส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของผู้แสดงธรรมโดยตรง ซึ่งวิธีการเผยแผ่มีการสอน ในหลายรูปแบบ ได้จำแนกวิธีการสอนไว้ ๔ ประเภท คือ การสอนแบบสากัจฉา (แบบสนทนา) การ สอนแบบบรรยาย การสอนแบบตอบปัญหา และแบบวางกฎข้อบังคับ ซึ่งการปกครองคณะสงฆ์มี แบบแผนวางไว้เป็นแนวปฏิบัติ ๒ ส่วน คือ ส่วนหลัก กำหนดเขตปกครอง และส่วนย่อย เป็นการ กำหนดหน้าที่ คุณสมบัติพิเศษ หรือสำนวนลีลาที่ใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พอสรุปได้ ดังนี้ (๑) เสียงดัง ฟังชัด (๒) มีเนื้อหาเป็นลำดับขั้นตอน นำเสนออย่างมีเหตุมีผล (๓) เนื้อหา นำเสนอใกล้ตัว สามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน (๔) เนื้อหาธรรมะมีชีวิตชีวา มองเห็น ด้วยภาพด้วยการยกตัวอย่างอุทาหรณ์ (๕) เนื้อหามีองค์แห่งความรู้ใหม่ ชวนให้ขบคิดอยู่เสมอ (๖) มีการพัฒนาเนื้อหาไปตามลำดับ (๗) มีเนื้อหาเหมาะสมกับยุคสมัย (๘) ใช้ภาษาธรรมะในการ

นำเสนอที่เข้าใจง่าย (๑๐) มีความสอดคล้องกับพุทธวิธีในการสื่อสาร (๑๑) มีความสอดคล้องกับหลักนิเทศศาสตร์

บทบาทของพระสงฆ์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนชาวมอญ โดยเผยแผ่ผ่านกิจการคณะสงฆ์ ๖ ด้าน บทบาทด้านการเผยแผ่ วิธีการเผยแผ่ที่นำมาใช้เพื่อการเผยแผ่ ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาธรรม บรรยายธรรม สัมโมทนียกถา การให้อโวาท เอกสาร หนังสือ เทปธรรม และคิดคำคมตามต้นไม้ โดยแบ่งการเผยแผ่ ๒ ด้าน คือ การเผยแผ่ในวัด โดยใช้ประเพณีเป็นสื่อกลาง และการเผยแผ่นอกวัด ส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์ให้ไปบรรยายธรรมตามสถานที่ต่างๆ

รูปแบบการนำเสนอโดยการใช้สื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนชาวมอญ คือการใช้สื่อในการเผยแผ่ ๓ วิธีการคือ การใช้สื่อบุคคลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การใช้สื่อมวลชนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในรูปแบบการใช้สื่อมวลชน ได้แก่ สื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือคู่มือประกอบภาพ หนังสือสวดมนต์ การใช้สื่อเฉพาะกิจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นสื่อที่ช่วยวางรากฐานทางศีลธรรมได้เป็นอย่างดี แยกประเภทได้แก่ การสร้างวัดถ้ำมอญ บทธมม แถบบันทีกเสียง

แนวทางในการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนมอญ แยกออกเป็นแนวทางได้สองแนวทางด้วยกัน คือ แนวทางการเผยแผ่ในเชิงรุก และแนวทางการเผยแผ่ในเชิงรับ^{๔๔}

พระครูปลัดทะเล มหณฺณโว (ทั้งมอบหมาย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระวินยการตามทัศนะของพระสงฆ์ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทของพระวินยการตามทัศนะของพระสงฆ์ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาบทบาทของพระวินยการตามทัศนะของพระสงฆ์ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานของพระวินยการในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นพระภิกษุจำนวน ๓๐๙ รูป พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ ๒๙.๑๓ มีอายุอยู่ในช่วง ๒๖ – ๓๕ ร้อยละ ๓๙.๔๘ มีจำนวนพรรษาน้อยกว่า ๕ พรรษา ร้อยละ ๖๔.๗๒ มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ ๕๑.๔๖ มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมเอก ร้อยละ ๖๓.๑๑ ไม่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ร้อยละ ๙๔.๑๗ เป็นพระลูกวัด โดยมีทัศนะเกี่ยวกับบทบาทของพระวินยการในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ใน

^{๔๔} พระครูใบฎีกาสุชาติ วิฑูโร (พิศาลพันธ์), บทบาทของพระสงฆ์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนมอญ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓).

ระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$) อันดับแรกได้แก่ ด้านกระบวนการทางยุติธรรม (กฎหมาย) ($\bar{X} = 3.81$) รองลงมาด้านภาวะผู้นำและด้านการประสานงาน/การมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 3.64$) และสุดท้ายด้านหน้าที่ ($\bar{X} = 3.49$) ปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยการ ส่วนใหญ่ขาดความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ พระวินยการบางรูป ไม่เข้าใจบทบาทตัวเอง และไม่มีความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ ตลอดถึงจำนวนในการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยการยังไม่เพียงพอต่อภาระงาน ส่วนข้อเสนอแนะในบทบาท คือ พระวินยการต้องเข้มแข็ง ตั้งใจทำงานให้สมกับคำว่าผู้นำ มีความรับผิดชอบเอาใจใส่ต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ควรเลือกผู้ที่ชอบ และรักพร้อมทั้งเต็มใจที่จะเป็นพระวินยการ พระวินยการต้องมีจิตสำนึกต่อหน้าที่เสมอ ควรให้ผู้ที่จะเป็นพระวินยการที่จะได้รับการแต่งตั้งให้เข้าใจบทบาทความเป็นผู้นำที่จะต้องทำ และพร้อมที่จะทำงานด้วยความเต็มใจ^{๔๕}

พระครูปลัดสมชาย อภิวันโณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารงานการศึกษา จังหวัดจันทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ คือ (๑) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับงานการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย (๒) ศึกษาบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารงานการศึกษาในจังหวัดจันทบุรี และ (๓) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารงานการศึกษาในจังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า การศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษา พระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรมบาลี แผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมพระภิกษุสงฆ์ สามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมทุกวิธีที่ไม่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัยในปัจจุบันการศึกษาของภิกษุสงฆ์แบ่งออกเป็น ๕ ประเภท คือ ๑) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ๒) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ๓) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ๔) การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ๕) การศึกษาวิปัสสนาธุระ

บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารงานการศึกษา จังหวัดจันทบุรี โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.34$) และเมื่อจำแนกเป็นแต่ละรายการแล้ว พบว่า รายการที่ว่ามีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในวัด, ส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณร ได้ศึกษาพระปริยัติธรรม ณ สำนักเรียนอื่นถ้าที่วัดไม่ได้จัดการศึกษา, มีการควบคุมเร่งรัดให้มีการเรียนการสอนนักระรม ในหลักสูตรนักระรมตามคำสั่งของมหาเถรสมาคม และมีการยกย่องและเชิดชูเกียรติแก่ผู้สอนนักระรมได้ในแต่ละชั้น มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77, 3.66, 3.84$ และ 3.51 ตามลำดับ) ส่วนรายการอื่น ๆ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

^{๔๕} พระครูปลัดทะเล มหณฺณโว (ทั้งมอบหมาย), บทบาทของพระวินยการตามทัศนะของพระสงฆ์ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

ส่วนปัญหา และอุปสรรค พบว่า ไม่มีงบประมาณสนับสนุนในการศึกษาจากทางภาครัฐไม่เพียงพอ และขาดแหล่งความรู้ข้อมูลข่าวสารด้านเทคโนโลยีภายในวัด

ข้อเสนอแนะควรดำเนินการดังนี้ ควรสนับสนุนให้วัดจัดการเรียนการสอนบาลี และนันทกรรมอย่างเป็นระบบ ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนและนักเรียนเรียนธรรมศึกษาอย่างทั่วถึง และองค์กรภาครัฐและเอกชนและควรเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนด้านทุนทรัพย์ในการเรียนการสอนธรรมและบาลี^{๔๖}

พระครูรัตนาสุตารักษ์ (สมชาย รตนสีโล) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาพระสงฆ์อำเภอบางใหญ่จังหวัดนนทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านจิตใจ ๒) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านจิตใจ และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านจิตใจ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.88$) มีความคิดเห็นด้านการเมืองเป็นอันดับแรก ($\bar{x} = 4.01$) รองลงมาได้แก่ด้านการพัฒนาสังคมและด้านการพัฒนาจิตใจ ($\bar{x} = 3.88$) และสุดท้ายได้แก่ ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 3.81$)

ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านจิตใจ พบว่า พระสงฆ์ที่มีตำแหน่ง อายุ พรรษา ระยะเวลาที่สังกัดอยู่ในวัด วุฒิการศึกษา (แผนกสามัญศึกษา) วุฒิการศึกษา (แผนกบาลี) ที่ต่างกัน มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางใหญ่ แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ .05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

และผลการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี เกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรค พบว่า พระสงฆ์ยังขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิชาการในการพัฒนาชุมชน บางวัดยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านเศรษฐกิจ พร้อมทั้งขาดการพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในวัด ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาความรู้ความสามารถในการเป็นผู้นำให้ ควรสร้างประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับชุมชน และวางตัวเป็นแบบอย่าง ควรมีการรณรงค์ทุกวัดให้เกิดการสร้างสิ่งแวดล้อม และที่ร่มรื่นภายในวัด เพื่อความสุภาพ สบายใจใน

^{๔๖} พระครูปลัดสมชาย อภิวัฒน์, บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารงานการศึกษา จังหวัดนนทบุรี, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

ขณะที่เข้ามายังบริเวณวัด ตลอดถึงมีการติดตามผลงานและประเมินผลของการพัฒนาจิตใจ เพื่อเป็นข้อมูล ในการพัฒนาชุมชนในที่อื่นๆ ต่อไป^{๔๗}

พระครูวิสุทธินนทคุณ (ทวี สุทฺธวโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของวัดที่พึงประสงค์ตามความคิดเห็นของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดในอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ คือ วัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดความหมายและบทบาทของวัด ๒) เพื่อศึกษาบทบาทของวัดที่พึงประสงค์ตามความคิดเห็นของประชาชนในอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข เกี่ยวกับบทบาทของวัดที่พึงประสงค์ตามความคิดเห็นของประชาชนในอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของวัดที่พึงประสงค์ตามความคิดเห็นของประชาชนในอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของวัดที่พึงประสงค์ในเขตอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๖ และเมื่อพิจารณาเป็นราย ๓๒. ด้าน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของวัดที่พึงประสงค์ในเขตอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านย่อย พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๓๖ ด้านการจัดเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านย่อย พบ ๓๑. การศึกษาภายในวัดแก่พระภิกษุ สามเณร เท่ากับ ๓ ด้านการอบรมศีลธรรมแก่ประชาชน ๖๑. ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ส่วน ๖๑.๓ กษาศาและด้านการให้คำแนะนำปรี ๗/๒.๓ ด้านอื่นๆ ที่เหลือ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

ปัญหาเกี่ยวกับบทบาทของวัดที่พึงประสงค์ในเขตอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี ส่วนมากจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับการจัดหาทุนทรัพย์ และบุคลากรในการให้ความรู้แก่ประชาชน ผู้สนใจหลักธรรม กล่าวคือ พระสงฆ์ขาดบุคลากรหลักในการให้ความรู้แก่ประชาชนและไม่มีความรู้ที่หลากหลายในแต่ละด้านเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ครบ ดังนั้น จึงทำให้การบริหารจัดการซึ่งรวมไปถึงผลตอบสนองต่อความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ของวัดในเขตอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรีที่พึงประสงค์จึงอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำถ้าเปรียบเทียบกับอย่างอื่นแล้ว ฉะนั้นจึงต้องมีการปรับปรุงหรือแก้ไข ปัญหาเหล่านี้ให้ดีขึ้น เพื่อที่จะตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนดังกล่าวแล้ว

ส่วนแนวทางการแก้ไขปัญหเกี่ยวกับบทบาทของวัดที่พึงประสงค์ในเขตอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี นั้น ก็ควรจะจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในแต่ละด้านที่ประชาชนมีความต้องการให้ช่วยเหลือ กล่าวคือ บุคลากรที่มีความรู้ทางด้านหลักธรรมทางพุทธ

^{๔๗} พระครูรัตนสุตาภิรักษ์ (สมชาย รตนสีโล), ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาพระสงฆ์อำเภอบางใหญ่จังหวัดนนทบุรี, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

ศาสนาย่างดียิ่ง รวมไปถึงผู้ที่มีความรู้ด้านการบริหารจัดการ ด้านการเผยแผ่ และด้านอื่น ๆ อีก เพื่อให้สมกับความต้องการของประชาชนต่อไป^{๔๘}

บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานีซึ่งมีทั้งหมด ๔ ด้าน ได้แก่ การพัฒนาชุมชนด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข และด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี ด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก^{๔๙}

พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติบุตรโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี โดยมีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๒) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการแก้ปัญหาในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล หลักที่ใช้ในการบริหารครั้งนั้น คือ พระธรรมวินัย พระพุทธเจ้าทรงปกครองคณะสงฆ์โดยธรรมมาธิปไตย กล่าวคือ ทรงแสดงธรรมและบัญญัติพระวินัย เพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพระพุทธานุศาสนนา ปัจจุบันการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นไปตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๕ ข้อที่ ๕ ว่าด้วยเรื่อง การ ได้แก่ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนา หรือเพราะเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา มี ๖ ฝ่าย คือ ๑) การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม ๒) การศาสนศึกษา ๓) การศึกษาสงเคราะห์ ๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๕) การสาธารณูปการ และ ๖) การสาธารณสงเคราะห์

การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี พบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อบทบาทการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก $\bar{X} = 3$ (๙๑. เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า พระสงฆ์มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการแก้ปัญหาในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี พบว่า ปัญหาที่สำคัญได้แก่ พระสงฆ์บางรูปไม่เข้าใจพระธรรมวินัยและกฎหมายคณะสงฆ์ และผู้ปกครองขาดการเปิดโอกาสให้พระภิกษุ

^{๔๘} พระครูวิสุทธิธรรมาภรณ์ (ทวี สุทธิธรรม), บทบาทของวัดที่พึงประสงค์ตามความคิดเห็นของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดในอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

^{๔๙} พระครูสุวรรณวรการ, ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ก-ข.

สามเณร มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย วางกฎระเบียบและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางการศึกษา แนวทางในการแก้ไขปัญหา ได้แก่ ครอบบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี และมีการดูแลพระสงฆ์ภายในวัดอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันและเป็นธรรม รวมทั้งมีการยกย่องและชมเชยพระสงฆ์ที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ กิจวัตรอย่างสม่ำเสมอ^{๕๐}

ธัญพร พงษ์โสภณ ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ สื่อบุคคลในการชี้นำและปลูกจิตสำนึกประชาชน เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น (ศึกษานิเทศก์พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปิดรับข่าวสารทางสื่อสารมวลชนของพระสงฆ์ และการนำข่าวสารที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ การเลือกใช้วิธีการสื่อสารของพระสงฆ์ในการชี้นำและปลูกจิตสำนึกประชาชนชนบท เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะประชากรของพระสงฆ์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะประชากรของพระสงฆ์ซึ่งได้แก่ อายุ พรรษา การศึกษาทางโลกและการศึกษาทางธรรม กับการชี้นำและปลูกจิตสำนึกประชาชนชนบทเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส หรือผู้ช่วยเจ้าอาวาสซึ่งจำพรรษาอยู่ในวัดที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน ๒๘๐ รูป ศึกษาประชากรทั้งหมด พบว่า ประชากรพระสงฆ์ติดตามข่าวสารต่างๆ จากหนังสือพิมพ์และวิทยุกระจายเสียงมากที่สุด ประชากรพระสงฆ์ส่วนใหญ่ อ่านหนังสือพิมพ์ทุกวัน และเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมทางหนังสือพิมพ์มากที่สุด ในกรณีข่าวสารจากแหล่งสื่อสารมวลชนไม่สอดคล้องกัน พระสงฆ์ส่วนใหญ่จะตกลงใจเชื่อข่าวสารจากหนังสือพิมพ์มากที่สุด และประชากรพระสงฆ์ส่วนใหญ่ นำข่าวสารที่ได้จากการอ่าน รับฟังหรือรับชม จากสื่อมวลชนต่างๆ ไปใช้ประโยชน์ในการชี้นำอบรมสั่งสอนให้ประชาชนในชุมชน^{๕๑}

พระกิตติศักดิ์ ยโสธโร ได้ศึกษาบทบาทของพระสารีบุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านมีวิธีเผยแผ่ในลักษณะให้คำแนะนำปรึกษา สนทนาตอบปัญหาข้อข้องใจและการแสดงธรรม เมื่อได้ฟังจากพระบรม

^{๕๐} พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติธโร) , บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของจังหวัดปทุมธานี, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ) (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

^{๕๑} ธัญพร พงษ์โสภณ, บทบาทของพระสงฆ์ สื่อบุคคลในการชี้นำและปลูกจิตสำนึกประชาชนชนบท เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น (ศึกษานิเทศก์ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสจังหวัดกาญจนบุรี), วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิตมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน), (คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙). หน้า ๑๒๔.

ศาสนาแล้วนำไปถ่ายทอดแก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกอุบาสิกา และบุคคลทั่วไปให้เข้าใจหลักธรรมอันลึกซึ้งด้วยวิธีการบรรยาย อธิบายขยายความ เปรียบเทียบ และตอบปัญหาธรรม เป็นต้นจนเป็นที่ไว้วางพระทัยของพระพุทธเจ้าทำให้บุคคลทั่วไปศรัทธาเลื่อมใสแล้วหันมานับถือพระพุทธศาสนากันอย่างแพร่หลาย มีบางส่วนเท่านั้นที่ได้หันมานับถือพระพุทธศาสนา เพราะยึดติดอยู่กับลัทธิเดิมอย่างแรงกล้า ถึงกระนั้นก็ตาม ก็ได้นับถือในตัวท่านอยู่ก็มีซึ่งเท่ากับได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่างๆ นับเป็นตัวอย่างการประกอบศาสนกิจดำเนินชีวิตและเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี^{๕๒}

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรบุญโณ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่ามีบทบาทอยู่ในระดับมากทุกด้าน และเมื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการจังหวัดนนทบุรีที่มีจำนวนพรรษา ระดับการศึกษาสายสามัญ การศึกษาทางเปรียญธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ และการสังกัดวัดแต่ละขนาดแตกต่างกันมีบทบาทต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรีไม่แตกต่างกัน^{๕๓}

พระหนดล นาคพิพัฒน์ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ศึกษาเปรียบเทียบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งผลการวิจัยสรุปว่า พระสังฆาธิการในจังหวัดบุรีรัมย์ มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครองอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า พระสังฆาธิการที่มีอายุ ตำแหน่งพระสังฆาธิการ จำนวนพรรษา วุฒิการศึกษา ทางสามัญ การศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม และประสบการณ์ในการปฏิบัติ

^{๕๒} พระกิตติศักดิ์ ยโสธร, “บทบาทของพระสารีบุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๗.

^{๕๓} พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรบุญโณ, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

หน้าที่ของพระสังฆาธิการที่แตกต่างกัน มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์ ควรมีการปกครองพระภิกษุ สามเณร ให้ปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด มีกองทุนส่งเสริมด้านการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณร ให้พระภิกษุ สามเณร เอาใจใส่ต่อกิจกรรม ด้านพระพุทธศาสนา ให้พระภิกษุ สามเณร ดำเนินกิจกรรมบางอย่างภายในวัดอย่างมีระเบียบ^{๕๔}

พระปลัดเกียรติกศักดิ์ สินทวีกุล ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่ทั้ง ๖ ด้านนั้นได้มีด้านที่มีบทบาทมากที่สุดใน ๓ ระดับ โดยเรียงลำดับ คือ ด้านการควบคุมและรักษาความเรียบร้อยดีงาม ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านการสาธารณูปการ ส่วนด้านปานกลาง ๒ ด้าน คือ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านการศาสนศึกษา สำหรับด้านการศึกษาสงเคราะห์ระดับน้อยถึงน้อยที่สุด^{๕๕}

พระมหาภุชญา นันทเพชร ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทักษะคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคมโดยมีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ประการแรกเพื่อศึกษาทัศนคติของพระสงฆ์ของพระสงฆ์ผู้ได้รับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ที่มีต่อบทบาทการพัฒนาสังคม ประการที่สองเพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อทัศนคติของพระสงฆ์ที่ได้รับการศึกษาในระดับปริญญาตรี ประการที่สาม เพื่อศึกษาบทบาทในการพัฒนาสังคมด้านต่างๆ ของพระสงฆ์ในการศึกษาในระดับปริญญาตรีในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต การเก็บข้อมูลแบบสอบถามโดยใช้วิธีเก็บข้อมูลแบบบังเอิญ จากกลุ่มพระสงฆ์ที่เรียนบาลีเปรียญธรรมเก้าประโยคในโรงเรียนปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ส่วนกลาง วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร และพระนักศึกษาระดับปีที่ ๔ ของมหาลัทธิสงฆ์ ๒ แห่งในกรุงเทพมหานคร คือ สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย วัดบวรนิเวศและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ จำนวนตัวอย่าง ๑๘๕ ตัวอย่างและนำข้อมูลวิเคราะห์โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต และค่า F-test จากผลการวิจัยพบว่าพระสงฆ์ที่เรียนวิชาเอกในมหามกุฏราชวิทยาลัยต่างกัน มีทัศนคติต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ พระสงฆ์ที่เรียนเอกสังคมวิทยา มีทัศนคติเห็นด้วยกับบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม สูงกว่าพระสงฆ์ที่เรียนวิชาเอกภาษาอังกฤษ วิชาเอกศาสนาปรัชญาและวิชาเอกบาลี-สันสกฤตและมีแนวโน้มว่า

^{๕๔} พระชนดล นาคพิพัฒน์, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

^{๕๕} พระปลัดเกียรติกศักดิ์ สินทวีกุล, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๓๘.

ปัจจัยอื่นๆ เช่น พรรษา สถาบันการศึกษา จำนวนครั้งในการติดตามสื่อโทรทัศน์จะส่งผลให้พระสงฆ์มีทัศนคติต่อบทบาทในการพัฒนาสังคมบางด้านแตกต่างกันด้วย^{๕๖}

พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาในการดำเนินชีวิต แนวทางการปฏิบัติธรรม บทบาทในการพัฒนาสังคมและบทบาทในการเป็นผู้นำในการจัดตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติของพระธรรมวิสุทธิมงคลผลจากการวิจัยพบว่า พระธรรมวิสุทธิมงคลเป็นพระสงฆ์ที่เกิดในครอบครัวเกษตรกรกรรม แต่ฐานะการเงินของสกุลท่านอยู่ในสภาพค่อนข้างดี ขณะเข้าสู่ความเป็นสมณเพศ สังกัดคณะสงฆ์ ฝ่ายธรรมยุติ ยึดถือธุดงค์วัตร เป็นเครื่องขัดเกลาจิตใจ เป็นพระสงฆ์นักปฏิบัติสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน จากผลวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาของท่านมี ๒ ด้าน คือ ด้านจิตใจ ได้แก่ การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีศีลธรรม คุณธรรม ความดีงาม ตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเน้นการปฏิบัติตามมากกว่าสอนให้ความรู้เท่านั้น ด้านวัตถุ ได้แก่ การพัฒนา การศึกษา สาธารณสุขและสาธารณประโยชน์อื่นๆ ตลอดจนการเป็นผู้นำในการตั้งกองทุนผ้าป่าช่วยชาติ^{๕๗}

พระมหาบุญเลิศ ธมฺมทสฺสี ได้ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชวิทยาคม (หลวงพ่อกุณ ปริสุทฺโธ) พบว่า วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันของหลวงพ่อกุณ หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ท่านใช้ในการเผยแผ่หรือประกาศและวิธีการเผยแผ่ที่ท่านใช้บ่อยที่สุด คือการสนทนาธรรมและการตอบคำถาม ถือว่าเป็นวิธีการที่ท่านใช้สื่อถึงผู้ฟังง่ายที่สุด ไม่ต้องมีพิธีรีตองมากมาย ตลอดถึงการใช้บุคลิกลักษณะคือท่านนั่ง การพูดภาษาพื้นบ้านและการสร้างอารมณ์ขันให้ผู้ฟังอยู่เสมอ ความสัมฤทธิ์ผลในการเผยแผ่ที่มีคนทุกชนชั้นตั้งแต่กษัตริย์ คนรวย คนจนต่างพากันเข้าไปกราบนมัสการ^{๕๘}

พระมหาสัณญา ปญฺญาวิจิตฺโต ได้ศึกษารูปแบบและแนวทาง การเผยแผ่พุทธธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์ กัญจนโก, “หลวงตาแพรเยื่อไม้”) พบว่า รูปแบบและ

^{๕๖} พระมหาภุชญา นันทเพชร, ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (คณะพัฒนาสังคม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๔๐.

^{๕๗} พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ, บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน), *วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๔.

^{๕๘} พระมหาบุญเลิศ ธมฺมทสฺสี, ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชวิทยาคม, *ปริญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓.

แนวทางการเผยแผ่พุทธธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล (สุพจน์ กณฺจนฺโก, “หลวงตาแพรเอื้อไม้”) ทั้ง ๓ ประเภทคือ ๑. การเทศนา (เทศน์มหาชาติ และเทศน์ธรรมวัตร) ๒. การปาฐกถา – บรรยายธรรม อภิปราย สนทนา และไต่ถามที่ ๓. เขียนหนังสือ บทความ วรรณกรรมเรื่องสั้น ต่างๆ ซึ่งรูปแบบดังกล่าวมีวิธีการนำเสนอ ๔ วิธี คือ ๑. การนำเสนอโดยตรง ๒. การนำเสนอโดยเปรียบเทียบ ๓. การนำเสนอโดยใช้เชื่อมโยง ๔. การนำเสนอโดยใช้ตัวอย่างและจากการศึกษาแนวทางการใช้สำนวนภาษาของท่าน ซึ่งปรากฏอยู่ในรูปแบบดังกล่าวมานั้น ผู้วิจัยพบว่า มีลักษณะเด่น ๓ ประการ คือ ๑. การใช้ถ้อยคำ มีการใช้คำง่ายและการใช้คำเชิงสัพยอก ๒. การใช้ภาพพจน์ มีการใช้ภาพพจน์อุปมา ภาพพจน์บุคลาธิษฐานและภาพพจน์การเรียงเสียงธรรมชาติ ๓. การใช้สำนวนพุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต คำพังเพย คำคม คำกลอน และแหล่มาประกอบ^{๕๕}

พระกิตติศักดิ์ ยโสธโร ได้ศึกษาบทบาทของพระสารีบุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านมีวิธีเผยแผ่ในลักษณะให้คำแนะนำ ปรีกษา สนทนาตอบปัญหาข้อข้องใจและการแสดงธรรม เมื่อได้ฟังจากพระบรมศาสดาแล้วนำไปถ่ายทอดแก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกอุบาสิกา และบุคคลทั่วไปให้เข้าใจหลักธรรมอันลึกซึ้งด้วยวิธีการบรรยาย อธิบายขยายความ เปรียบเทียบ และตอบปัญหาธรรม เป็นต้น จนเป็นที่ไว้วางพระทัยของพระพุทธเจ้าทำให้บุคคลทั่วไปศรัทธาเลื่อมใสแล้วหันมานับถือพระพุทธศาสนากันอย่างแพร่หลาย มีบางส่วนท่านที่มีได้หันมานับถือพระพุทธศาสนา เพราะยึดติดอยู่กับลัทธิเดิมอย่างแรงกล้า ถึงกระนั้นก็ตาม ก็ได้หันมาในตัวท่านอยู่ก็มีซึ่งเท่ากับได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่าง ๆ นับเป็นตัวอย่างการประกอบศาสนกิจดำเนินชีวิตและเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี^{๕๖}

พระมหาจิตติภัทร อจลธมฺโม ได้ศึกษาบทบาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ท่านมีบทบาทในการเผยแผ่ในลักษณะการให้คำแนะนำให้ คำปรีกษา สนทนา ตอบปัญหาข้อข้องใจและแสดงธรรม โดยที่ท่านได้รับฟังจากพระพุทธเจ้า แล้วนำไปถ่ายทอดหรือเผยแผ่แก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และบุคคลทั่วไปด้วยวิธีการที่ ต่าง ๆ เช่น การบรรยาย การอธิบายขยายข้อความ เปรียบเทียบและถามตอบ เป็นต้น จนเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสและยอมรับนับถือพระรัตนตรัยกันอย่างแพร่หลาย แต่ก็มีบางส่วนที่มีได้หันมา นับถือ

^{๕๕} พระมหาสัญญา ปญฺณานิโก, การศึกษารูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓).

^{๕๖} พระกิตติศักดิ์ ยโสธโร, “บทบาทของพระสารีบุตรเถระในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙).

พระรัตนตรัย เพราะยังยึดติดอยู่กับลัทธิดั้งเดิม ถึงกระนั้นก็ยังมีความเคารพนับถือในตัวท่าน เป็นกรณีพิเศษ ซึ่งก็เท่ากับว่า ท่านได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่าง ๆ นับว่าเป็นตัวแทนแห่งการประกอบ ศาสนกิจ ดำเนินชีวิต และเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี^{๖๐}

พินิจ ลาภรณานนท์ ศึกษาถึงเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบทโดยศึกษาวิเคราะห์พระสงฆ์พัฒนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชนบทคือการพัฒนาที่พระสงฆ์พัฒนาได้พบเห็นสภาพปัญหาและความทุกข์ยากของชาวบ้านจึงต้องการเข้ามาแก้ไขปัญหามาให้แกชาวบ้าน จากการศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ที่ดำเนินกิจกรรมสังคมพัฒนา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือผู้วิจัยจำแนกได้เป็น ๔ ลักษณะ คือ

๑. บทบาทผู้สงเคราะห์พัฒนา คือบทบาทที่พระสงฆ์พัฒนาดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยที่ท่านเอง เป็นผู้จัดหาทรัพยากรและบริหารโครงการต่างๆ ด้วยตัวท่านเอง ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกโครงการต่างๆ

๒. บทบาทผู้นำการพัฒนา เป็นบทบาทที่พระสงฆ์เป็นผู้นำชาวบ้านเข้ามาทำกิจกรรมสังคมพัฒนาชนบทต่างๆ โดยพระสงฆ์จะเป็นผู้คิดค้นโครงการ หรือติดต่อโครงการพัฒนาต่างๆมาดำเนินการ จะเปิดโอกาสให้ชาวบ้านร่วมปรึกษาหารือบ้าง จากการศึกษา พบว่าพระสงฆ์พัฒนาที่มีบทบาทเช่นนี้มีอยู่มากที่สุด

๓. บทบาทผู้ประสานงาน โดยกิจกรรมและโครงการสังคมพัฒนาต่างๆ มักจะเป็นการดำเนินการโดยพยายามชักนำความร่วมมือ และสนับสนุนจากหลายฝ่ายและพยายามร่วมมือกับผู้นำชุมชนในการชักจูงชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง

๔. บทบาทที่เป็นพี่เลี้ยงสนับสนุนการพัฒนาในหมู่บ้าน โดยมีชาวบ้านเป็นผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองอย่างสำคัญ พระสงฆ์พัฒนามีบทบาทเป็นเพียงพี่เลี้ยงที่คอยให้คำแนะนำปรึกษาและประสานงานการสนับสนุนจากภายนอกตามที่ชาวบ้านเห็นชอบร่วมกัน บทบาทแบบนี้ นับว่าเป็นแนวทางที่สอดคล้องเหมาะสมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักการพึ่งตนเอง เพราะชาวบ้านจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญทั้งในการตัดสินใจคัดเลือกโครงการ การปฏิบัติงาน และติดตามรับผิดชอบในผลที่จะเกิดขึ้น^{๖๑}

^{๖๐}พระมหาจิตติภัทร อจลธมฺโม, “บทบาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๗.

^{๖๑}พินิจ ลาภรณานนท์, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท, โครงการหนังสือเล่มสถาบันวิจัยสังคม” *วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต* (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙). หน้า ๑๐๗.

นวรรตน์ สุวรรณผ่อง มุ่งศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่องานสังคมสงเคราะห์จิตเวช โดยพิจารณาบทบาทในการให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาทางด้านจิตใจ บทบาทในการรุดน้ำมนต์ ให้วัตถุมงคลอันเป็นเรื่องเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจ บทบาทในการสอนวิปัสสนากรรมฐานเพื่อความสุขทางจิตใจ บทบาทในการให้ที่อยู่อาศัยแก่คนที่ไร้ที่พึ่งและผู้เจ็บป่วยและบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมและการพัฒนาทางด้านจิตใจ ผลการวิจัย พบว่าพระสงฆ์มีบทบาทในการให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาทางด้านจิตใจและด้านการส่งเสริมจริยธรรมกับการพัฒนาทางด้านจิตใจเป็นส่วนใหญ่ บทบาทด้านอื่นนั้นมีน้อย สิ่งที่เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงานของพระสงฆ์มากที่สุดในการช่วยเหลือประชาชนก็คือการขาดแคลนทุนทรัพย์ นอกจากนี้ ยังพบว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่คิดว่ามีความสามารถ มีความพร้อมเหมาะสมที่จะช่วยเหลือประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ว่าจะเป็นในระดับบุคคล กลุ่ม หรือชุมชนก็ตาม^{๖๓}

สรุปได้ว่า ได้ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชวิทยาคม (หลวงพ่อดุณฺ ปริสฺสุทฺโธ) พบว่า วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันของหลวงพ่อดุณฺ หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ท่านใช้ในการเผยแผ่หรือประกาศและวิธีการเผยแผ่ที่ท่านใช้บ่อยที่สุด คือการสนทนาธรรมและการตอบคำถาม

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่

การเผยแผ่ศาสนาธรรม เป็นการประกาศหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาแก่ประชาชน โดยมุ่งเน้นให้ประชาชน ได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม แล้วน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต โดยวิธีที่ภิกษุสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่ศาสนาธรรมในปัจจุบันมีหลายวิธี ได้แก่การเทศนาธรรม ปาฐกถาธรรม อภิปรายธรรม สนทนาธรรม การสอนวิปัสสนากรรมฐานและการใช้สื่อประกอบการสอนธรรมะจะเลือกใช้วิธีใดขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับ โดยมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นงานที่มีความสำคัญในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันและยังบ่งบอกถึงวิธีการและภูมิปัญญาของพระรุ่นก่อนอีกด้วย

พระครูปลัดกิตติวรวัฒน์ (ประจวบ เขมาภิรโต) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง บทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ คือ (๑) เพื่อศึกษาบทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี (๒) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสอนศีลธรรมจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล (๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางพัฒนาบทบาท

^{๖๓}นวรรตน์ สุวรรณผ่อง, “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ไทยกับงานสังคมสงเคราะห์จิตเวช : ศึกษากรณีวัดที่มีสำนักสมถวิปัสสนากรรมฐานเขตกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๔).

ด้านการเผยแผ่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า บทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน ๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๔ มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี จำนวน ๑๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๒ มีระดับการศึกษา มัธยมศึกษา จำนวน ๑๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๐ รายได้ต่ำกว่า ๗,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๖ ตำแหน่ง นักเรียน ๑๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๒ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้บริหาร ครูอาจารย์ และนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก คือ ด้านบุคลิกลักษณะผู้สอน ด้านสื่อการสอน ด้านรูปแบบการสอน ด้านเนื้อหาสาระการสอน ผู้บริหาร ครูอาจารย์ และนักเรียน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๓.๘๔$) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านแล้วพบว่า ผู้บริหาร ครูอาจารย์ และนักเรียน มีระดับความคิดเห็นมาก ๔ ด้านได้แก่ ๑) ด้านบุคลิกลักษณะผู้สอนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๓.๘๔$) ๒) ด้านสื่อการสอนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๓.๘๗$) ๓) ด้านรูปแบบการสอนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๓.๘๖$) ๔) ด้านเนื้อหาสาระการสอนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๓.๘๗$)

ผลการเปรียบเทียบบทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า ผู้บริหาร ครูอาจารย์ และนักเรียน ที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนผู้ที่มีอายุ รายได้ และตำแหน่ง มีความคิดเห็นแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับบทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ดังนี้ (๑) ด้านบุคลิกลักษณะ ควรนุ่งห่มหรือแต่งกายเหมาะสมกับสมณสาธูป และควรเป็นคนจริงใจน่าเชื่อถือ (๒) ด้านสื่อการสอน ควรจัดทำแผนการสอน/แผนกิจกรรมร่วมกับอาจารย์พี่เลี้ยง และควรชี้แจงจุดประสงค์ของการเรียนให้นักเรียนทราบ (๓) ด้านรูปแบบการสอน ควรใช้ภาษาที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน และควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นทุกคน (๔) ด้านเนื้อหาสาระการสอน ควรลงโทษและการให้รางวัลแก่นักเรียนเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ และควรยกอุทาหรณ์เพื่อให้นักเรียนรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น^{๖๔}

^{๖๔} พระครูปลัดกิตติวิวัฒน์ (ประจวบ เขมาภิโร), บทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

พระครูอาทรธัญญาภรณ์ (จิตสีโล) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารงานเผยแผ่ของคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี โดยมีวัตถุประสงค์ คือ ๑) ศึกษากิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ (๒) ศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ในจังหวัดปทุมธานีและ (๓) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ในจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า การเผยแผ่ศาสนาธรรม เป็นการประกาศหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา แก่ประชาชน โดยมุ่งเน้นให้ประชาชน ได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม แล้วน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต โดยวิธีที่ภิกษุสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่ศาสนาธรรมในปัจจุบันมีหลายวิธี ได้แก่ การเทศนาธรรม ปาฐกถาธรรม อภิปรายธรรม สันทนาธรรม การสอนวิปัสสนากรรมฐานและการใช้สื่อประกอบการสอนธรรมะจะเลือกใช้วิธีใดขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับ โดยมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นงานที่มีความสำคัญในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน

บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$) และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ปัญหา อุปสรรค ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ในจังหวัดปทุมธานี คือ มีการจัดอบรมความรู้ให้แก่พระภิกษุสามเณรที่จะทำหน้าที่ในการเผยแผ่ค่อนข้างน้อย ทำให้พระภิกษุและสามเณรขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่ประชาชนขาดงบประมาณในการดำเนินการด้านเผยแผ่ บุคลากรด้านการเผยแผ่มีไม่มากนักขาดทีมงานที่เข้มแข็ง เพื่อช่วยกันทำงานด้านเผยแผ่ อีกทั้งยังไม่ได้ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควรผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ ยังบกพร่องในเรื่องอาจารย์หรือความประพฤติ การเผยแผ่ยังไม่ได้ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควรและในการเผยแผ่พระศาสนาบางครั้งไม่สอดคล้องกับความต้องการของพุทธศาสนิกชน

แนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ในจังหวัดปทุมธานี คือควรเพิ่มการจัดอบรมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่พระภิกษุสามเณรภายในวัดให้มากกว่านี้เพื่อให้พระภิกษุและสามเณรสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่ประชาชนได้ถูกต้องตรงตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ควรตั้งทุนมูลนิธิเพื่อเตรียมดำเนินการเผยแผ่ไว้โดยเฉพาะ ควรจัดหาบุคลากรด้านการเผยแผ่เพิ่มเติม ต้องเริ่มต้นสร้างทีมงานในกลุ่มพระเผยแผ่ด้วยกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกัน ควรมีการฝึกฝนอบรมในเรื่องอาจารย์ความประพฤติตลอดถึงฝ่ายปกครองก็ต้องดูแล พระภิกษุสามเณรอย่างเคร่งครัด^{๒๕}

^{๒๕} พระครูอาทรธัญญาภรณ์ (จิตสีโล), บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารงานเผยแผ่ของคณะสงฆ์ : กรณีศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

พระมหาปัญญา สุขสงค์ ได้วิจัยเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระพิศาลธรรมพาที (พระอาจารย์พยอม กลฺยาโณ) ผลการศึกษา พบว่า พระพิศาลธรรมพาที เป็นพระสงฆ์ที่มีบทบาทเกื้อกูลอย่างสำคัญต่อการพัฒนาสังคมทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครอง การศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่สาธารณูปการ และสาธารณสงเคราะห์ การฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อม และแก้ปัญหาหมลภาวะ จนเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไป ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาสังคมทั้งโดยตรง และโดยอ้อม ดังนี้

๑. โดยตรง ได้แก่ ด้านการปกครอง ในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาส ท่านได้จัดระบบ การปกครอง และวางระเบียบการปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรให้อยู่ร่วมกันอย่างเสมอภาค ทั้งนี้ โดยให้ความสำคัญกับพระภิกษุสามเณรในสังกัดทุกรูป

ด้านการศึกษา และการศึกษาสงเคราะห์ ท่านให้ความร่วมมือกับหน่วยงานทางการ ศึกษาโดยจัดสร้างสถานศึกษา จัดให้มีการศึกษาทั้งใน และนอกระบบแก่พระภิกษุสามเณรและ ประชาชนโดยทั่วไป ทั้งแผนกธรรมและบาลี แผนกสามัญและอาชีพ และจัดให้ทุนการศึกษาแก่ ผู้ขัดสน

ด้านการเผยแผ่ ท่านได้บรรยายธรรม แสดงธรรม ปาฐกถาธรรมแทบไม่มีวันหยุด อีกทั้งยังได้จัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์ เทปธรรมะเผยแผ่แก่ผู้สนใจ และระหว่างที่อยู่วัดยังได้พูดคุย สนทนาเป็นการส่วนตัวที่ท่านเรียกชื่อว่าแบบธรรมาสน์เดี่ยว และวิธีการอื่นๆ ตลอดเวลา

ด้านสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ ท่านได้จัดให้มีการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน เช่น สถานีอนามัย ห้องประชุม อาคารเอนกประสงค์ โรงฝึกอาชีพ ชุบเปอร์มาร์เก็ต ถนนและสาธารณประโยชน์อื่นๆ อย่างสืบเนื่อง

ด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม จัดให้มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรมประเพณีของสังคมท้องถิ่นโดยสร้างพิพิธภัณฑ์เก็บรวบรวมโบราณวัตถุ

และด้านการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมและแก้ปัญหาหมลภาวะ โดยสัปดาห์การขยายตัวของ โรงงานอุตสาหกรรม จัดบริเวณวัดให้มีต้นไม้ร่มรื่น ปลูกสวนสมุนไพร จนเป็นศูนย์รวมสมุนไพร นานาพันธุ์ของประเทศณรงค์การเลิกสูบบุหรี่ให้วัด และบ้านปราศจากขยะ และมลพิษต่างๆ

๒. โดยอ้อม ได้แก่ ด้านการศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ ได้ให้ประชาชนใน สังคมได้มีโอกาสทางการศึกษาทั้งในระบบ และนอกระบบ สามารถนำความรู้ไปพัฒนาตนเอง และสังคม

ด้านการเผยแผ่ ประชาชนได้รับการอบรมให้เข้าใจหลักธรรมคำสอนทาง พระพุทธศาสนา นำไปประพฤติปฏิบัติให้เป็นคนดี อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

ด้านสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ ให้มีสถานที่ราชการ เช่น สถานีอนามัย ที่ทำการศึกษานอกโรงเรียน ห้องสมุดประชาชนและอื่นๆ ทำให้ประชาชนในสังคมได้รับบริการ และใช้ประโยชน์ได้สะดวกรวดเร็ว

ด้านการฟื้นฟูและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม มีกิจกรรมที่ส่งเสริมวัฒนธรรม ตลอดจน การบูรณปฏิสังขรณ์ต่าง ๆ เป็นแหล่งการศึกษาค้นคว้าของประชาชนทั่วไปในด้าน ศิลปวัฒนธรรม และด้านการทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมและแก้ปัญหามลภาวะ จัดบริเวณวัด และที่ ไกลเคียงให้สะอาด เป็นแบบอย่างที่ดีของวัด และประชาชนทั่วไป วัดและบ้านร่มรื่นปราศจาก มลพิษ และเป็นศูนย์รวมสมณไพโรนนาพันธุ์ของประเทศ^{๖๖}

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์ ได้วิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมา ใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนเพื่อการลด ละ เลิก อบายมุข ศึกษาเฉพาะกรณี พระครูศีลวรา ภรณ์ (เฉลิม จิตฺตฺสีโล) วัดโนนเมือง ตำบลโนนเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยมี วัดอุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของพระครูศีลวราภรณ์ ในการเอานำหลักธรรมมาพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข โดยศึกษาเชิงคุณภาพ พื้นที่ในการศึกษา คือ ชุมชนวัดโนนเมืองที่ พระครูศีลวราภรณ์เป็นผู้นำชุมชนในการพัฒนากิจกรรมชุมชน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า พระสงฆ์มี บทบาทในการเป็นผู้นำชุมชน ด้วยการกระตุ้นปลุกจิตสำนึก นำเทคนิควิธีการในการเข้าถึง ชุมชน การสื่อสารกับชุมชนผ่านการเทศนา บรรยาย ป้ายข้อความสื่อด้วยหลักธรรม การ ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เป็นผู้ให้คำปรึกษาในการพัฒนากิจกรรมกลุ่ม ซึ่งตั้งหมายไว้คือ ชุมชนปลอดจากอบายมุข โดยขั้นตอนของกิจกรรมมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ ให้ประชาชนเข้ามา มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง การชี้ให้ประชาชนเห็นโทษของอบายมุข การแก้ไข้ปัญหา ที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยมุ่งให้มีการปฏิบัติจริง ส่งเสริมขบวนการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนได้นำเนิ การฝายกิจกรรมการพัฒนาที่ยั่งยืน ผลจากการศึกษาปรากฏว่า บทบาทของพระครูศีลวรา ภรณ์ ได้ส่งผลให้ชุมชนได้ร่วมมือทำกิจกรรมด้วยกัน เพื่อมุ่งสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อเป็น แรงผลักดันให้ชุมชนอยู่รอด และพึ่งพากันเองในชุมชน^{๖๗}

พระโสภณ โสภโณ ได้วิจัยเรื่อง พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม : ศึกษา เปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาสังคมของเจ้าคณะแขวงในกรุงเทพมหานครกับเจ้าคณะตำบลใน ต่างจังหวัด ผลการศึกษาเอกสาร พบว่า หลักคำสอนในการพัฒนาสังคมครอบคลุมทั้งในระดับ บุคคล ครอบครัว และสังคม โดยเน้นที่บุคคล ถ้าบุคคลพัฒนาครอบครัวแล้ว สังคมก็จะพัฒนา ด้วย ด้วยการไม่ทำบาปทั้งปวง การบำเพ็ญกุศลให้ถึงพร้อม และการทำจิตใจให้ผ่องใส โดยมี กฎแห่งกรรมเป็นตัวกำหนด ส่วนบทบาทการพัฒนาสังคมของพระภิกษุที่ปรากฏใน

^{๖๖} พระมหาปัญญา สุขสงค์, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระพิศาลธรรมพาทิ (พระอาจารย์พยอม กลฺยาโณ). วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา นโยบายและการวางแผนสังคม, (บัณฑิต : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑๒.

^{๖๗} พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์, บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนา ชุมชนเพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม จิตฺตฺสีโล), วิทยานิพนธ์พัฒนา ชุมชนมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๒๑.

พระไตรปิฎก ได้แก่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการสงเคราะห์ประชาชน สำหรับรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่างๆ เอื้อต่อการพัฒนาสังคม ยกเว้นกฎกระทรวงศึกษาธิการบางข้อที่ ให้สร้างวัดได้เมื่อมีที่ไม่น้อยกว่า ๖ ไร่

ผลการสัมภาษณ์ พบว่า การพัฒนาสังคมของเจ้าคณะแขวงและเจ้าคณะตำบลมีส่วน ที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัด คือ เจ้าคณะแขวงมีการพัฒนาด้านการศึกษาที่สูงกว่า มีความ รับผิดชอบ และส่งเสริมการศึกษาของพระภิกษุสามเณรมากกว่าเจ้าคณะตำบล ส่วนสิ่ง คล้ายคลึงกัน คือ การนำหลักคำสอนมาใช้ปฏิบัติในการพัฒนาจิตใจของตนเอง และสอน พุทธศาสนิกชนให้ทำบุญ รักษาศีลและเจริญภาวนามีน้อยมาก^{๖๔}

พระปลัดสามารถ ธมฺมธโร (ชีวะพุกฤษ) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปัญญา อินฺทปญฺโญ)” พบว่า พระอุบาลีคุณูปมา จารย์ (ปัญญา อินฺทปญฺโญ) ใช้หลักการประชาสัมพันธ์เป็นเครื่องมือเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามมติมหาเถรสมาคมครบถ้วนทั้ง ๖ ด้าน คือ ด้านการปกครองการศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์นอกเหนือจากนั้นที่เด่น คือ ด้านการ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยมีจุดมุ่งหมายหลักในการประชาสัมพันธ์เผยแผ่ พระพุทธศาสนา ๓ ประการ คือ^{๖๕}

๑. เพื่อให้มีความรู้
๒. เพื่อให้มีธรรมะ
๓. เพื่อให้นำไปทำประโยชน์

พระมหารุ่งเพชร ชวนปญฺโญ (พิศทาป) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษารูปแบบและวิธีการ เผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)” พบว่า พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุร เตโช) ได้เผยแผ่พุทธธรรมผ่านสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ เช่น วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ และ จัดพิมพ์เป็นหนังสือธรรมะออกเผยแผ่ เป็นต้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ฟังที่มีความโลภ ความ โกรธ ความหลง ได้ลด ละ เลิก ความโกรธ ความโลภ ความหลงได้บ้าง ผู้ฟังที่มีความทุกข์ก็ให้ หายจากความทุกข์ได้บ้าง หรือผ่อนคลายลงได้ โดยเฉพาะหนังสือธรรมะเป็นคำสอนที่ชักจูงโน้มน

^{๖๔} พระโสภณ โสภโณ, พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม : ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการ พัฒนาสังคมของเจ้าคณะแขวงในกรุงเทพมหานครกับเจ้าคณะตำบลในต่างจังหวัด, วิทยานิพนธ์อักษร ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาศาสนาเปรียบเทียบ, (มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔), หน้า ๙๖.

^{๖๕} พระปลัดสามารถ ธมฺมธโร (ชีวะพุกฤษ) “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุบาลี คุณูปมาจารย์ (ปัญญา อินฺทปญฺโญ)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาธรรมนิเทศ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ข.

นำจิตใจของบุคคลให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักพุทธธรรม และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาตนเอง เพื่อให้เกิดความสุขในครอบครัว สังคม และประเทศชาติ^{๗๐}

สรุปได้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีวิธีการเผยแผ่ในลักษณะให้คำแนะนำปรึกษาสนทนาตอบปัญหาข้อข้องใจ และในสมัยพุทธกาลเมื่อบุคคลได้ฟังธรรมจากพระบรมศาสดาแล้วนำไปถ่ายทอดแก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกอุบาสิกา และบุคคลทั่วไปให้เข้าใจหลักธรรมอันลึกซึ้งด้วยวิธีการบรรยาย อธิบายขยายความ เปรียบเทียบ และตอบปัญหาธรรม เป็นต้น จนเป็นที่ไว้วางพระทัยของพระพุทธเจ้าทำให้บุคคลทั่วไปศรัทธาเลื่อมใสแล้วหันมา นับถือพระพุทธศาสนากันอย่างแพร่หลาย มีบางส่วนเท่านั้นที่มีได้หันมานับถือพระพุทธศาสนา เพราะยึดติดอยู่กับลัทธิเดิมอย่างแรงกล้า ถึงกระนั้นก็ตาม ก็ได้นับถือในตัวท่านอยู่ก็มีซึ่งเท่ากับได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่างๆ นับเป็นตัวอย่างการประกอบศาสนกิจดำเนินชีวิต และเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

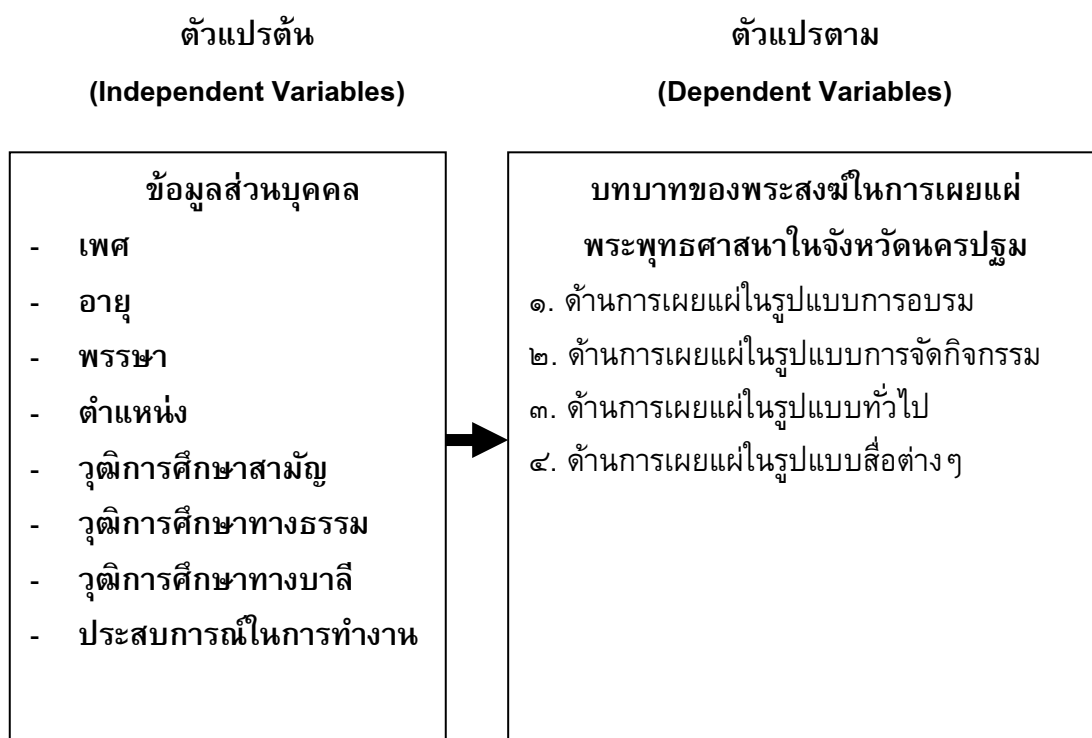
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables)

๑) ตัวแปรต้น ได้แก่ สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี และประสบการณ์ในการทำงาน

๒) ตัวแปรตาม ได้แก่ บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ใน ๔ ด้าน คือ ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการจัดกิจกรรม ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไป และด้านการเผยแผ่ในรูปแบบสื่อต่างๆ

^{๗๐} พระมหารุ่งเพชร ชวนบุญโธ (พัตถาป), “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาธรรมนิเทศ), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ข.

แผนภูมิที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม” ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาดังต่อไปนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ พระสงฆ์ในจังหวัดนครปฐม ทั้งหมด ๓,๕๘๓ รูป^๑

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยผู้วิจัยได้ทำการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ พระสงฆ์ จำนวน ๓,๕๘๓ รูป^๒ โดยการเปิดตารางของมอร์แกน^๓ ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๔๗ รูป

^๑ สถิติจากสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดนครปฐม พ.ศ.๒๕๕๓

^๒ เรื่องเดียวกัน

^๓ สุรีย ศิริโกคาภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓๐.

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีขั้นตอนลักษณะและการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม

- ๑) ศึกษาหลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทการเผยแผ่ของคณะสงฆ์โดยทั่วไปจากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยเอาไว้
- ๒) กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
- ๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
- ๔) สร้างเครื่องมือ
- ๕) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
- ๖) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ
- ๗) ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัย
- ๘) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

ลักษณะของเครื่องมือสำหรับการแจกแบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ จำนวนพรรษา ตำแหน่งพระสังฆาธิการ วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางปริยัติธรรม ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยที่ผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องแสดงความคิดเห็นจากคำถามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ในช่องระดับบทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารงานด้านการเผยแผ่ในกิจการคณะสงฆ์ว่า ท่านปฏิบัติในระดับใดที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง ซึ่งมี

ลักษณะเป็น มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)^๔ มี ๕ ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕	หมายถึง	มากที่สุด
๔	หมายถึง	มาก
๓	หมายถึง	ปานกลาง
๒	หมายถึง	น้อย
๑	หมายถึง	น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และ ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอ ประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและ โครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของ เครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index : IOC) โดย ผู้เชี่ยวชาญจะต้องประเมินด้วยคะแนน ๓ ระดับ คือ

+๑	=	สอดคล้อง
๐	=	ไม่แน่ใจ
- ๑	=	ไม่สอดคล้อง

$$\text{สูตรที่ใช้ในการคำนวณ} \quad IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	R	=	ผลคูณของคะแนนกับจำนวนผู้เชี่ยวชาญในแต่ละระดับความสอดคล้อง
	N	=	จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๙ - ๑๔๐.

ค่า IOC มีค่าระหว่าง - ๑ ถึง ๑ ข้อคำถามที่ดีควรมีค่า IOC ใกล้ ๑ ส่วนข้อที่มีค่า IOC ต่ำกว่า ๐.๕ ควรมีการปรับปรุงแก้ไข^๕ ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญได้แก่

๑) พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ, ผศ. อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการวัดไร่ขิง
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) พระมหาโยตะ ปยุตฺโต อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการวัดไร่ขิง
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) พระมหาสม กลฺยาณ, ดร. อาจารย์ประจำภาควิชามนุษยวิทยา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔) อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕) อาจารย์ วันชัย สุขตาม อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับพระสงฆ์ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ รูป เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)^๖ ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .๙๙๐๓

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๑) การรวบรวมเอกสาร ผู้วิจัยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความงานวิจัย และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม

^๕ สุวิมล ติรภานนท์, การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ, หน้า ๑๖๕ – ๑๖๖.

^๖ Lee J. Cronbach, *Essentials of psychological testing*, 4th ed., (New York: Harper & Row), 1971.

๒) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม และขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าคณะจังหวัดนครปฐม เพื่อขอความร่วมมือไปยังพระสังฆาธิการที่อยู่ในปกครองเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓) ผู้วิจัยกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทำการแจกแบบสอบถามการสุ่มแบบจังหวัดนครปฐม จำนวน ๓๔๗ รูป ซึ่งในการแจกแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองพร้อมผู้ช่วยการวิจัย ระหว่างวันที่ ๑-๓๑ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๔ รวมใช้ระยะเวลา ๑ เดือน

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่และร้อยละ นำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) นำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย โดยกำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ โดยใช้หลักเกณฑ์ดังนี้^๗

ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
๔.๕๐ – ๕.๐๐	ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารมากที่สุด
๓.๕๐ – ๔.๔๙	ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารมาก
๒.๕๐ – ๓.๔๙	ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารปานกลาง
๑.๕๐ – ๒.๔๙	ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารน้อย
๑.๐๐ – ๑.๔๙	ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ทั้ง ๔ ด้าน วิเคราะห์เนื้อหาสาระประเด็นสำคัญแล้วนำเสนอเป็นตารางบรรยายผล

๓.๕.๒ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้คือ

^๗ ชูศรี วงศ์รัตน์, เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิต, ๒๕๔๑), หน้า ๗๕.

๑. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้สำหรับการอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้ คือ ๑. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย อายุ จำนวนพรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาปริญญาธรรม และประสบการณ์การทำงาน โดยใช้สถิติ ค่าความถี่ (frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ๒. การวิเคราะห์ข้อมูล บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในจังหวัดนครปฐม โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๒. สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับการทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่าเอฟ (F – test) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในจังหวัดนครปฐม ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์สำหรับการศึกษานี้ได้จากการเก็บข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามจำนวน ๓๔๗ ชุด ได้รับแบบสอบถามกลับมา ๓๔๗ ชุด คิดเป็น ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ นำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้นำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยายตามลำดับ และได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น ๔ ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ ผลวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ ผลวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในจังหวัดนครปฐม

ตอนที่ ๓ ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตอนที่ ๔ เป็นผลวิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทพระสงฆ์กับ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม

๔.๑ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

การศึกษาสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษาสถานภาพโดยทั่วไป ของพระสงฆ์ จำแนกตาม อายุ จำนวนพรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาสายสามัญ วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาปริญญาธรรม และประสบการณ์การทำงาน ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลด้านสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=๓๔๗)

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
อายุ			
๒๐-๓๐ ปี		๕๐	๑๔.๔
๓๑-๔๐ ปี		๑๘๓	๕๒.๗
๔๑ - ๕๐ ปี		๗๗	๒๒.๒
๕๑-๖๐ ปี		๓๐	๘.๖
๖๐ ปีขึ้นไป		๗	๒
พรรษา			
๑-๔ พรรษา		๖๖	๑๙.๐
๕-๑๐ พรรษา		๑๓๑	๓๗.๗
๑๑-๑๕ พรรษา		๖๑	๑๗.๖
๑๖-๒๐ พรรษา		๔๖	๑๓.๓
๒๑ พรรษาขึ้นไป		๔๓	๑๒.๔
ตำแหน่ง			
เจ้าคณะอำเภอ		๗	๒.๐
เจ้าคณะตำบล		๓๕	๑.๑
เจ้าอาวาส		๑๕๒	๔๓.๘
รองเจ้าอาวาส		๓๓	๙.๕
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส		๓๘	๑๑.๐
อื่นๆ		๙๒	๒๓.๖
วุฒิการศึกษาสามัญ			
ประถมศึกษา		๓๙	๑๑.๒
มัธยมศึกษา		๖๘	๑๙.๖
อนุปริญญา		๖๘	๑๙.๖
ปริญญาตรี		๑๖๘	๔๘.๔
ปริญญาโทขึ้นไป		๔	๑.๒

สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
วุฒิการศึกษานักธรรม		
นักธรรมชั้นตรี	๒๙	๘.๔
นักธรรมชั้นโท	๙๕	๒๗.๔
นักธรรมชั้นเอก	๒๑๖	๖๒.๒
ไม่มีวุฒิ	๗	๒.๐
วุฒิการศึกษาทางเปรียญ		
ประโยค ๑-๒	๑๗	๔.๙
เปรียญธรรม ๓-๔ ประโยค	๑๑๐	๓๑.๗
เปรียญธรรม ๕-๖ ประโยค	๖๖	๑๙
เปรียญธรรม ๗-๙ ประโยค	๑๘	๕.๒
ไม่มีวุฒิปเปรียญธรรม	๑๓๖	๓๙.๒
ประสบการณ์การทำงาน		
๑-๕ ปี	๑๙๐	๕๔.๘
๖-๑๐ ปี	๔๓	๑๒.๔
๑๑-๑๕ ปี	๑๐๙	๓๑.๔
๑๖-๒๐ ปี	๕	๑.๔

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า อายุของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี โดยคิดเป็นร้อยละ ๕๒.๗ รองลงมาเป็นอายุ ๔๑ - ๕๐ ปี โดยคิดเป็นร้อยละ ๒๒.๒ ถัดมาเป็นอายุระหว่าง ๒๐-๓๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๔ ต่อมาเป็นอายุระหว่าง ๕๑-๖๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๘.๖ สุดท้ายเป็นอายุระหว่าง ๖๐ ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๒

พรรษาของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามมีพรรษา ๕-๑๐ พรรษา โดยคิดเป็นร้อยละ ๓๗.๗ ต่อมาเป็นผู้มีพรรษา ๑-๔ พรรษา โดยคิดเป็นร้อยละ ๑๙ ถัดมาเป็นผู้มีพรรษา ๑๑-๑๕ พรรษา โดยคิดเป็นร้อยละ ๑๗.๖ จากนั้นเป็นผู้มีพรรษา ๑๖-๒๐ พรรษา คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๓ สุดท้ายเป็นผู้มีพรรษา ๒๑ พรรษาขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๔

ตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่พบว่า มีตำแหน่งเจ้าอาวาส คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๘ รองลงมาเป็นผู้มีตำแหน่งอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๖ ถัดมาเป็นผู้มีตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาส โดยคิดเป็นร้อยละ ๑๑ ต่อมาเป็นผู้มีตำแหน่งเจ้าคณะตำบล โดยคิดเป็นร้อยละ ๑.๑

จากนั้นเป็นผู้มีตำแหน่งรองเจ้าอาวาส โดยคิดเป็นร้อยละ ๙.๕ สุดท้ายเป็นผู้มีตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ โดยคิดเป็นร้อยละ ๒

วุฒิการศึกษาสามัญพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนมากมีวุฒิการศึกษาสามัญอยู่ในระดับปริญญาตรี โดยคิดเป็นร้อยละ ๔๘.๔ รองลงมาเป็นวุฒิการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและอนุปริญญา โดยคิดเป็นร้อยละ ๑๙.๖ เท่ากัน จากนั้นเป็นผู้มีวุฒิการศึกษาระดับประถมศึกษา โดยคิดเป็นร้อยละ ๑๑.๒ สุดท้ายคือวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท โดยคิดเป็นร้อยละ ๑.๒

วุฒิการศึกษานักธรรมพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามโดยมากเป็นผู้มีวุฒิการศึกษานักธรรมเอก โดยคิดเป็นร้อยละ ๖๒.๒ รองลงมาเป็นผู้มีวุฒิการศึกษานักธรรมชั้นโท โดยคิดเป็นร้อยละ ๒๗.๔ จากนั้นเป็นผู้มีวุฒิการศึกษานักธรรมชั้นตรี โดยคิดเป็นร้อยละ ๙.๔ สุดท้ายคือไม่มีวุฒิการศึกษานักธรรม คิดเป็นร้อยละ ๒

วุฒิการศึกษาทางเปรียญพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามโดยมากเป็นผู้ไม่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม โดยคิดเป็นร้อยละ ๓๙.๒ รองลงมาเป็นผู้มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ๓-๔ ประโยค โดยคิดเป็นร้อยละ ๓๑.๗ ถัดมาเป็นผู้มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ๕-๖ ประโยค โดยคิดเป็นร้อยละ ๑๙ จากนั้นเป็นผู้มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ๗-๙ ประโยค คิดเป็นร้อยละ ๕.๒ ต่อมาเป็นผู้มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมประโยค ๑-๒ โดยคิดเป็นร้อยละ ๔.๙

ประสบการณ์ในการทำงานพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามโดยมากมีประสบการณ์ในการทำงานอยู่ในระหว่าง ๑-๕ ปี โดยคิดเป็นร้อยละ ๕๔.๘ รองลงมาเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานอยู่ในระหว่าง ๑๑-๑๕ ปี โดยคิดเป็นร้อยละ ๓๑.๔ จากนั้นเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานอยู่ในระหว่าง ๖-๑๐ ปี โดยคิดเป็นร้อยละ ๑๒.๔ สุดท้ายเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานอยู่ในระหว่าง ๑๖ - ๒๐ ปี โดยคิดเป็นร้อยละ ๑.๔

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน จังหวัดนครปฐม

บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม แสดงด้วย
ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตารางที่ ๔.๒ - ๔.๓

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม

(n = ๓๔๗)

บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัด นครปฐม	$\bar{X}$	S.D.	การแปล ผล
๑. การเผยแผ่รูปแบบการอบรม	๓.๗๗	.๙๖	มาก
๒. การเผยแผ่ในรูปแบบการจัดกิจกรรมต่างๆ	๓.๖๒	.๙๓	มาก
๓. การเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไป	๓.๖๐	.๙๓	มาก
๔. การเผยแผ่ในรูปแบบสื่อต่างๆ	๓.๕๙	.๙๗	มาก
ภาพรวม	๓.๖๕	๐.๘๙	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า บทบาทพระสงฆ์กับการเผยพระพุทธศาสนาในจังหวัด
นครปฐม โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = ๓.๖๕$ เมื่อพิจารณาเป็นราย
ด้านแล้วพบว่าอยู่ในระดับมากหมดทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ในจังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่รูปแบบการอบรม

(n = ๓๔๗)

ด้านการเผยแผ่รูปแบบการอบรม	$\bar{X}$	S.D.	การแปล ผล
๑. การอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาท การปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธี หรือแบบอย่างที่ดี	๓.๙๔	๑.๐๘	มาก
๒. การอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติตนในฐานะพุทธศาสนิกชน	๓.๘๓	๑.๐๔	มาก
๓. การอบรมพระภิกษุสามเณรให้รู้จักวิธีการเผยแผ่ธรรมะ โดยการจัดให้มีการเทศน์ บรรยายธรรมตามโอกาส	๓.๗๘	๑.๑๑	มาก
๔. การจัดให้มีการอบรมจริยธรรม คุณธรรม แก่เยาวชน	๓.๗๔	๑.๐๗	มาก
๕. การจัดกิจกรรมอบรมจริยธรรม แนะนำสั่งสอนประชาชน ให้รู้จักผิดชอบชั่วดี ทำในสิ่งที่ควรและละสิ่งที่ควรเว้น	๓.๖๘	๑.๐๕	มาก
ภาพรวม	๓.๗๗	๐.๙๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรมนั้น โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = ๓.๗๗$ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อยู่ในระดับมากหมดทุกข้อ รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๓

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ในจังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่รูปแบบการจัดกิจกรรม

(n = ๓๔๗)

ด้านการเผยแผ่รูปแบบการจัดกิจกรรม	$\bar{X}$	S.D.	การแปล ผล
๑. การเผยแผ่ธรรมโดยการจัดกิจกรรมในวันสำคัญ	๓.๕๖	๑.๑๒	มาก
๒. การจัดให้มีการฟังธรรมในโรงเรียน และองค์กรต่างๆใน ทุกวันพระ	๓.๖๖	๑.๐๘	มาก
๓. การจัดโครงการเผยแผ่ศาสนาธรรม ส่งเสริมศีลธรรมแก่ เยาวชน นักเรียน และประชาชนผู้ที่สนใจ	๓.๗๐	๑.๐๒	มาก
๔. การจัดให้มีการบรรยายธรรมในงานบำเพ็ญกุศลศพ	๓.๕๓	๑.๐๗	มาก
๕. การจัดให้มีการสอนศีลธรรมนอกสถานที่	๓.๕๗	๑.๐๔	มาก
ภาพรวม	๓.๖๐	๐.๙๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัด
นครปฐม ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการจัดกิจกรรมโดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก โดยมี
ค่าเฉลี่ย $\bar{X} = ๓.๖๐$ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อยู่ในระดับมากหมดทุกข้อ รายละเอียด
ตามตารางที่ ๔.๔

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ในจังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่รูปแบบทั่วไป

(n = ๓๔๗)

ด้านการเผยแผ่รูปแบบทั่วไป	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. การดำเนินการเผยแผ่ศาสนาธรรมโดยวิธีการแสดงพระธรรมเทศนา และปาฐกถาธรรม	๓.๕๗	๑.๐๗	มาก
๒. การเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม ตามหลักธรรม คำสอนของพระพุทธศาสนาโดยถูกต้องในโอกาสต่างๆ	๓.๕๖	๑.๐๕	มาก
๓. การจัดให้มีพิธีการแสดงตนเป็นพุทธมามกะในวัด	๓.๕๒	๑.๐๖	มาก
๔. การจัดให้มีพระธรรมทูต หรือ ธรรมะจาริก อบรมสั่งสอนแก่ชาวบ้าน	๓.๕๖	๑.๐๔	มาก
๕. การส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้มีโอกาสออกเผยแผ่พระพุทธศาสนา อบรมศีลธรรมในสถานที่ต่าง ๆ	๓.๗๑	๑.๐๕	มาก
ภาพรวม	๓.๕๙	๐.๙๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่าบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไป โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = ๓.๕๙$ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อยู่ในระดับมากหมดทุกข้อ รายละเอียดตามตารางที่ ๔.๕

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ในจังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่รูปแบบสื่อต่าง ๆ

(n = ๓๔๗)

ด้านการเผยแผ่รูปแบบสื่อต่าง ๆ	$\bar{X}$	S.D.	การแปล ผล
๑. การเผยแผ่ศาสนธรรมทางสื่อวิทยุขององค์กร พระพุทธศาสนา	๓.๗๓	๑.๐๘	มาก
๒. การเผยแผ่ศาสนธรรมทางโทรทัศน์ตามโอกาสต่างๆ	๓.๖๗	๑.๐๗	มาก
๓. การมอบหนังสือธรรมในโอกาสต่างๆ	๓.๖๒	๑.๐๗	มาก
๔. จัดให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านพระพุทธศาสนาโดย การจัดนิทรรศการป้ายพุทธภาษิต คติธรรม จดหมายข่าว และอื่นๆ	๓.๖๐	๑.๐๑	มาก
๕. จัดให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านพระพุทธศาสนาโดย การจัดนิทรรศการป้ายพุทธภาษิต คติธรรม จดหมายข่าว และอื่นๆ	๓.๖๑	๑.๐๒	มาก
ภาพรวม	๓.๖๒	๐.๙๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัด
นครปฐม ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบสื่อต่าง ๆ โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย
 $\bar{X} = ๓.๖๒$ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อยู่ในระดับมากหมดทุกข้อ รายละเอียดตาม
ตารางที่ ๔.๖

๔.๓ การเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม การทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ การจำแนกตาม อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาทางสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี และประสบการณ์ในการทำงาน ตามสมมติฐานที่ ๑ – ๗ ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกัน มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗ การเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม จำแนกตามอายุ

(n = ๓๔๗)

บทบาทของ พระสงฆ์กับการเผย แผ่พระพุทธศาสนา ในจังหวัดนครปฐม	อายุ										F	Sig.
	๒๑ - ๓๐ ปี		๓๑ - ๔๐ ปี		๔๑ - ๕๐ ปี		๕๑ - ๖๐ ปี		๖๑ ปีขึ้นไป			
	(๕๐ รูป)		(๑๘๓ รูป)		(๗๗ รูป)		(๓๐ รูป)		(๗ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
การเผยแผ่ในรูปแบบ การอบรม	๔.๐๓	.๙๕	๓.๗๙	.๙๓	๓.๗๒	.๙๖	๓.๓๗	๑.๐๔	๓.๕๗	๑.๐๓	๒.๔๑*	.๐๔๙
การเผยแผ่ในรูปแบบ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ	๓.๙๔	.๙๓	๓.๕๙	.๙๔	๓.๕๕	.๙๒	๓.๓๑	๑.๐๕	๓.๗๗	.๓๗	๑.๖๙	.๑๕๑
การเผยแผ่ในรูปแบบ ทั่วไป	๓.๙๓	.๙๗	๓.๖๐	.๙๙	๓.๕๑	.๙๗	๓.๒๗	๑.๐๔	๓.๙๑	.๔๙	๑.๙๔	.๑๐๓
การเผยแผ่ในรูปแบบสื่อ ต่าง ๆ	๓.๙๙	.๙๗	๓.๖๓	.๙๓	๓.๕๘	.๙๓	๓.๒๒	.๙๕	๓.๘๐	.๔๕	๒.๖๓*	.๐๓๔
รวม	๓.๙๔	.๙๑	๓.๖๕	.๙๘	๓.๕๙	.๙๙	๓.๓๐	๑.๐๓	๓.๗๖	.๔๑	๒.๖๗*	.๐๓๒

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกันมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกันมีการ เผยแผ่

พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม คือ การเผยแพร่ในรูปแบบการอบรม และด้านการเผยแพร่ในรูปแบบสื่อต่างๆ โดยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ โดยรวมและของด้านการเผยแพร่ในรูปแบบสื่อต่างๆ จำแนกตามอายุ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๘ – ๔.๑๐

ตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
โดยภาพรวมอายุ

(n = ๓๔๗)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				
		๒๑ - ๓๐ ปี	๓๑ - ๔๐ ปี	๔๑ - ๕๐ ปี	๕๑ - ๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
		๓.๙๔	๓.๖๕	๓.๕๙	๓.๓๐	๓.๗๖
๒๑ - ๓๐ ปี	๓.๙๔	-	.๒๙๐	.๒๓๐	.๐๖๐	.๕๔๐
๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๖๕	-	-	.๐๖๐	.๒๓๐	-.๒๕๐
๔๑ - ๕๐ ปี	๓.๕๙	-	-	-	.๒๙๐	-.๓๑๐
๕๑ - ๖๐ ปี	๓.๓๐	-	-	-	-	-.๔๖๐
๖๑ ปีขึ้นไป	๓.๗๖	-	-	-	-	-

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๕๑ – ๖๐ ปี มีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม คือ ด้านการเผยแพร่ในรูปแบบสื่อต่างๆ โดยภาพรวมน้อยกว่าพระสงฆ์ที่มีอายุ ๒๑ – ๓๐ ปี, ๓๑ – ๔๐ ปี, ๔๑ – ๕๐ ปี และ ๖๑ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม

(n = ๓๔๗)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				
		๒๑ - ๓๐ ปี	๓๑ - ๔๐ ปี	๔๑ - ๕๐ ปี	๕๑ - ๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
		๔.๐๓	๓.๗๙	๓.๗๒	๓.๓๗	๓.๕๗
๒๑ - ๓๐ ปี	๔.๐๓	-	.๒๔๐	-.๑๗๐	.๒๔๐	.๗๒๐
๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๗๙	-	-	.๐๗๐	.๒๘๐	-.๔๘๐
๔๑ - ๕๐ ปี	๓.๗๒	-	-	-	.๓๕๐	-.๕๕๐
๕๑ - ๖๐ ปี	๓.๓๗	-	-	-	-	-.๒๐๐
๖๑ ปีขึ้นไป	๓.๕๗	-	-	-	-	-

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๕๑ - ๖๐ ปีมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม คือ ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบสื่อต่างๆ น้อยกว่าพระสงฆ์ที่มีอายุ ๒๑ - ๓๐ ปี, ๓๑ - ๔๐ ปี, ๔๑ - ๕๐ ปี และ ๖๑ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
ด้านการเผยแพร่ในรูปแบบสื่อต่าง ๆ

(n = ๓๔๗)

อายุ	$\bar{X}$	อายุ				
		๒๑ - ๓๐ ปี	๓๑ - ๔๐ ปี	๔๑ - ๕๐ ปี	๕๑ - ๖๐ ปี	๖๑ ปีขึ้นไป
		๓.๘๙	๓.๖๓	๓.๕๘	๓.๒๒	๓.๘๐
๒๑ - ๓๐ ปี	๓.๘๙	-	.๒๖๐	-.๒๑๐	-.๐๕๐	.๔๓๐
๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๖๓	-	-	.๐๕๐	.๓๑๐	-.๑๗๐
๔๑ - ๕๐ ปี	๓.๕๘	-	-	-	.๓๖๐	-.๒๒๐
๕๑ - ๖๐ ปี	๓.๒๒	-	-	-	-	-.๕๘๐
๖๑ ปีขึ้นไป	๓.๘๐	-	-	-	-	-

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ๕๑-๖๐ ปี มีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม คือ ด้านการเผยแพร่ในรูปแบบสื่อต่างๆ น้อยกว่าพระสงฆ์ที่มีอายุ ๒๑-๓๐ ปี, ๓๑-๔๐ ปี, ๔๑-๕๐ ปี และ ๖๑ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีพรรษาแตกต่างกัน มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ที่แตกต่างกัน
 ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม จำแนกตามพรรษา

(n = ๓๔๗)

บทบาทของ พระสงฆ์กับการ เผยแผ่ พระพุทธศาสนาใน จังหวัดนครปฐม	จำนวนพรรษา										F	Sig.
	๑ - ๔ พรรษา		๕ - ๑๐ พรรษา		๑๑ – ๑๕ พรรษา		๑๖ – ๒๐ พรรษา		๒๑ พรรษา ปีขึ้นไป			
	(๖๖ รูป)		(๑๓๑ รูป)		(๖๑ รูป)		(๔๖ รูป)		(๔๓ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
การเผยแผ่ในรูปแบบ การอบรม	๓.๔๗	๑.๒๐	๓.๘๙	.๙๖	๓.๘๗	.๙๐	๓.๖๗	.๗๗	๓.๘๐	.๖๕	๒.๔๘*	.๐๔๔
การเผยแผ่ในรูปแบบ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ	๓.๓๓	๑.๑๑	๓.๖๙	.๘๗	๓.๖๙	.๙๖	๓.๔๗	.๙๓	๓.๗๒	.๖๔	๒.๓๑	.๐๕๘
การเผยแผ่ในรูปแบบ ทั่วไป	๓.๓๑	๑.๐๙	๓.๖๘	.๙๑	๓.๗๑	๑.๐๔	๓.๔๓	.๙๖	๓.๗๓	.๗๘	๒.๔๖*	.๐๔๕
การเผยแผ่ในรูปแบบ สื่อต่าง ๆ	๓.๓๘	๑.๑๒	๓.๗๖	.๙๐	๓.๖๘	.๙๓	๓.๔๗	.๘๙	๓.๖๕	.๖๐	๒.๓๐	.๐๕๙
รวม	๓.๓๗	๑.๑๑	๓.๗๗	.๘๖	๓.๗๓	.๘๗	๓.๕๓	.๘๕	๓.๗๓	.๕๕	๒.๖๙*	.๐๓๑

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาแตกต่างกันมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาแตกต่างกันมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม คือ ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม และการเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไปโดยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๕

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ โดยรวมและด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม และ การเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไป จำแนกตามจำนวนพรรษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๒ – ๔.๑๔

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
โดยภาพรวมจำนวนพรรษา

(n = ๓๔๗)

จำนวนพรรษา	$\bar{X}$	จำนวนพรรษา				
		๑ - ๔ พรรษา	๕ - ๑๐ พรรษา	๑๑ - ๑๕ พรรษา	๑๖ - ๒๐ พรรษา	๒๑ พรรษา ปีขึ้นไป
		๓.๓๗	๓.๗๗	๓.๗๓	๓.๕๓	๓.๗๓
๑ - ๔ พรรษา	๓.๓๗	-	.๕๐๐	-.๓๖๐	.๒๔๐	-.๐๔๐
๕ - ๑๐ พรรษา	๓.๗๗	-	-	.๐๔๐	.๑๖๐	.๔๔๐
๑๑ - ๑๕ พรรษา	๓.๗๓	-	-	-	.๒๐๐	-.๔๐๐
๑๖ - ๒๐ พรรษา	๓.๕๓	-	-	-	-	-.๒๐๐
๒๑ พรรษา ปีขึ้นไป	๓.๗๓	-	-	-	-	-

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า พระสงฆ์ที่มีจำนวนพรรษา ๑ - ๔ พรรษา มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีจำนวนพรรษา ๕ - ๑๐ พรรษา, ๑๑ - ๑๕ พรรษา, ๑๖ - ๒๐ พรรษาและ ๒๑ พรรษา ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม

(n = ๓๔๗)

จำนวนพรรษา	$\bar{X}$	จำนวนพรรษา				
		๑ - ๔ พรรษา	๕ - ๑๐ พรรษา	๑๑ - ๑๕ พรรษา	๑๖ - ๒๐ พรรษา	๒๑ พรรษา ปีขึ้นไป
		๓.๔๗	๓.๘๙	๓.๘๗	๓.๖๗	๓.๘๐
๑ - ๔ พรรษา	๓.๔๗	-	-.๔๒๐	.๔๐๐	-.๒๔๐	-.๐๗๐
๕ - ๑๐ พรรษา	๓.๘๙	-	-	.๐๒๐	.๑๘๐	.๓๕๐
๑๑ - ๑๕ พรรษา	๓.๘๗	-	-	-	.๒๐๐	.๓๓๐
๑๖ - ๒๐ พรรษา	๓.๖๗	-	-	-	-	-.๑๓๐
๒๑ พรรษา ปีขึ้นไป	๓.๘๐	-	-	-	-	-

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า พระสงฆ์ที่มีจำนวนพรรษา ๑ - ๔ พรรษา มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ในรูปแบบการอบรมน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีจำนวนพรรษา ๕ - ๑๐ พรรษา, ๑๑ - ๑๕ พรรษา, ๑๖ - ๒๐ พรรษาและ ๒๑ พรรษา ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
การเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไป

(n = ๓๔๗)

จำนวนพรรษา	$\bar{X}$	จำนวนพรรษา				
		๑ - ๔ พรรษา	๕ - ๑๐ พรรษา	๑๑ - ๑๕ พรรษา	๑๖ - ๒๐ พรรษา	๒๑ พรรษา ปีขึ้นไป
		๓.๓๑	๓.๖๘	๓.๗๑	๓.๔๓	๓.๗๓
๑ - ๔ พรรษา	๓.๓๑	-	-.๓๗๐	.๓๔๐	-.๖๒๐	-.๒๔๐
๕ - ๑๐ พรรษา	๓.๖๘	-	-	-.๐๓๐	.๒๕๐	-.๖๑๐
๑๑ - ๑๕ พรรษา	๓.๗๑	-	-	-	.๒๘๐	.๕๘๐
๑๖ - ๒๐ พรรษา	๓.๔๓	-	-	-	-	-.๓๐๐
๒๑ พรรษา ปีขึ้นไป	๓.๗๓	-	-	-	-	-

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า พระสงฆ์ที่มีจำนวนพรรษา ๑ – ๔ พรรษา มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ในรูปแบบทั่วไปน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีจำนวนพรรษา ๕ - ๑๐ พรรษา, ๑๑ – ๑๕ พรรษา, ๑๖ – ๒๐ พรรษา และ ๒๑ พรรษา ปิขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งแตกต่างกัน มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ที่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม จำแนกตามตำแหน่ง

(n = ๓๔๗)

บทบาทของ พระสงฆ์กับการ เผยแผ่ พระพุทธศาสนาใน จังหวัดนครปฐม	ตำแหน่ง												F	Sig.
	เจ้าคณะอำเภอ		เจ้าคณะตำบล		เจ้าอาวาส		รองเจ้าอาวาส		ผู้ช่วยเจ้าอาวาส		อื่น ๆ			
	(๗ รูป)		(๓๕ รูป)		(๑๕๒ รูป)		(๓๓ รูป)		(๓๘ รูป)		(๘๒ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
การเผยแผ่ในรูปแบบ การอบรม	๓.๔๐	.๘๗	๓.๘๙	.๕๙	๓.๘๙	.๗๙	๔.๐๙	.๘๐	๓.๖๘	๑.๐๖	๓.๔๒	๑.๒๖	๓.๙๓	.๐๐๒
การเผยแผ่ในรูปแบบ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ	๓.๘๐	.๓๘	๓.๗๐	.๖๙	๓.๖๗	.๘๖	๔.๐๐	.๕๖	๓.๕๗	.๙๙	๓.๒๖	๑.๑๔	๓.๙๓	.๐๐๒
การเผยแผ่ในรูปแบบ ทั่วไป	๔.๐๐	.๘๓	๓.๖๗	.๗๘	๓.๖๔	.๘๗	๔.๐๙	.๙๕	๓.๕๔	.๙๗	๓.๒๕	๑.๑๒	๔.๔๔*	.๐๐๑
การเผยแผ่ในรูปแบบ สื่อต่าง ๆ	๔.๐๓	.๓๙	๓.๕๗	.๖๒	๓.๗๒	.๘๓	๔.๐๐	.๗๕	๓.๕๘	๑.๐๑	๓.๓๐	๑.๑๕	๓.๗๙	.๐๐๒
รวม	๓.๘๑	.๔๔	๓.๗๑	.๕๗	๓.๗๓	.๗๘	๔.๑๒	.๖๐	๓.๖๐	.๙๙	๓.๓๑	๑.๑๔	๔.๘๕*	.๐๐๐

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งแตกต่างกันมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งแตกต่างกันมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยแตกต่างกันทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .๐๑

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ โดยรวมและของด้านอื่นๆ จำแนกตามตำแหน่ง ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๖ – ๔.๒๐

ตารางที่ ๔.๑๖ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
โดยรวมตามตำแหน่ง

(n = ๓๔๗)

ตำแหน่ง	$\bar{X}$	ตำแหน่ง					
		เจ้าคณะ อำเภอ	เจ้าคณะ ตำบล	เจ้า อาวาส	รองเจ้า อาวาส	ผู้ช่วยเจ้า อาวาส	อื่นๆ
		๓.๘๑	๓.๗๑	๓.๗๓	๔.๑๒	๓.๖๐	๓.๓๑
เจ้าคณะอำเภอ	๓.๘๑	-	.๑๐๐	-.๑๒๐	.๔๗๐	๑.๐๓๐	-.๐๔๐
เจ้าคณะตำบล	๓.๗๑	-	-	-.๐๒๐	-.๓๗๐	-.๙๓๐	.๑๔๐
เจ้าอาวาส	๓.๗๓	-	-	-	-.๓๙๐	.๙๑๐	-.๑๖๐
รองเจ้าอาวาส	๔.๑๒	-	-	-	-	.๕๒๐	-.๒๓๐
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๓.๖๐	-	-	-	-	-	.๒๙๐
อื่นๆ	๓.๓๑	-	-	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งอื่นๆ มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยรวมน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีเจ้าคณะอำเภอ, เจ้าคณะตำบล, เจ้าอาวาส, รองเจ้าอาวาส, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๗ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม

(n = ๓๔๗)

ตำแหน่ง	$\bar{X}$	ตำแหน่ง					
		เจ้าคณะ อำเภอ	เจ้าคณะ ตำบล	เจ้าอาวาส	รองเจ้า อาวาส	ผู้ช่วยเจ้า อาวาส	อื่นๆ
		๓.๔๐	๓.๘๙	๓.๘๙	๔.๐๙	๓.๖๘	๓.๔๒
เจ้าคณะอำเภอ	๓.๔๐	-	-.๔๙๐	.๔๙๐	.๖๙๐	.๑๒๐	-.๕๕๐
เจ้าคณะตำบล	๓.๘๙	-	-	.๐๐๐	-.๒๐๐	-.๖๑๐	.๐๕๐
เจ้าอาวาส	๓.๘๙	-	-	-	-.๒๐๐	.๖๑๐	-.๐๕๐
รองเจ้าอาวาส	๔.๐๙	-	-	-	-	.๔๑๐	-.๑๕๐
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๓.๖๘	-	-	-	-	-	.๒๖๐
อื่นๆ	๓.๔๒	-	-	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า พระสงฆ์ที่มีเจ้าคณะอำเภอ,ตำแหน่งอื่นๆ มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรมน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งเจ้าคณะตำบล, เจ้าอาวาส, รองเจ้าอาวาส, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๘ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
ด้านการเผยแพร่ในรูปแบบการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

(n = ๓๔๗)

ตำแหน่ง	$\bar{X}$	ตำแหน่ง					
		เจ้าคณะ อำเภอ	เจ้าคณะ ตำบล	เจ้าอาวาส	รองเจ้า อาวาส	ผู้ช่วยเจ้า อาวาส	อื่นๆ
		๓.๘๐	๓.๗๐	๓.๖๗	๔.๐๐	๓.๕๗	๓.๒๖
เจ้าคณะอำเภอ	๓.๘๐	-	.๑๐๐	-.๐๗๐	.๔๖๐	.๘๓๐	-.๑๔๐
เจ้าคณะตำบล	๓.๗๐	-	-	.๐๓๐	-.๓๖๐	-.๗๓๐	.๒๔๐
เจ้าอาวาส	๓.๖๗	-	-	-	-.๓๓๐	.๗๖๐	-.๒๑๐
รองเจ้าอาวาส	๔.๐๐	-	-	-	-	.๔๓๐	-.๑๒๐
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๓.๕๗	-	-	-	-	-	.๓๑๐
อื่นๆ	๓.๒๖	-	-	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งอื่นๆ มีการเผยแพร่พระพุทธรศาสนา
ในจังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแพร่ในรูปแบบการจัดกิจกรรมต่างๆ น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มี
ตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ, เจ้าคณะตำบล, เจ้าอาวาส, รองเจ้าอาวาส, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส อย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๑๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไป

(n = ๓๔๗)

ตำแหน่ง	$\bar{X}$	ตำแหน่ง					
		เจ้าคณะ อำเภอ	เจ้าคณะ ตำบล	เจ้าอาวาส	รองเจ้า อาวาส	ผู้ช่วยเจ้า อาวาส	อื่นๆ
		๔.๐๐	๓.๖๗	๓.๖๔	๔.๐๙	๓.๕๕	๓.๒๕
เจ้าคณะอำเภอ	๔.๐๐	-	.๓๓๐	-.๓๐๐	-.๐๙๐	๑.๓๐๐	.๑๑๐
เจ้าคณะตำบล	๓.๖๗	-	-	.๐๓๐	.๔๒๐	-.๙๗๐	.๒๒๐
เจ้าอาวาส	๓.๖๔	-	-	-	-.๔๕๐	๑.๐๐๐	-.๑๙๐
รองเจ้าอาวาส	๔.๐๙	-	-	-	-	.๕๕๐	-.๒๖๐
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๓.๕๕	-	-	-	-	-	.๒๙๐
อื่นๆ	๓.๒๕	-	-	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งอื่นๆ มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในจังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไปน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งเจ้าคณะ อำเภอ,เจ้าคณะตำบล, เจ้าอาวาส, รองเจ้าอาวาส, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบสื่อต่าง ๆ

(n = ๓๔๗)

ตำแหน่ง	$\bar{X}$	ตำแหน่ง					
		เจ้าคณะ อำเภอ	เจ้าคณะ ตำบล	เจ้าอาวาส	รองเจ้า อาวาส	ผู้ช่วยเจ้า อาวาส	อื่น ๆ
		๔.๐๓	๓.๕๗	๓.๗๒	๔.๐๐	๓.๕๘	๓.๓๐
เจ้าคณะอำเภอ	๔.๐๓	-	.๔๖๐	-.๓๑๐	.๖๙๐	๑.๓๑๐	.๑๙๐
เจ้าคณะตำบล	๓.๕๗	-	-	-.๑๕๐	-.๒๓๐	-.๘๕๐	.๒๗๐
เจ้าอาวาส	๓.๗๒	-	-	-	-.๒๘๐	-.๗๐๐	-.๔๒๐
รองเจ้าอาวาส	๔.๐๐	-	-	-	-	.๔๒๐	.๑๔๐
ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	๓.๕๘	-	-	-	-	-	.๒๘๐
อื่น ๆ	๓.๓๐	-	-	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งอื่นๆ มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในจังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบสื่อต่างๆ น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งเจ้าคณะ อำเภอ,เจ้าคณะตำบล, เจ้าอาวาส, รองเจ้าอาวาส, ผู้ช่วยเจ้าอาวาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๕

สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญแตกต่างกัน มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ที่แตกต่างกัน
 ตารางที่ ๔.๒๑ การเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม จำแนกตามวุฒิการศึกษาสามัญ

(n = ๓๔๗)

บทบาทของพระสงฆ์ กับการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาใน จังหวัดนครปฐม	วุฒิการศึกษาสามัญ										F	Sig.
	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา		อนุปริญญา		ปริญญาตรี		ปริญญาโทขึ้นไป			
	(๓๙ รูป)		(๖๘ รูป)		(๖๘ รูป)		(๑๖๘ รูป)		(๔ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
การเผยแผ่ในรูปแบบ การอบรม	๓.๕๔	๑.๑๔	๓.๓๔	๑.๑๐	๓.๙๙	.๙๒	๓.๘๘	.๘๑	๔.๓๕	.๔๑	๖.๑๒**	.๐๐๐
การเผยแผ่ในรูปแบบ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ	๓.๕๘	๑.๐๗	๓.๑๖	๑.๐๙	๓.๘๑	.๘๖	๓.๖๘	.๘๐	๔.๒๐	.๐๐	๕.๖๗**	.๐๐๐
การเผยแผ่ในรูปแบบ ทั่วไป	๓.๕๖	๑.๑๕	๓.๑๘	๑.๐๘	๓.๗๘	.๘๓	๓.๖๘	.๙๐	๔.๐๐	.๑๖	๔.๔๐*	.๐๐๒
การเผยแผ่ในรูปแบบ สื่อต่าง ๆ	๓.๕๓	๑.๑๕	๓.๒๒	๑.๐๙	๓.๘๔	.๘๓	๓.๗๐	.๗๙	๔.๑๕	.๓๔	๕.๑๐*	.๐๐๑
รวม	๓.๖๓	๑.๑๑	๓.๒๓	๑.๐๕	๓.๘๕	.๘๑	๓.๗๓	.๗๔	๔.๑๘	.๑๐	๕.๗๗*	.๐๐๐

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญแตกต่างกัน มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญแตกต่างกัน มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยแตกต่างกันทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ โดยรวมและของ ด้านอื่นๆ จำแนกตามตำแหน่ง ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒๒ – ๔.๒๖

ตารางที่ ๔.๒๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) โดยรวมตามวุฒิการศึกษาสามัญ

(n = ๓๔๗)

วุฒิการศึกษา สามัญ	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาสามัญ				
		ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อนุปริญญา	ปริญญาตรี	ปริญญาโท ขึ้นไป
		๓.๖๓	๓.๒๓	๓.๘๕	๓.๗๓	๔.๑๘
ประถมศึกษา	๓.๖๓	-	.๓๗๐	.๓๙๐	.๕๑๐	.๙๖๐
มัธยมศึกษา	๓.๒๓	-	-	-.๐๒๐	-.๑๔๐	-.๕๙๐
อนุปริญญา	๓.๘๕	-	-	-	.๑๒๐	.๕๗๐
ปริญญาตรี	๓.๗๓	-	-	-	-	-.๔๕๐
ปริญญาโทขึ้นไป	๔.๑๘	-	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับมัธยมศึกษา มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดโดยรวมน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาระดับ ประถมศึกษา, อนุปริญญา, ปริญญาตรี, ปริญญาโทขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม

(n = ๓๔๗)

วุฒิการศึกษา สามัญ	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาสามัญ				
		ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อนุปริญญา	ปริญญาตรี	ปริญญาโท ขึ้นไป
		๓.๕๔	๓.๓๔	๓.๙๙	๓.๘๘	๔.๓๕
ประถมศึกษา	๓.๕๔	-	.๒๐๐	-.๔๕๐	-.๓๔๐	-.๐๙๐
มัธยมศึกษา	๓.๓๔	-	-	-.๖๕๐	.๕๔๐	.๒๙๐
อนุปริญญา	๓.๙๙	-	-	-	.๑๑๐	-.๓๖๐
ปริญญาตรี	๓.๘๘	-	-	-	-	-.๔๗๐
ปริญญาโทขึ้นไป	๔.๓๕	-	-	-	-	-

จากตารางที่ ๔.๒๓ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับมัธยมศึกษา มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัด ในรูปแบบการอบรมน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษา ระดับประถมศึกษา, อนุปริญญา, ปริญญาตรี, ปริญญาโทขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

(n = ๓๔๗)

วุฒิการศึกษา สามัญ	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาสามัญ				
		ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อนุปริญญา	ปริญญาตรี	ปริญญาโท ขึ้นไป
		๓.๕๘	๓.๑๖	๓.๘๑	๓.๖๘	๔.๒๐
ประถมศึกษา	๓.๕๘	-	.๔๒๐	-.๒๓๐	-.๑๐๐	.๑๖๐
มัธยมศึกษา	๓.๑๖	-	-	-.๖๕๐	.๕๒๐	.๒๖๐
อนุปริญญา	๓.๘๑	-	-	-	.๑๓๐	-.๓๙๐
ปริญญาตรี	๓.๖๘	-	-	-	-	-.๕๒๐
ปริญญาโทขึ้นไป	๔.๒๐	-	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๔ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับมัธยมศึกษา มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัด โดยรูปแบบการจัดกิจกรรมต่างๆน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาระดับประถมศึกษา, อนุปริญญา, ปริญญาตรี, ปริญญาโทขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไป

(n = ๓๔๗)

วุฒิการศึกษา สามัญ	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาสามัญ				
		ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อนุปริญญา	ปริญญาตรี	ปริญญาโทขึ้นไป
		๓.๕๖	๓.๑๘	๓.๗๘	๓.๖๘	๔.๐๐
ประถมศึกษา	๓.๕๖	-	.๓๘๐	-.๒๒๐	-.๑๒๐	-.๗๖๐
มัธยมศึกษา	๓.๑๘	-	-	-.๖๐๐	-.๕๐๐	-.๓๘๐
อนุปริญญา	๓.๗๘	-	-	-	.๑๐๐	-.๒๒๐
ปริญญาตรี	๓.๖๘	-	-	-	-	-.๓๒๐
ปริญญาโทขึ้นไป	๔.๐๐	-	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๔ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับมัธยมศึกษา มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัด โดยรูปแบบทั่วไปน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาระดับประถมศึกษา, อนุปริญญา, ปริญญาตรี, ปริญญาโทขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๖ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
ด้านการเผยแพร่ในรูปแบบสื่อต่าง ๆ

(n = ๓๔๗)

วุฒิการศึกษา สามัญ	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาสามัญ				
		ประถมศึกษา	มัธยมศึกษา	อนุปริญญา	ปริญญาตรี	ปริญญาโท ขึ้นไป
		๓.๕๓	๓.๒๒	๓.๘๔	๓.๗๐	๔.๑๕
ประถมศึกษา	๓.๕๓	-	.๓๑๐	-.๓๑๐	-.๑๗๐	.๐๐๐
มัธยมศึกษา	๓.๒๒	-	-	-.๖๒๐	-.๔๘๐	-.๓๑๐
อนุปริญญา	๓.๘๔	-	-	-	.๑๔๐	-.๓๑๐
ปริญญาตรี	๓.๗๐	-	-	-	-	-.๔๕๐
ปริญญาโทขึ้นไป	๔.๑๕	-	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๕ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญระดับมัธยมศึกษา มีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัด โดยรูปแบบสื่อต่าง ๆ น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษา ระดับประถมศึกษา, อนุปริญญา, ปริญญาตรี, ปริญญาโทขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๕

สมมติฐานที่ ๕ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมแตกต่างกัน มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน
จังหวัดนครปฐม ที่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๗ การเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัด
นครปฐม จำแนกตามวุฒิการศึกษานักธรรม

(n=๓๔๗)

บทบาทของพระสงฆ์ กับการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาใน จังหวัดนครปฐม	วุฒิการศึกษานักธรรม								F	Sig.
	นักธรรมตรี		นักธรรมโท		นักธรรมเอก		ไม่มีวุฒิ			
	(๒๙ รูป)		(๙๕ รูป)		(๒๑๖ รูป)		(๗ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
การเผยแผ่ในรูปแบบ การอบรม	๒.๔๕	๑.๐๙	๓.๘๕	.๗๗	๓.๙๔	.๘๕	๒.๗๑	๑.๑๑	๒๙.๖๒๑*	.๐๐๐
การเผยแผ่ในรูปแบบ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ	๒.๔๕	๑.๐๙	๓.๖๘	.๘๒	๓.๗๔	.๘๒	๒.๗๑	๑.๑๑	๒๒.๖๔๘*	.๐๐๐
การเผยแผ่ในรูปแบบ ทั่วไป	๒.๔๕	๑.๐๙	๓.๖๖	.๘๘	๓.๗๔	.๘๗	๒.๗๑	๑.๑๑	๒.๐๒๑*	.๐๐๐
การเผยแผ่ในรูปแบบ สื่อต่าง ๆ	๒.๔๕	๑.๐๙	๓.๗๒	.๘๔	๓.๗๗	.๘๑	๒.๗๑	๑.๑๑	๒๓.๘๔๙*	.๐๐๐
รวม	๒.๔๕	๑.๐๙	๓.๗๖	.๗๗	๓.๘๐	.๗๖	๒.๗๑	๑.๑๑	๒๗.๘๙๙*	.๐๐๐

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๗ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญแตกต่างกันมีการเผย
แผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ
.๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษา
สามัญแตกต่างกันมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยแตกต่างกันทุกด้านอย่าง
มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตารางที่ ๔.๒๘ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
โดยรวมจำแนกตามวุฒิการศึกษานักธรรม

(n = ๓๔๗)

วุฒิการศึกษา นักธรรม	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษานักธรรม			
		นักธรรมตรี	นักธรรมโท	นักธรรมเอก	ไม่มีวุฒิ
		๒.๔๕	๓.๗๖	๓.๘๐	๒.๗๑
นักธรรมตรี	๒.๔๕	-	-๑.๓๑๐	-๑.๒๗๐	-๑.๘๐
นักธรรมโท	๓.๗๖	-	-	-๐.๔๐	-๑.๑๓๐
นักธรรมเอก	๓.๘๐	-	-	-	๑.๐๙๐
ไม่มีวุฒิ	๒.๗๑	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๘ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมตรีและไม่มีวุฒิ มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดโดยรวมน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมโทและนักธรรมเอก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตารางที่ ๔.๒๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม

(n = ๓๔๗)

วุฒิการศึกษา นักธรรม	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษานักธรรม			
		นักธรรมตรี	นักธรรมโท	นักธรรมเอก	ไม่มีวุฒิ
		๒.๔๕	๓.๘๕	๓.๙๔	๒.๗๑
นักธรรมตรี	๒.๔๕	-	-๑.๔๐๐	-๑.๓๑๐	-๐.๘๐
นักธรรมโท	๓.๘๕	-	-	-๐.๙๐	-๑.๓๒๐
นักธรรมเอก	๓.๙๔	-	-	-	๑.๒๓๐
ไม่มีวุฒิ	๒.๗๑	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๙ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมตรีและไม่มีวุฒิ มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดในรูปแบบการอบรมน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมโทและนักธรรมเอก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตารางที่ ๔.๓๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

(n = ๓๔๗)

วุฒิการศึกษา นักธรรม	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษานักธรรม			
		นักธรรมตรี	นักธรรมโท	นักธรรมเอก	ไม่มีวุฒิ
		๒.๔๕	๓.๖๘	๓.๗๔	๒.๗๑
นักธรรมตรี	๒.๔๕	-	-๑.๑๘๐	-๑.๑๒๐	-๐.๑๙๐
นักธรรมโท	๓.๖๘	-	-	-๐.๐๖๐	-๑.๐๙๐
นักธรรมเอก	๓.๗๔	-	-	-	๑.๐๓๐
ไม่มีวุฒิ	๒.๗๑	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๐ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมตรีและไม่มีวุฒิ มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดในรูปแบบการจัดกิจกรรมต่าง ๆ น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมโทและนักธรรมเอก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตารางที่ ๔.๓๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไป

(n = ๓๔๗)

วุฒิการศึกษา นักธรรม	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษานักธรรม			
		นักธรรมตรี	นักธรรมโท	นักธรรมเอก	ไม่มีวุฒิ
		๒.๔๕	๓.๖๖	๓.๗๔	๒.๗๑
นักธรรมตรี	๒.๔๕	-	-๑.๒๑๐	-๑.๑๓๐	-๐.๑๐๐
นักธรรมโท	๓.๖๖	-	-	-๐.๐๘๐	-๑.๑๑๐
นักธรรมเอก	๓.๗๔	-	-	-	๑.๐๓๐
ไม่มีวุฒิ	๒.๗๑	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๑ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมตรีและไม่มีวุฒิ มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดในรูปแบบทั่วไปน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมโทและนักธรรมเอก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตารางที่ ๔.๓๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
 ด้านการเผยแพร่ในรูปแบบสื่อต่าง ๆ

(n = ๓๔๗)

วุฒิการศึกษา นักธรรม	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษานักธรรม			
		นักธรรมตรี	นักธรรมโท	นักธรรมเอก	ไม่มีวุฒิ
		๒.๔๕	๓.๗๒	๓.๗๗	๒.๗๑
นักธรรมตรี	๒.๔๕	-	-๑.๒๗๐	-๑.๒๒๐	-๑.๑๖๐
นักธรรมโท	๓.๗๒	-	-	-๐.๕๕๐	-๑.๑๑๐
นักธรรมเอก	๓.๗๗	-	-	-	๑.๐๖๐
ไม่มีวุฒิ	๒.๗๑	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๒ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมตรีและไม่มีวุฒิ มีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดในรูปแบบสื่อต่างๆน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมโทและนักธรรมเอก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

สมมติฐานที่ ๖ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมแตกต่างกัน มีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ที่แตกต่างกัน
 ตารางที่ ๔.๓๓ การเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม จำแนกตามวุฒิการศึกษาเปรียญ
 ธรรม

(n=๓๔๗)

บทบาทของ พระสงฆ์กับการ เผยแผ่ พระพุทธศาสนา ในจังหวัด นครปฐม	วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม										F	Sig.
	ประโยค ๑-๒		เปรียญธรรม ๓-๔ ประโยค		เปรียญธรรม ๕-๖ ประโยค		เปรียญธรรม ๗-๙ ประโยค		ไม่มีวุฒิ เปรียญธรรม			
	(๑๗รูป)		(๑๑๐ รูป)		(๖๖ รูป)		(๑๘ รูป)		(๑๓๖ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
การเผยแผ่ใน รูปแบบการอบรม	๔.๐๕	.๗๑	๔.๐๕	.๗๒	๓.๖๙	.๘๙	๓.๐๔	๑.๒๑	๓.๖๔	๑.๐๗	๖.๓๓๓*	.๐๐๐
การเผยแผ่ในรูปแบบ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ	๓.๖๒	.๖๑	๓.๘๕	.๗๗	๓.๕๘	.๘๓	๓.๑๑	๑.๑๗	๓.๔๖	๑.๐๓	๔.๓๐๒*	.๐๐๒
การเผยแผ่ใน รูปแบบทั่วไป	๓.๖๗	.๗๘	๓.๘๐	.๗๗	๓.๖๖	๑.๐๗	๓.๐๔	๑.๐๘	๓.๔๕	๑.๐๓	๓.๖๙๒*	.๐๐๖
การเผยแผ่ในรูปแบบ สื่อต่าง ๆ	๓.๘๔	.๖๗	๓.๘๗	.๗๕	๓.๕๔	.๘๗	๓.๐๔	๑.๐๘	๓.๕๒	๑.๐๓	๔.๖๕๐*	.๐๐๑
รวม	๓.๗๙	.๕๗	๓.๙๑	.๖๘	๓.๖๓	.๘๓	๓.๐๖	๑.๑๑	๓.๕๑	๑.๐๑	๕.๕๔๐*	.๐๐๐

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๓ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมแตกต่างกันมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญแตกต่างกันมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยแตกต่างกันทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ โดยรวมและของด้านอื่นๆ จำแนกตามตำแหน่ง ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๓๔ – ๔.๓๙

ตารางที่ ๔.๓๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) โดยรวมจำแนกตามวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม

(n = ๓๔๗)

วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม				
		ประโยค ๑-๒	เปรียญธรรม ๓-๔ ประโยค	เปรียญธรรม ๕-๖ ประโยค	เปรียญธรรม ๗-๙ ประโยค	ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม
		๓.๗๙	๓.๙๑	๓.๖๓	๓.๐๖	๓.๕๑
ประโยค ๑-๒	๓.๗๙	-	-.๑๒๐	-.๔๐๐	.๑๗๐	-.๘๖๐
เปรียญธรรม ๓-๔ ประโยค	๓.๙๑	-	-	.๒๘๐	-.๒๙๐	-.๗๔๐
เปรียญธรรม ๕-๖ ประโยค	๓.๖๓	-	-	-	.๕๗๐	๑.๐๒๐
เปรียญธรรม ๗-๙ ประโยค	๓.๐๖	-	-	-	-	-.๔๕๐
ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม	๓.๕๑	-	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๔ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ๗-๙ ประโยค และไม่มีวุฒิเปรียญธรรม มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาประโยค ๑-๒ เปรียญธรรม ๓-๔ ประโยค และเปรียญธรรม ๕-๖ ประโยคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตารางที่ ๔.๓๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างน้อยที่สุด (LSD)
ด้านการเผยแพร่ในรูปแบบการอบรม

(n = ๓๔๗)

วุฒิการศึกษาปริญญา ธรรม	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาปริญญาธรรม				
		ประโยค ๑-๒	เปรียญ ธรรม ๓-๔ ประโยค	เปรียญธรรม ๕-๖ ประโยค	เปรียญ ธรรม ๗-๙ ประโยค	ไม่มีวุฒิ เปรียญ ธรรม
		๔.๐๕	๔.๐๕	๓.๖๙	๓.๐๔	๓.๖๔
ประโยค ๑-๒	๔.๐๕	-	.๐๐๐	-.๓๖๐	.๒๙๐	-.๙๙๐
เปรียญธรรม ๓-๔ ประโยค	๔.๐๕	-	-	.๓๖๐	-.๒๙๐	-.๙๙๐
เปรียญธรรม ๕-๖ ประโยค	๓.๖๙	-	-	-	.๖๕๐	๑.๒๕๐
เปรียญธรรม ๗-๙ ประโยค	๓.๐๔	-	-	-	-	-.๖๐๐
ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม	๓.๖๔	-	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๕ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาธรรม ๗-๙ ประโยค และไม่มีวุฒิเปรียญธรรม มีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดด้านการเผยแพร่ในรูปแบบการอบรมน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาประโยค ๑-๒ เปรียญธรรม ๓-๔ ประโยค และเปรียญธรรม ๕-๖ ประโยคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตารางที่ ๔.๓๖ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
ด้านการเผยแพร่ในรูปแบบการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

(n = ๓๔๗)

วุฒิการศึกษาเปรียญ ธรรม	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม				
		ประโยค ๑-๒	เปรียญ ธรรม ๓-๔ ประโยค	เปรียญธรรม ๕-๖ ประโยค	เปรียญ ธรรม ๗-๙ ประโยค	ไม่มีวุฒิ เปรียญ ธรรม
		๓.๖๒	๓.๘๕	๓.๕๘	๓.๑๑	๓.๔๖
ประโยค ๑-๒	๓.๖๒	-	-.๒๓๐	-.๕๐๐	-.๔๓๐	-.๓๒๐
เปรียญธรรม ๓-๔ ประโยค	๓.๘๕	-	-	.๒๗๐	.๒๐๐	.๕๕๐
เปรียญธรรม ๕-๖ ประโยค	๓.๕๘	-	-	-	.๔๗๐	.๘๒๐
เปรียญธรรม ๗-๙ ประโยค	๓.๑๑	-	-	-	-	-.๓๕๐
ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม	๓.๔๖	-	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๖ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ๗-๙ ประโยค และไม่มีวุฒิเปรียญธรรม มีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดด้านการเผยแพร่ในรูปแบบการจัดกิจกรรมต่าง ๆ น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาประโยค ๑-๒ เปรียญธรรม ๓-๔ ประโยค และเปรียญธรรม ๕-๖ ประโยคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตารางที่ ๔.๓๗ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
ด้านการเผยแพร่ในรูปแบบทั่วไป

(n = ๓๔๗)

วุฒิการศึกษาเปรียญ ธรรม	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม				
		ประโยค ๑-๒	เปรียญ ธรรม ๓-๔ ประโยค	เปรียญธรรม ๕-๖ ประโยค	เปรียญ ธรรม ๗-๙ ประโยค	ไม่มีวุฒิ เปรียญ ธรรม
		๓.๖๗	๓.๘๐	๓.๖๖	๓.๐๔	๓.๔๕
ประโยค ๑-๒	๓.๖๗	-	-.๑๓๐	-.๐๑๐	.๓๕๐	.๗๖๐
เปรียญธรรม ๓-๔ ประโยค	๓.๘๐	-	-	.๑๔๐	-.๔๘๐	-.๘๙๐
เปรียญธรรม ๕-๖ ประโยค	๓.๖๖	-	-	-	.๖๒๐	๑.๐๓๐
เปรียญธรรม ๗-๙ ประโยค	๓.๐๔	-	-	-	-	-.๔๑๐
ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม	๓.๔๕	-	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๗ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ๗-๙ ประโยค และไม่มีวุฒิเปรียญธรรม มีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดด้านการเผยแพร่ในรูปแบบทั่วไป น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาประโยค ๑-๒ เปรียญธรรม ๓-๔ ประโยค และเปรียญธรรม ๕-๖ ประโยคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตารางที่ ๔.๓๘ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างน้อยที่สุด (LSD)
ด้านการเผยแพร่ในรูปแบบสื่อต่าง ๆ

(n = ๓๔๗)

วุฒิการศึกษาเปรียญ ธรรม	$\bar{X}$	วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม				
		ประโยค ๑-๒	เปรียญ ธรรม ๓-๔ ประโยค	เปรียญธรรม ๕-๖ ประโยค	เปรียญ ธรรม ๗-๙ ประโยค	ไม่มีวุฒิ เปรียญ ธรรม
		๓.๘๔	๓.๘๗	๓.๕๔	๓.๐๔	๓.๕๒
ประโยค ๑-๒	๓.๘๔	-	-.๐๓๐	-.๓๖๐	.๑๔๐	.๖๒๐
เปรียญธรรม ๓-๔ ประโยค	๓.๘๗	-	-	.๓๓๐	-.๑๗๐	-.๖๕๐
เปรียญธรรม ๕-๖ ประโยค	๓.๕๔	-	-	-	.๕๐๐	.๙๘๐
เปรียญธรรม ๗-๙ ประโยค	๓.๐๔	-	-	-	-	-.๔๘๐
ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม	๓.๕๒	-	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๘ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ๗-๙ ประโยค และไม่มีวุฒิเปรียญธรรม มีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดด้านการเผยแพร่ในรูปแบบสื่อต่าง ๆ น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาประโยค ๑-๒ เปรียญธรรม ๓-๔ ประโยค และเปรียญธรรม ๕-๖ ประโยคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

สมมติฐานที่ ๗ พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกัน มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ในจังหวัดนครปฐม ที่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๓๙ การเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัด
นครปฐม จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

(n = ๓๔๗)

บทบาทของพระสงฆ์ กับการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาใน จังหวัดนครปฐม	ประสบการณ์ในการทำงาน								F	Sig.
	๑ - ๕ ปี		๖ - ๑๐ ปี		๑๑ - ๑๕		๑๖ - ๒๐ ปี			
	(๑๙๐ รูป)		(๔๓ รูป)		(๑๐๙ รูป)		(๕ รูป)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
การเผยแผ่ในรูปแบบ การอบรม	๓.๙๒	.๙๘	๓.๐๙	๑.๓๑	๓.๗๙	.๕๖	๓.๒๔	๑.๐๑	๑.๐๔๗*	.๐๐๐
การเผยแผ่ในรูปแบบ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ	๓.๗๑	.๘๘	๓.๐๗	๑.๒๗	๓.๖๐	.๗๙	๓.๗๖	.๔๖	๕.๘๓๗*	.๐๐๑
การเผยแผ่ในรูปแบบ ทั่วไป	๓.๖๘	.๙๒	๓.๑๒	๑.๓๒	๓.๕๘	.๘๓	๔.๒๔	.๖๘	๔.๙๐๘*	.๐๐๒
การเผยแผ่ในรูปแบบ สื่อต่าง ๆ	๓.๗๖	.๙๐	๓.๐๘	๑.๒๙	๓.๕๙	.๗๓	๔.๐๔	.๔๖	๖.๙๙๓*	.๐๐๐
รวม	๓.๗๘	.๘๗	๓.๐๙	๑.๒๘	๓.๖๔	.๖๕	๓.๘๒	.๕๔	๗.๕๕๐*	.๐๐๐

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๓๙ พบว่า พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกันมี
การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่
ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มี
ประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกันมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดย
แตกต่างกันทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ โดยรวมและของ
ด้านอื่นๆ จำแนกตามตำแหน่ง ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant
Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๔๐ – ๔.๔๓

ตารางที่ ๔.๔๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
โดยรวมจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน

(n = ๓๔๗)

ประสบการณ์ใน การทำงาน	$\bar{X}$	ประสบการณ์ในการทำงาน			
		๑ - ๕ ปี	๖ - ๑๐ ปี	๑๑ - ๑๕	๑๖ - ๒๐ ปี
		๓.๗๘	๓.๐๙	๓.๖๔	๓.๘๒
๑ - ๕ ปี	๓.๗๘	-	.๖๙๐	๑.๒๔๐	๑.๐๖๐
๖ - ๑๐ ปี	๓.๐๙	-	-	-.๕๕๐	-.๓๗๐
๑๑ - ๑๕	๓.๖๔	-	-	-	-.๑๘๐
๑๖ - ๒๐ ปี	๓.๘๒	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๔๐ พบว่า พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ๖-๑๐ ปี มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดโดยรวมน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ๑ - ๕ ปี, ๑๑ - ๑๕ และ ๑๖ - ๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตารางที่ ๔.๔๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม

(n = ๓๔๗)

ประสบการณ์ใน การทำงาน	$\bar{X}$	ประสบการณ์ในการทำงาน			
		๑ - ๕ ปี	๖ - ๑๐ ปี	๑๑ - ๑๕	๑๖ - ๒๐ ปี
		๓.๙๒	๓.๐๙	๓.๗๙	๓.๒๔
๑ - ๕ ปี	๓.๙๒	-	.๘๓๐	๑.๕๓๐	๒.๐๘๐
๖ - ๑๐ ปี	๓.๐๙	-	-	-.๗๐๐	-.๒๕๐
๑๑ - ๑๕	๓.๗๙	-	-	-	.๕๕๐
๑๖ - ๒๐ ปี	๓.๒๔	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๔๑ พบว่า พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ๖-๑๐ ปี มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัด ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรมน้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ๑ - ๕ ปี, ๑๑ - ๑๕ และ ๑๖ - ๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตารางที่ ๔.๔๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

(n = ๓๔๗)

ประสบการณ์ในการทำงาน	$\bar{X}$	ประสบการณ์ในการทำงาน			
		๑ - ๕ ปี	๖ - ๑๐ ปี	๑๑ - ๑๕	๑๖ - ๒๐ ปี
		๓.๗๑	๓.๐๗	๓.๖๐	๓.๗๖
๑ - ๕ ปี	๓.๗๑	-	.๖๔๐	๑.๑๗๐	๑.๐๑๐
๖ - ๑๐ ปี	๓.๐๗	-	-	-.๕๓๐	-.๓๗๐
๑๑ - ๑๕	๓.๖๐	-	-	-	-.๑๖๐
๑๖ - ๒๐ ปี	๓.๗๖	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๔๒ พบว่า พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ๖-๑๐ ปี มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัด ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการจัดกิจกรรมต่างๆ น้อยกว่าพระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ๑ - ๕ ปี, ๑๑ - ๑๕ และ ๑๖ - ๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตารางที่ ๔.๔๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไป

(n = ๓๔๗)

ประสบการณ์ในการทำงาน	$\bar{X}$	ประสบการณ์ในการทำงาน			
		๑ - ๕ ปี	๖ - ๑๐ ปี	๑๑ - ๑๕	๑๖ - ๒๐ ปี
		๓.๖๘	๓.๑๒	๓.๕๘	๔.๒๔
๑ - ๕ ปี	๓.๖๘	-	.๕๖๐	๑.๐๒๐	-.๖๖๐
๖ - ๑๐ ปี	๓.๑๒	-	-	-.๔๖๐	๑.๒๒๐
๑๑ - ๑๕	๓.๕๘	-	-	-	-.๖๖๐
๑๖ - ๒๐ ปี	๔.๒๔	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๔๓ พบว่า พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ๖-๑๐ ปี มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัด ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไป น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ๑ - ๕ ปี, ๑๑ - ๑๕ และ ๑๖ - ๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

ตารางที่ ๔.๔๔ การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD)
ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบสื่อต่าง ๆ

(n = ๓๔๗)

ประสบการณ์ใน การทำงาน	$\bar{X}$	ประสบการณ์ในการทำงาน			
		๑ - ๕ ปี	๖ - ๑๐ ปี	๑๑ - ๑๕	๑๖ - ๒๐ ปี
		๓.๗๖	๓.๐๘	๓.๕๙	๔.๐๔
๑ - ๕ ปี	๓.๗๖	-	.๖๘๐	๑.๑๙๐	.๗๔๐
๖ - ๑๐ ปี	๓.๐๘	-	-	-.๕๑๐	-.๐๖๐
๑๑ - ๑๕	๓.๕๙	-	-	-	-.๔๕๐
๑๖ - ๒๐ ปี	๔.๐๔	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

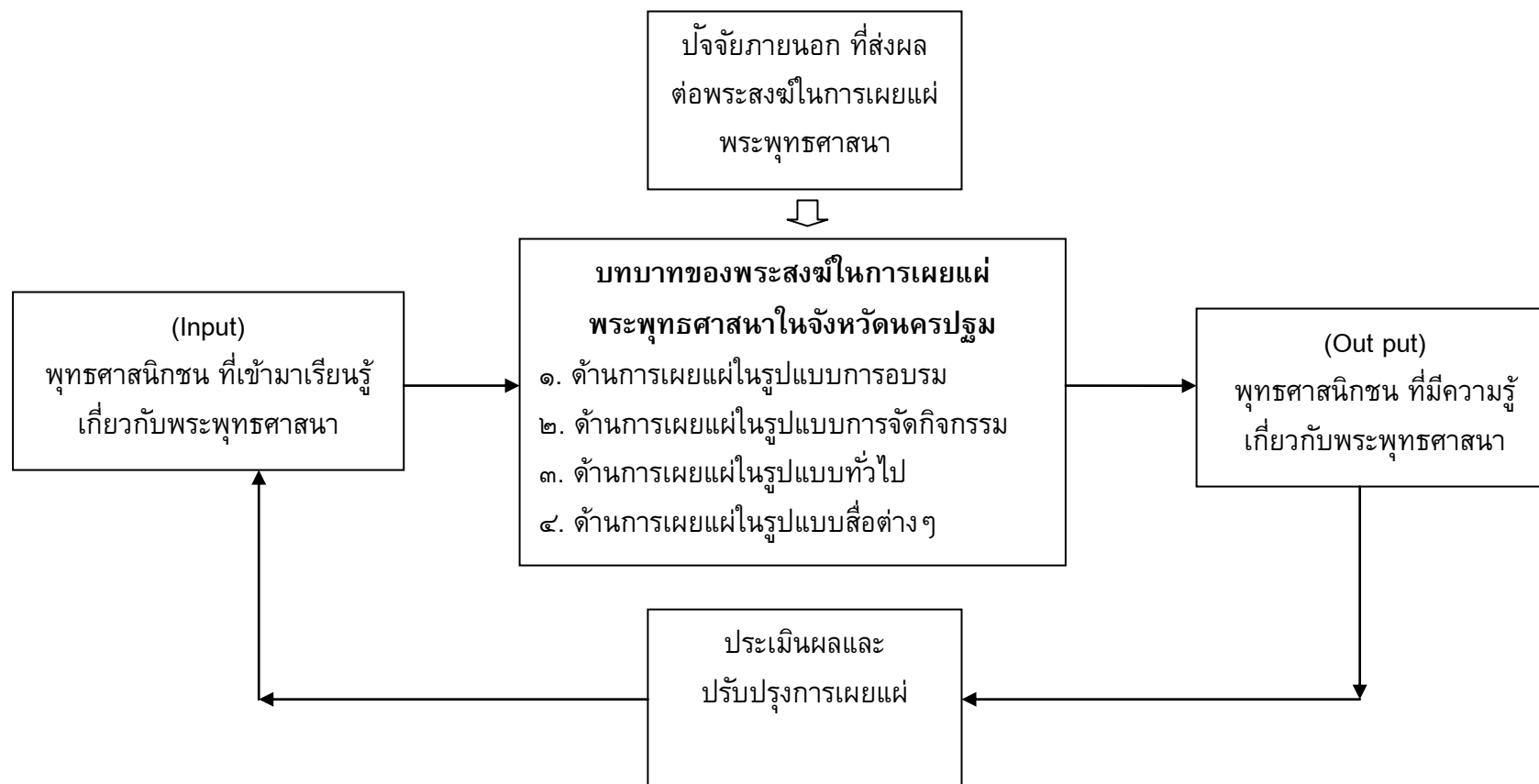
จากตารางที่ ๔.๔๔ พบว่า พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ๖-๑๐ ปี มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัด ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบสื่อต่าง ๆ น้อยกว่า พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในการทำงาน ๑ - ๕ ปี, ๑๑ - ๑๕ และ ๑๖ - ๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม

ตารางที่ ๔.๔๕ ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม

ปัญหาอุปสรรคบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม
พระสงฆ์ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการที่พระสงฆ์จะเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา	เจ้าคณะผู้ปกครองควรมีการทำความเข้าใจกับหน่วยงานต่างๆที่พระสงฆ์จะเข้าไปทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือควรมีการปรึกษา ประชุมเพื่อทำความเข้าใจกันในเรื่องต้น
ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรของคณะสงฆ์เอง รวมทั้งจากหน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการเผยแผ่อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง ชัดเจน
ประชาชนไม่มีความเข้าใจในการที่พระสงฆ์เข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ต่างๆ	พระสงฆ์ควรทำความเข้าใจกับประชาชน และทำความสนิทสนม เพื่อให้ประชาชนเปิดรับสิ่งที่พระสงฆ์จะมอบให้
อุปกรณ์ในการให้ความสะดวกแก่พระสงฆ์ในการอบรมหรือในการเผยแผ่มีน้อย	ควรมีการสนับสนุนอุปกรณ์เพื่อการเผยแผ่รูปแบบของการเผยแผ่บางรูปแบบ อุปกรณ์มีความจำเป็นอย่างมากในการสื่อสารกับผู้รับการเผยแผ่

๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่อง บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม

แผนภูมิที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Body Of Knowledge)

จากแผนภูมิที่ ๔.๑ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย เรื่อง บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม จากงานวิจัยมีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา ตำแหน่ง วุฒิการศึกษาทางสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี และประสบการณ์ในการทำงาน ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับ พุทธศาสนิกชน (Input) ที่จะเข้ามารับการอบรม หรือเรียนรู้พระพุทธศาสนา อีกทั้งมีองค์ประกอบที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ที่ทำการเผยแผ่ ซึ่ง ทำการเผยแผ่ ใน ๔ ด้าน อันได้แก่ ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการจัดกิจกรรม ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไป และด้านการเผยแผ่ในรูปแบบสื่อต่าง ๆ ซึ่งพระสังฆาธิการทุกระดับในจังหวัดนครปฐม โดยเฉพาะในระดับเจ้าอาวาสนั้นมีความแตกต่างกันอย่างมาก ทั้งด้านอายุ พรรษา วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และจำนวนพระภิกษุสามเณรภายใต้การปกครอง ซึ่งอาจจะส่งผลต่อบทบาทหน้าที่การบริหารด้านการเผยแผ่ในกิจการคณะสงฆ์

ซึ่งมีปัญหาอุปสรรค เป็นสิ่งที่ขัดขวาง การเผยแผ่ที่มีประสิทธิภาพ อันได้แก่ พระสงฆ์ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการที่พระสงฆ์จะเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรของคณะสงฆ์เอง รวมทั้งจากหน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ประชาชนไม่มีความเข้าใจในการที่พระสงฆ์เข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ต่าง ๆ อุปสรรคในการให้ความสะดวกแก่พระสงฆ์ในการอบรมหรือในการเผยแผ่มีน้อย และผลการวิจัย ยังได้ทราบ วิธีการแก้ปัญหาเหล่านั้น ซึ่งได้แก่ เจ้าคณะผู้ปกครองควรมีการทำความเข้าใจกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่พระสงฆ์จะเข้าไปทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือควรมีการปรึกษา ประชุมเพื่อทำความเข้าใจกันเบื้องต้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการเผยแผ่อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง ชัดเจน พระสงฆ์ควรทำความเข้าใจกับประชาชน และทำความสนิทสนม เพื่อให้ประชาชนเปิดรับสิ่งที่พระสงฆ์จะมอบให้ ควรมีการสนับสนุนอุปกรณ์เพื่อการเผยแผ่ รูปแบบของการเผยแผ่บางรูปแบบ อุปกรณ์มีความจำเป็นอย่างมากในการสื่อสารกับผู้รับการเผยแผ่

ซึ่งองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นนี้เมื่อนำมาประเมินผลและประยุกต์แล้ว ย่อมทำให้การเผยแผ่ต่อพุทธศาสนิกชนที่เข้ามารับการเผยแผ่เป็นไปได้ดียิ่งขึ้น

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้ เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ซึ่งดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กับกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นพระภิกษุสงฆ์ จำนวน ๓๔๗ รูป เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ ๐.๙๙๐๓ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าเอฟ (f – test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way analysis of variance) โดยใช้วิธีของ One way Anova ผลการวิจัยสามารถนำมาสรุป อภิปรายผลและมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็น มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๑๘๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๗ มีพรรษา ๕-๑๐ พรรษา จำนวน ๑๓๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๗ มีตำแหน่งเจ้าอาวาส จำนวน ๑๕๒ คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๘ มีวุฒิการศึกษาสายสามัญระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๖๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๘.๔ มีวุฒิการศึกษา นักรธรรมระดับนักรธรรมชั้นเอก จำนวน ๒๑๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๒ ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม จำนวน ๑๓๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๒ และมีประสบการณ์ในการทำงานอยู่ในระหว่าง ๑ – ๕ ปี จำนวน ๑๘๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๘

๕.๑.๒ ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในจังหวัดนครปฐม

ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม พบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นว่า พระสงฆ์ในจังหวัดนครปฐมนั้น มีการเผยแผ่พุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านพบว่า พระสงฆ์มีการ

เผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม อยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม พบว่า บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรมนั้น โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 3.77$ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อยู่ในระดับมากหมดทุกข้อ แสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ในจังหวัดนครปฐมนั้นได้มีความชำนาญการในด้านการฝึกอบรม ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งปัจจุบันคณะสงฆ์ได้ดำเนินการจัดการเผยแผ่ในรูปแบบนี้ซึ่งจะเห็นได้โดยทั่วไป คือ การเข้าค่ายพุทธบุตร การฝึกอบรมบุคลากรของรัฐและเอกชน ซึ่งได้ผลดีและมีประชาชนให้ความสนใจเข้าร่วมเป็นอย่างดี

ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการจัดกิจกรรม พบว่า บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการจัดกิจกรรมนั้น โดยภาพรวมพบว่า โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 3.60$ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อยู่ในระดับมากหมดทุกข้อ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ในแต่ละวัดของจังหวัดนครปฐมได้มีการจัดกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งอาจเป็นในรูปแบบของประเพณีไทยและหรืออาจเป็นการจัดกิจกรรมที่มีความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์กับทางภาครัฐหรือทางเอกชน จึงทำให้บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมในรูปของการจัดกิจกรรมนั้นประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไป พบว่า บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไป โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 3.55$ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อยู่ในระดับมากหมดทุกข้อ จึงแสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ในจังหวัดนครปฐมได้มีการแสดงธรรมในวันสำคัญหรือการปาฐกถาธรรมในโอกาสต่างๆ ซึ่งโดยทั่วไปคณะสงฆ์ก็ได้กระทำอยู่เป็นประจำในทุกวันพระ และในโอกาสพิเศษต่างๆ ทั้งนี้เป็นการแสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ในจังหวัดนครปฐมได้มีการจัดเทศนาและปาฐกถาธรรมอยู่เป็นประจำไม่ได้ขาด ซึ่งการกระทำดังกล่าวสามารถถาอดการถึงผลลัพธ์ที่จะทำให้ประชาชนได้เข้าใจหลักธรรมต่างๆ และทำให้พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่ทั้งในและนอกจังหวัดมากยิ่งขึ้น

ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบสื่อต่าง ๆ พบว่า บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบสื่อต่าง ๆ โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 3.62$ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อยู่ในระดับมากหมดทุกข้อ จึงแสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ในจังหวัดนครปฐมนั้น ได้มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมโดยได้มีการดำเนินการจัดพิมพ์หนังสือธรรมะ และจัดการบรรยายธรรมผ่านสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ โทรทัศน์ รวมถึงการจัดทำซีดีธรรม ซึ่งเป็นการเผยแผ่

พระพุทธศาสนาในอีกรูปแบบหนึ่งโดยใช้สื่อที่ทันสมัยให้เกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนามากที่สุด

๕.๑.๓ ผลการการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล นำไปสู่การตอบสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ อยู่สองด้าน คือ ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม และ ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบของสื่อต่างๆ

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ อยู่สองด้าน คือ ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม และ ด้านการเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไป

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๕ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๖ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๗ พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ทุกด้าน

๕.๒ อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและอื่นๆที่น่าสนใจ และนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๑) พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากการทดสอบสมมติฐานสามารถอภิปรายผลได้ว่า

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุแตกต่างกันมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมที่แตกต่างกัน เพราะว่าอายุของพระสงฆ์เป็นสิ่งที่บ่งถึงวุฒิภาวะความรับผิดชอบ เพราะโดยมากพระสงฆ์ที่มีอายุมากกว่าพระสงฆ์ที่มีอายุน้อยจะมี

ความสุขุมมากกว่า และมีบุคลิกภาพที่น่าเลื่อมใสมากกว่า จึงส่งผลให้การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ที่แตกต่างกันไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภูมิจิตร ศรีวงษ์ราช ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการบริหารงานพัฒนาของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุแตกต่างกันมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล แตกต่างกัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาปรากฏว่า พฤติกรรมการบริหารงานมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมากที่สุด รองลงมาคือ ความรู้ ความสามารถ การมีส่วนร่วมของประชาชน อำนาจหน้าที่ตามลำดับ^๑

๒) พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากการทดสอบสมมติฐานสามารถอภิปรายผลได้ว่า

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาแตกต่างกันมีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมแตกต่างกัน เพราะว่าพระสงฆ์นั้นจะนับถือกันโดยวุฒิพรรษามากหรือน้อย และเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงการอยู่ในพระพุทธศาสนานานาน ซึ่งเป็นสิ่งยืนยันว่าพระสงฆ์รูปนั้นๆเป็นผู้อยู่นานและเรียนรู้พระธรรมวินัยมามาก อีกทั้งพระสงฆ์ที่บวชมานานนั้นส่วนมากเป็นผู้ที่ได้ศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนหรือการศึกษาด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาไว้มาก จึงสามารถนำเสนอสิ่งเหล่านั้นให้แก่ประชาชนเข้าใจได้ จึงทำให้พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกันมีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ของกฤดา มมตะขบ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕” ผลการวิจัยพบว่าโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นไปตามพระราชบัญญัติ พ.ศ. ๒๕๐๕ นั่นคือ เจ้าอาวาสเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดและปัจจัยต่างๆ คือ ที่ตั้งของวัด นิการ สมณศักดิ์ ตำแหน่งทางการบริหาร การศึกษาและอายุพรรษากำหนดทัศนคติของพระสงฆ์ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดต่างกัน^๒

^๑ภูมิจิตร ศรีวงษ์ราช, “องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการบริหารงานพัฒนาของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดขอนแก่น”, *ปริญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๑), หน้า ๒๓๕.

^๒กฤษดา มมตะขบ, “ทัศนคติของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงใหม่ต่อโครงสร้างอำนาจการปกครองวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕”, *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒๑.

๓) พระสงฆ์ที่ตำแหน่งต่างกันมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากการทดสอบสมมติฐานสามารถอภิปรายผลได้ว่า

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า พระสงฆ์ที่มีตำแหน่งต่างกันั้นมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมที่แตกต่างกันไปด้วย เพราะว่าตำแหน่งนั้นนอกจากจะกำหนดบทบาทประจำตำแหน่ง หรือภาระหน้าที่ประจำตำแหน่งแล้ว หากพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ที่สูงก็จะมีบทบาทในการเผยแผ่แตกต่างกันไป เพราะารูปแบบของการเผยแผ่นั้น บางรูปแบบอาจเหมาะสมกับพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งอีกตำแหน่งหนึ่ง ซึ่งต้องดูความเหมาะสมจากตำแหน่งนั้นด้วย โดยที่ตำแหน่งจะสร้างรูปแบบของการเผยแผ่ให้แก่พระสงฆ์รูปนั้นๆเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกัมพล จรุงสำราญ^๓ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่สืบสวนสอบสวนตามหลักสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเจ้าหน้าที่ตำรวจภูธรจังหวัดสุพรรณบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยทางด้านอายุ สถานภาพ ยศ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบ ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในตำแหน่งรับผิดชอบ การอบรม/สัมมนาเรื่องสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ความรู้ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และทัศนคติในเรื่องสิทธิมนุษยชน มีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในงานสืบสวน สอบสวน ตามสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่างกัน

๔. พระสงฆ์ที่มีการศึกษาสายสามัญแตกต่างกัน มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๑ ซึ่งยอมรับกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากการทดสอบสมมติฐานสามารถอภิปรายผลได้ว่า

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาสายสามัญต่างกัน มีบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมที่แตกต่างกัน เพราะว่าการศึกษายสายสามัญในแต่ละระดับจะทำให้ผู้ศึกษามีแนวคิดทัศนคติหรือมุมมองและความเข้าใจในสิ่งต่างๆที่ได้ศึกษาต่างกันไปด้วย ซึ่งก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้พระสงฆ์มีความหลากหลายในรูปแบบของการเผยแผ่ อีกทั้งการศึกษาสายสามัญยังมีส่วนเสริมที่ทำให้พระสงฆ์สามารถสื่อสารกับ

^๓กัมพล จรุงสำราญ, “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่สืบสวนสอบสวนตามหลักสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเจ้าหน้าที่ตำรวจภูธรจังหวัดสุพรรณบุรี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการบริหารงานยุติธรรม), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๙๘-๙๙.

ประชาชนได้ทุกระดับในสังคมอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรฐณี อนุสรณ์นการ^๔ เรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษานักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏยะลา พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างชั้นปีที่ศึกษา ที่แตกต่างกัน ในการเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมในสถาบัน การที่บิดามารดาให้โอกาสแสดงความคิดเห็น และการที่ครูอาจารย์ให้โอกาสแสดงความคิดเห็น กับการมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๑

๕) พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมที่ต่างกันมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน จังหวัดนครปฐมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากการทดสอบสมมติฐานสามารถอภิปรายผลได้ว่า

จากการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัด นครปฐมพบว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกันมีการเผยแผ่ที่ต่างกันไปด้วย เพราะวุฒิการศึกษาทางธรรม ของพระภิกษุและสามเณรที่ให้การตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มี วุฒิการศึกษาระดับนักธรรมชั้นเอก ดังนั้นพระภิกษุและสามเณรจึงมีระดับความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับเรื่องหลัก พระธรรมวินัย และงานเผยแผ่ที่ต่างกัน ตามการอบรมให้ความรู้ของแต่ ละวัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของของ พระสุข สุวีโร (มีนุช) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความสนใจต่อ การศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ ศึกษากรณี พระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของกลุ่มตัวอย่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ .๐๕ ได้แก่ การมองเห็นคุณค่าหรือประโยชน์ของการศึกษา พระปริยัติธรรม การควบคุมจากเจ้าอาวาสหรือผู้ปกครองสงฆ์ การกระตุ้นทางการศึกษาพระ ปริยัติธรรมจากบุคคลสำคัญ แรงจูงใจ ใฝ่ความสำเร็จ ระดับความเข้มข้นของการขัดเกลาจาก สถาบันสงฆ์และความโน้มเอียงในการลาสิกขา^๕

๖) พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญที่ต่างกันมีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัด นครปฐมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากการ ทดสอบสมมติฐานสามารถอภิปรายผลได้ว่า

จากการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในจังหวัดนครปฐมพบว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญที่ต่างกันนั้น มีการเผยแผ่

^๔จิรฐณี อนุสรณ์นการ, “วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม : กรณีศึกษานักศึกษาคณะ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา”, วิทยานิพนธ์คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, ๒๕๔๖), หน้า ๙๖.

^๕พระสุข สุวีโร (มีนุช), “ความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ : ศึกษากรณีพระ นิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”, วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล (สังคม วิทยา). (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๑๓.

พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมที่แตกต่างกัน เพราะว่าการศึกษาเปรียญธรรมนั้นเป็นการศึกษาที่สูงขึ้นไปอีกระดับหนึ่งของพระสงฆ์ ซึ่งโดยมากจะเรียกกันว่าบาลี การเรียนพระบาลีนี้ ในทางคณะสงฆ์ถือว่าเป็นการศึกษาที่สำคัญ และให้การยกย่องเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ และคณะสงฆ์ยังได้มอบหมายหน้าที่ในการปกครองให้ โดยถือว่าผู้ที่ผ่านการศึกษาพระบาลีนี้ มีความชำนาญ และมีความรู้ในหลักธรรมเป็นอย่างดี แต่ด้วยเหตุที่ว่าหลักสูตรดังกล่าวนั้น ได้ดำเนินการสอนที่แตกต่างกัน โดยแบ่งเป็น ๓ ระดับด้วยกัน คือ ประโยค ๑ – ๒ และประโยค ๓ เรียกว่าเปรียญตรี, ประโยค ป.ธ. ๔ – ๖ เรียกว่า เปรียญโท, และประโยค ป.ธ.๗ – ๙ เรียกว่า เปรียญเอก ซึ่งความเข้มข้นของการเรียนการสอนนั้นจะแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง จึงทำให้พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมนี้ มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่แตกต่างกันไปตามภูมิรัฐที่ตนได้ทำการศึกษาเล่าเรียนมา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาทองดี อภิญาโน (ศรีตระกูล) ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของพระภิกษุต่อภาวะผู้นำ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เขตภาคีเจริญและเขตบางแคกรุงเทพมหานคร พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิการศึกษาบาลีต่างกันมีความคิดเห็น ต่อภาวะผู้นำ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .๐๑ จึงยอมรับสมมติฐาน^๖

๗) พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมที่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๑ ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากการทดสอบสมมติฐานสามารถอภิปรายผลได้ว่า

จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า พระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่แตกต่างกัน เพราะว่าการที่พระสงฆ์ได้ทำงานในหน้าที่ต่างๆที่ได้รับมอบหมายหรือที่ตนเองอุทิศตนทำลงไปนั้น เป็นการสั่งสมประสบการณ์ในการทำงาน ทำให้ทราบจุดเด่นจุดด้อยของการทำงาน ฉะนั้นการที่พระสงฆ์มีประสบการณ์ในการทำงานมากน้อยต่างกันนั้น จึงทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์แตกต่างกันไป สอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาศรี คงเกลี้ยง ได้ทำการวิจัย เรื่อง “ทัศนคติของผู้รับบริการที่มีต่องานทะเบียนในอำเภอมิติใหม่” พบว่า ประชาชนที่มารับบริการมีทัศนคติที่ดีต่องานทะเบียนในอำเภอมิติใหม่ ภายหลังจากที่อำเภอทั้ง ๔ อำเภอได้มีการปรับปรุงการบริหารและการบริการของอำเภอ ตามแนวทางของการรื้อปรับระบบแล้ว ส่วนปัจจัยทางด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับ

^๖พระมหาณเฑียร วรธมฺโม (ชัยเกลี้ยง), “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดพังงา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๘๕.

ทัศนคติต่องานทะเบียนอำเภอมิติใหม่ คือ อายุ อาชีพ รายได้ การศึกษา และประสบการณ์ในการรับบริการงานทะเบียน โดยมีนัยสำคัญที่ระดับ .๐๕^๗

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

๑. ควรรณรงค์ให้พระสงฆ์ดำเนินงานด้านเผยแผ่อย่างจริงจัง โดยสร้างจิตสำนึกให้พระสงฆ์ทุกรูปมีความรับผิดชอบต่อนักที่ ที่ตนได้รับมอบหมาย
๒. ในด้านการปฏิบัติงาน ควรวางตนให้เหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดเป็นมูลเหตุแห่งอคติ ๔
๓. เจ้าคณะผู้ปกครองควรกำหนดนโยบาย มีแผนแม่บทอย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร และสามารถนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นรูปธรรมได้
๔. ควรเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดความสามัคคี

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

๑. ควรนำผลการศึกษานี้ไปเป็นข้อมูลในการวางแผนการบริหารงานเผยแผ่ของคณะสงฆ์ให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
๒. ควรนำแนวทางปฏิบัติที่ได้จากงานวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางในการทำงานด้านเผยแผ่
๓. ควรนำข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษามาปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่เป็นปัญหาให้มีความชัดเจนมากขึ้น

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการจัดการงานด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม
- ๒) ควรมีการศึกษาการนำแหล่งเรียนรู้ชุมชนมาใช้ในการจัดการงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม

^๗วิภาศรี คงเกลี้ยง, “ทัศนคติของผู้รับบริการที่มีต่องานทะเบียนในอำเภอมิติใหม่”, วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สังคมวิทยาประยุกต์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๓๙, หน้า ๘๘.

๓) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการงานด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม

๔) ควรมีการศึกษาผลสัมฤทธิ์ของงานด้านเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม

๕) ควรมีการศึกษาถึงรูปแบบและแนวโน้มการจัดการงานด้านเผยแผ่พุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

การศาสนา. กรม. คู่มือพระสังฆาธิการ ว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๐.

การศาสนา. กรม. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบและคำสั่งของ คณะสงฆ์, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๒.

ขนิษฐา วิเศษสาคร และ มุกดา ศรียงค์. จิตวิทยาสังคมและมนุษย์สัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและวิทยาศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, ๒๕๒๖.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. การปกครองคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ตุลา มหาสุรานนท์. หลักการจัดการ หลักการ. ท่าเรือแหลมฉบัง LAEM CHABANG PORT. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ตำรวจ, ๒๕๔๖.

ทิตยา สุวรรณชฎ. พัฒนาการ:ความคาดหวังบทบาทของพัฒนากร คณะกรรมการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ระดับตำบล: ส่วนท้องถิ่น สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗.

ประกอบ กรรณสูตร. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒.

ประภาพิต สัตยชาติเจตน์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท, ๒๕๒๔.

ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง. สถานภาพและบทบาท. กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖.

ปราชญา กล้าผจญ. พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ), เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์), การคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระเทพเวที (ประยุต ปยุตโต), การศึกษาที่สากลบนพื้นฐานแห่งภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๓๔.

_____. พุทธบริษัทกับพระธรรมวินัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญา, ๒๕๓๒.

พระไพศาล วิสาโล. พระพุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤติ. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๕๖.

พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, สำนักงาน. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, ๒๕๕๒.

พระมหาสมทรง สิรินฺทโร และคณะ. บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเกล็ดไทย จำกัด, ๒๕๒๕.

พระเมธีธรรมมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต ป.ธ.๙), การปกครองคณะสงฆ์ไทย. พิมพ์ครั้งที่๙. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.

พัชนี วรกวิน. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิชย์, ๒๕๒๖.

พัทยา สายหู. กลไกของสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

ไพบุลย์ ช่างเรียน. สารานุกรมศัพท์ทางสังคม. กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, ๒๕๑๖.

วราคม ที่สุกะ. สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๓๔.

สงวนศรี สุทธิเลิศอรุณ. จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : เกรียงศักดิ์การพิมพ์, ๒๕๒๕.

สง่า หล่อสำราญ. ตำนานพระพุทธสาวก. กรุงเทพมหานคร : อักษรสยามการพิมพ์, ๒๕๔๑.

สมเด็จพระมหาธีรราชมิ่งคลาจารย์. (ช่วง วรปญโญ), การเผยแผ่พระพุทธศาสนา. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๐.

_____, คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่อง การคณะสงฆ์และการพระศาสนาในทวี พลรัตน์ (บรรณธิการ), กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๐.

_____. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา. คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๕๐.

สุชา จันทรเอม. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, ๒๕๒๐.

สุพานี สถฤภูวณิช. พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่:แนวคิดและทฤษฎี. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙.

สุรียรี ศิริโกภากรมย์. การวิจัยทางการศึกษา. ลพบุรี : ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖.

โสภา ชูพิกุลชัย. จิตวิทยาสังคมประยุกต์. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒.

(๒) วิทยานิพนธ์

กฤษณา ฝ่องพิทยา. “การวิเคราะห์องค์ประกอบและความสัมพันธ์ของคุณลักษณะภาวะที่พึงประสงค์ พฤติกรรมภาวะผู้นำที่พึงประสงค์และปัจจัยชีวสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”.วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร), ๒๕๔๗.

เจษฎา สิงหรา. “แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดอ่างทอง”.วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๙.

ธัญพร พงษ์โสภณ. บทบาทของพระสงฆ์ สื่อบุคคลในการชี้นำและปลูกจิตสำนึกประชาชนชนบท เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น (ศึกษากรณี พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสจังหวัดกาญจนบุรี), วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิตมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน), (คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๓๙.

นวรรตน์ สุวรรณเฝ้า. “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ไทยกับงานสังคมสงเคราะห์จิตเวช : ศึกษากรณีวัดที่มีสำนักสมถวิปัสสนากรรมฐานเขตกรุงเทพมหานคร”. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ ศาสตรมหาบัณฑิต. (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๒๔.

พระกิตติศักดิ์ ยโสธโร. “บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๙.

พระกิตติศักดิ์ ยโสธโร. “บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๙.

พระครูใบฎีกาสุชาติ จิตวโร (พิศาลพันธ์), บทบาทของพระสงฆ์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนมอญ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญา

พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

พระครูปลัดกิตติวราวัฒน์ (ประจวบ เขมาภิโรโต), บทบาทด้านการเผยแผ่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

พระครูปลัดทะเล มหณฺโณ (ทั้งมอบหมาย), บทบาทของพระวินยการตามทัศนะของพระสงฆ์ในเขตพญาไท กรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

พระครูปลัดสมชาย อภิวัฒน์. บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารงานการศึกษา จังหวัดจันทบุรี. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

พระครูปลัดอาทิตย์ อุตฺตเวที. “การศึกษาแนวคิดและวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ศึกษาเฉพาะกรณีพระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค ๒”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๗.

พระครูรัตนสุตาภิรักษ์ (สมชาย รตนสีโล), ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาพระสงฆ์อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

พระครูวิสุทธินนทคุณ (ทวี สุทฺธวโร), บทบาทของวัดที่พึงประสงค์ตามความคิดเห็นของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดในอำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

พระครูสังฆรักษ์พศวีร์ ธีรปญฺโญ. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ศึกษากรณี พระสังฆาธิการในจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์.** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

พระครูสุวรรณวรการ. ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

พระครูอาทรธรรณานุรักษ์ (จิตสีโล), บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารงานเผยแผ่ของคณะ
สงฆ์ : กรณีศึกษาคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตร
มหาบัณฑิต.** (สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติธโร). บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครองของ
จังหวัดปทุมธานี. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** (สาขาวิชาการ
จัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
๒๕๕๓),

พระชนดล นาคพิพัฒน์. “การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์.** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.

พระปลัดเกียรติศักดิ์ สันทวิกุล. “บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์
จังหวัดกระบี่”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** (บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), ๒๕๓๘.

พระปลัดสามารถ ธมฺมธโร (ชีวะพุกษ์) “บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอุบาลี
คุณูปมาจารย์ (ปัญญา อินฺทปญฺโญ)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต
(สาขาวิชาธรรมนิเทศ),** (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย), ๒๕๔๙.

พระมหากฤษฏา นันทเพชร. ทศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม. **วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.** (คณะพัฒนาสังคม : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์), ๒๕๔๐.

พระมหาจิตติภัทร อจลธมฺโม. “บทบาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๓๗.

พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ. บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระธรรมวิ
สุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน), **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.** (บัณฑิต
วิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๔.

พระมหาบุญเลิศ ธมฺมทสฺสี. ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชวิทยาคม. **ปริญญา
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓.

พระมหาปัญญา สุขสงค์. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี : พระพิศาลธรรมพาที (พระอาจารย์พยอม กลฺยาโณ), **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชานโยบายและการวางแผนสังคม. (มหาวิทยาลัยเกริก), ๒๕๔๑.

พระมหารุ่งเพชร ชวนปญโญ (พัตทาป), “ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาธรรมนิเทศ)**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๘.

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์. บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนเพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิตีสีโล), **วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต**. (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๗.

พระมหาสัญญา ปญฺญานิกโก. การศึกษารูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระครูพิศาลธรรมโกศล. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๓.

พระโสภณ โสภโณ. พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม : ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาสังคมของเจ้าคณะแขวงในกรุงเทพมหานครกับเจ้าคณะตำบลในต่างจังหวัด. **วิทยานิพนธ์อักษร ศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาศาสนาเปรียบเทียบ. (มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๔.

พินิจ ลาภานานนท์. “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท. โครงการหนังสือเล่มสถาบันวิจัยสังคม” **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต** (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๒๙.

วิไล วิทย์ประเสริฐกุล. “การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**. (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๙.

อมรรัตน์ แก้วมะ. “การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สกลนคร เขต ๑”. **ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต**. (มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร), ๒๕๔๘.

(๓) สิ่งพิมพ์ที่ได้เผยแพร่

พระเทพปริยัติสุธี. (วรวิทย์ คงคปญโญ), **วัดช่วยชาวบ้านอย่างไร. การแสวงหาเส้นทาง การพัฒนาชนบทของคณะสงฆ์ไทย, (อัดสำเนา)**

พระพุทธรูป (ทองย้อย กิตติทินโน). ธรรมเนียม : ๑๐๐ ปีพระพุทธรูป. (อัส
สำเนา).

พระมหาเถร วีรปัญญา. พระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน. การแสวงหาเส้นทางการพัฒนาชนบท
ของพระสงฆ์ไทย. หน้า ๕๓-๗๖. (อัสสำเนา)

สถิติจากสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครปฐม พุทธศักราช ๒๕๕๓

สถิติจากสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดนครปฐม พุทธศักราช ๒๕๕๓

สังคม โทปูลินท์. "บทความการศึกษา". สพท. เชียงราย เขต ๓. ๓ ธันวาคม ๒๕๕๐.

๒. ภาษาอังกฤษ :

Jacob Moreno อ้างใน Jonathan H.Turner. **The Structure of Sociological theory.**
(California : wadsworth Publishing company), 1991.

Cronbach. Lee J. **Essentials of psychological testing.** 4th ed.. (New York: Harper &
Row), 1971.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

รายนามผู้เชี่ยวชาญและหนังสือขอความอนุเคราะห์
ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ๕ ท่าน

รายนามผู้เชี่ยวชาญ ๕ ท่าน

๑) พระมหาบุญเลิศ อินฺทปญฺโญ, ผศ. อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการวัดไร่ขิง
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) พระมหาไยตะ ปยุตฺโต อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการวัดไร่ขิง คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓) พระมหาสม กลฺยาณ,ดร. อาจารย์ประจำภาควิชามนุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔) อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕) อาจารย์ วันชัย สุขตาม อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร., โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๙๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๑๐

วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ผศ.

ด้วย พระใบฎีกาณัฐพร ฐานวุฑโฒ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๓๖ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

๑๕๐๐๑๑๖๖

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร., โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๔๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๑๐

วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระมหาโยตะ ปยุตโต

ด้วย พระใบฎีกาณัฐพร ฐานวุฑโฒ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๓๖ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร., โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๕๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๑๐

วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระมหาสม กลยาโณ, ดร.

ด้วย พระใบฎีกาณัฐพร ฐานวุฑโฒ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๓๓๔๐๔๔๓๖ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๐๖๖๐/๓๖/๑๖๖

๒๐๖๑.๕.๕๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร., โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๔๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๑๐

วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.ยุธนา ปราณิต

ด้วย พระใบฎีกาณัฐพร ฐานวุฑโฒ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๓๖ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(ดร.ยุธนา ปราณิต)

๑๑๗.๑.๕๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร., โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๔๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๑๐

วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน อาจารย์วันชัย สุขตาม

ด้วย พระใบฎีกาณัฐพร ฐานวุฑโฒ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๓๖ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

นางอรรษา
5 มิ.ย. 54

ภาคผนวก ข.

ผลการหาดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (ค่า IOC)

ผลของการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ (IOC)
ของแบบสอบถามเกี่ยวกับงานวิจัย

เรื่อง : บทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม.

.....

ข้อ	บทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
	ก. การเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม								
๑.	การอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรม ในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาท การปฏิบัติ อันเกี่ยวกับพิธี หรือแบบอย่างที่ดี	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๐๘	ใช้ได้
๒.	การอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนาพิธีและการ ปฏิบัติตน ในฐานะพุทธศาสนิกชน	๑	๑	๐	๐	๑	๓	๐.๐๖	ใช้ได้
๓.	การอบรมพระภิกษุสามเณรให้รู้จักวิธีการเผยแผ่ ธรรมะ โดยการจัดให้มีการเทศน์ บรรยายธรรมตาม โอกาส	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	การจัดให้มีการอบรมจริยธรรม คุณธรรม แก่เยาวชน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	การจัดกิจกรรมอบรมจริยธรรม แนะนำสั่งสอน ประชาชนให้รู้จักผิดชอบชั่วดี ทำในสิ่งที่ควรและละสิ่ง ที่ควรเว้น	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	ข. การเผยแผ่ในรูปแบบการจัดกิจกรรมต่าง ๆ								
๖.	การเผยแผ่ธรรมโดยการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๐๘	ใช้ได้
๗.	การจัดให้มีการฟังธรรมในโรงเรียน และองค์กรต่าง ๆ ในทุกวันพระ	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๐๘	ใช้ได้
๘.	การจัดโครงการเผยแผ่ศาสนธรรม ส่งเสริมศีลธรรม แก่เยาวชน นักเรียน และประชาชนผู้ที่สนใจ	๑	๑	๑	๐	๑	๔	๐.๐๘	ใช้ได้

ข้อ	บทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปล ผล
๙.	การจัดให้มีการบรรยายธรรมในงานบำเพ็ญกุศลศพ	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๐๘	ใช้ได้
๑๐.	การจัดให้มีการสอนศีลธรรมนอกสถานที่	๑	๑	๑	๑	๐	๔	๐.๐๘	ใช้ได้
	ค. การเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไป								
๑๑.	การดำเนินการเผยแผ่ศาสนธรรม โดยวิธีการแสดง พระธรรมเทศนา และปาฐกถาธรรม	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๒.	การเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม ตาม หลักธรรม คำสอนของพระพุทธศาสนาโดยถูกต้องใน โอกาสต่างๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๓.	การจัดให้มีพิธีการแสดงตนเป็นพุทธมามกะในวัด	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๔.	การจัดให้มีพระธรรมทูต หรือ ธรรมะจาริก อบรมสั่ง สอนแก่ชาวบ้าน	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๕.	การส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้มีโอกาสออกเผย แผ่พระพุทธศาสนา อบรมศีลธรรมในสถานที่ต่าง ๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	ง. การเผยแผ่ในรูปแบบสื่อต่าง ๆ								
๑๖.	การเผยแผ่ศาสนธรรมทางสื่อวิทยุขององค์กร พระพุทธศาสนา	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๗.	การเผยแผ่ศาสนธรรมทางโทรทัศน์ตามโอกาสต่างๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๘.	การมอบหนังสือธรรมในโอกาสต่างๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑๙.	จัดให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านพระพุทธศาสนา โดยการจัดนิทรรศการป้ายพุทธภาษิต คติธรรม จดหมายข่าว และอื่นๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒๐.	จัดพิมพ์บทความทางพระพุทธศาสนาในคอลัมน์สื่อ สิ่งพิมพ์ต่างๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ภาคผนวก ค.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของ
แบบสอบถาม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/ ๐๑๑

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๒๔ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
การบ่มัสนิสการ พระครูอดุลย์พัฒนภรณ์ เจ้าคณะอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระใบฎีกาณัฐพร ฉายา ฐานวุฒโฒ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๓๓๔๐๔๘๑๖ นิสิต
ปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ในจังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระภิกษุสงฆ์ภายในสังกัดของ
พระเดชพระคุณ จึงขอความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้ นิสิต
ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดช
พระคุณด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงกราบนิมนต์มาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอกราบนิมนต์ด้วยความเคารพอย่างสูง

อนุญาติให้ศึกษาวิจัย

และเก็บข้อมูล ตามความประสงค์

พ.ศ.๒๕๕๔

ศ. ๑๓๓๓๒๕๕๔

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน

นายอานนท์ นรมาตร์ โทร. ๐๘๙-๒๒๙-๔๑๔๔

ภาคผนวก ง.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๓๐

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑๔ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
กราบนมัสการ พระราชรัตนมุนี เจ้าคณะจังหวัดนครปฐม
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระใบฎีกาณัฐพร ฉายา ฐานวุฑโฒ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๑๖ นิสิต
ปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ในจังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ในเขตปกครองของ
พระเดชพระคุณ จึงขอความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิต
ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะ
เป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ณัฐพร
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๖ ต.ค. ๕๔

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

สุรพล สุยะพรหม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน

นายอานนท์ นรมาตร โทร. ๐๘๔-๒๒๔-๔๑๔๔

ภาคผนวก จ.
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย เรื่อง

ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมอันจะเป็นประโยชน์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทั้งยังสามารถใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาคอขวดและพัฒนาระบบการบริหารต่อไป

ข้อมูลที่ได้ จะแปลผลของการวิจัยในภาพรวม ผู้ทำวิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับและใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยนี้เท่านั้น จะไม่มีผลกระทบต่อนาน หรือ หน่วยงานของท่าน แต่อย่างใด

แบบสอบถามนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ของพระสงฆ์ด้านการที่มีต่อการบริหารงานคณะสงฆ์จังหวัดนครปฐม

ผู้ทำวิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากพระสงฆ์ การในจังหวัดนครปฐม เป็นอย่างดี จึงขอกราบขอบพระคุณ มา ณ โอกาสนี้

พระใบฎีกาณัฐพร ฐานุฑโฒ

นิสิตปริญญาโทหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑. สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความตามสภาพที่เป็นจริง
เกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. อายุ

☐ ๒๐ - ๓๐ ปี	☐ ๓๑ - ๔๐ ปี
☐ ๔๑ - ๕๐ ปี	☐ ๕๑ - ๖๐ ปี
☐ ๖๑ ปีขึ้นไป	
๒. จำนวนพรรษา

☐ ๑ - ๔ พรรษา	☐ ๕ - ๑๐ พรรษา
☐ ๑๑ - ๑๕ พรรษา	☐ ๑๖ - ๒๐ พรรษา
☐ ๒๑ พรรษาขึ้นไป	
๓. ตำแหน่ง

☐ เจ้าคณะอำเภอ	☐ เจ้าคณะตำบล
☐ เจ้าอาวาส	☐ รองเจ้าอาวาส
☐ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	☐ อื่นๆ
๔. วุฒิทางการศึกษาสายสามัญ

☐ ประถมศึกษา	☐ มัธยมศึกษา
☐ อนุปริญญา	☐ ปริญญาตรี
☐ ปริญญาโทขึ้นไป	
๕. วุฒิการศึกษาทางธรรม

☐ นักธรรมชั้นตรี	☐ นักธรรมชั้นโท
☐ นักธรรมชั้นเอก	☐ ไม่มีวุฒิ
๖. วุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม

☐ ประโยค ๑ - ๒	☐ เปรียญธรรม ๓ - ๔ ประโยค
☐ เปรียญธรรม ๕ - ๖ ประโยค	☐ เปรียญธรรม ๗ - ๙ ประโยค
☐ ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม	
๗. ประสบการณ์ในการทำงาน

☐ ๑ - ๕ ปี	☐ ๖ - ๑๐ ปี
☐ ๑๑ - ๑๕ ปี	☐ ๑๖ - ๒๐ ปี

ตอนที่ ๒. แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน
จังหวัดนครปฐม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย✓ ในช่องระดับบทบาทของพระสงฆ์ ในการบริหารงานด้าน
การเผยแผ่ในกิจการคณะสงฆ์ว่า ท่านปฏิบัติในระดับใดที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดย
กำหนดระดับคะแนน ดังนี้

- ๕ หมายถึง มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับมากที่สุด
๔ หมายถึง มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับมาก
๓ หมายถึง มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับปานกลาง
๒ หมายถึง มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับน้อย
๑ หมายถึง มีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อที่	บทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในจังหวัดนครปฐม	ระดับการปฏิบัติงาน				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	ก. การเผยแผ่ในรูปแบบการอบรม	๕	๔	๓	๒	๑
๑.	การอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณสัญญาและอบรมในเรื่องพระธรรมวินัย จรรยา มารยาท การปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธี หรือแบบอย่างที่ดี					
๒.	การอบรมประชาชนให้เข้าใจในศาสนพิธีและการปฏิบัติตน ในฐานะพุทธศาสนิกชน					
๓.	การอบรมพระภิกษุสามเณรให้รู้จักวิธีการเผยแผ่ธรรมะ โดยการจัดให้มีการเทศน์ บรรยายธรรมตามโอกาส					
๔.	การจัดให้มีการอบรมจริยธรรม คุณธรรม แก่เยาวชน					
๕.	การจัดกิจกรรมอบรมจริยธรรม แนะนำสั่งสอนประชาชน ให้รู้จักผิดชอบชั่วดี ทำในสิ่งที่ควรและละสิ่งที่ควรเว้น					
	ข.การเผยแผ่ในรูปแบบการจัดกิจกรรมต่าง ๆ					
๖.	การเผยแผ่ธรรมโดยการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา					
๗.	การจัดให้มีการฟังธรรมในโรงเรียน และองค์กรต่างๆในทุกวันพระ					

ข้อที่	บทบาทของพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในจังหวัดนครปฐม	ระดับการปฏิบัติงาน				
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	ข. การเผยแผ่ในรูปแบบการจัดกิจกรรมต่าง ๆ (ต่อ)	๕	๔	๓	๒	๑
๘.	การจัดโครงการเผยแผ่ศาสนาธรรม ส่งเสริมศีลธรรมแก่ เยาวชน นักเรียน และประชาชนผู้สนใจ					
๙.	การจัดให้มีการบรรยายธรรมในงานบำเพ็ญกุศลศพ					
๑๐.	การจัดให้มีการสอนศีลธรรมนอกสถานที่					
	ค. การเผยแผ่ในรูปแบบทั่วไป					
๑๑.	การดำเนินการเผยแผ่ศาสนาธรรม โดยวิธีการแสดง พระธรรมเทศนา และปาฐกถาธรรม					
๑๒.	การเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม ตาม หลักธรรม คำสอนของพระพุทธศาสนาโดยถูกต้องใน โอกาสต่างๆ					
๑๓.	การจัดให้มีพิธีการแสดงตนเป็นพุทธมามกะในวัด					
๑๔.	การจัดให้มีพระธรรมทูต หรือ ธรรมะจาริก อบรมสั่งสอน แก่ชาวบ้าน					
๑๕.	การส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรได้มีโอกาสออกเผยแผ่ พระพุทธศาสนา อบรมศีลธรรมในสถานที่ต่าง ๆ					
	ง. การเผยแผ่ในรูปแบบสื่อต่าง ๆ					
๑๖.	การเผยแผ่ศาสนาธรรมทางสื่อวิทยุขององค์กร พระพุทธศาสนา					
๑๗.	การเผยแผ่ศาสนาธรรมทางโทรทัศน์ตามโอกาสต่างๆ					
๑๘.	การมอบหนังสือธรรมในโอกาสต่างๆ					
๑๙.	จัดให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านพระพุทธศาสนา โดยการจัดนิทรรศการป้ายพุทธภาพิต คติธรรม จดหมายข่าว และอื่นๆ					
๒๐.	จัดพิมพ์บทความทางพระพุทธศาสนาในคอลัมน์สื่อ สิ่งพิมพ์ต่างๆ					

ตอนที่ ๓. ปัญหา อุปสรรค และ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์
กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม

ปัญหา อุปสรรค ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

-- ขอขอบคุณทุกท่านที่ตอบแบบสอบถาม --

ประวัติผู้วิจัย

เกิด	: พระใบฎีกาณัฐพร จานวุฒโฒ
สถานที่เกิด	: เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร
การศึกษา	: นักธรรมชั้นเอก (น.ธ.เอก) : ป.บส. ประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ : ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.)
อุปสมบท	: วัดหลวงประชาบุรณะ ตำบลท่าพระยา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๒๐
สังกัด	: วัดสิงห์ หมู่ที่ ๔ ตำบลบางแก้ว อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
หน้าที่	: ครูสอนพระปริยัติธรรม, พระเผยแผ่อำเภอนครชัยศรี เลขาธิการเจ้า คณะตำบล
ที่อยู่ปัจจุบัน	: วัดสิงห์ หมู่ที่ ๔ ตำบลบางแก้ว อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม